

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Generalplanering i Gällivare

En utvärdering av aktivt
medborgardeltagande

Lars Dahlgren
Margareta Sundqvist

K/mw

INSTITUTET FÖR BYGGDOKUMENTATION	
Accnr	
Plac	<i>See</i>

R104:1985

GENERALPLANERING I GÄLLIVARE

En utvärdering av aktivt medborgardeltagande

Lars Dahlgren
Margareta Sundqvist

Denna rapport hänför sig till forskningsanslag 801186-2
från Statens råd för byggnadsforskning till Sociologiska
institutionen, Umeå universitet.

I Byggforskningsrådets rapportserie redovisar forskaren sitt
anslagsprojekt. Publiceringen innebär inte att rådet tagit
ställning till åsikter, slutsatser och resultat.

R104:1985

ISBN 91-540-4427-8

Statens råd för byggnadsforskning, Stockholm

Liber Tryck AB Stockholm 1985

FÖRORD

Jag vill rikta ett varmt tack till följande personer, som bistått mig under fyra års utvärderingsarbete.

I första hand till min medarbetare under en stor del av projektiden - Margareta Sundqvist, som inte bara författat merparten av texten i kapitel:4 (i detta kapitel används pronomenet vi för att markera att det är en gemensam produkt), utan även i övrigt utgjort projektets fasta klippa under en stor del av datainsamlingsperioden.

Ett tack också till Elisabet Carlsson, Roland Lundberg och Ivar Söderlind vilka fungerat som konsulter under kortare perioder.

Slutligen ett tack till själva generalplaneprojektet som varit roligt att utvärdera även om det dragit ut på tiden. Ett tack alltså till "eldsjälarna" i projektets arbetsgrupp - samt dess konsult Curt Bülund vid Norrbottens arkitektbyrå. Inte minst för Er skull hoppas jag att den nya generalplanen kommer att ge (åtminstone en del av) vad den lovar.

Umeå i mars 1985.

Lars Dahlgren

1	BAKGRUND, SYFTE OCH METOD.....	1
1.1	Inledning	1
1.2	Syfte	2
1.3	Metod	3
1.4	Utvärderingens disposition	5
2	GENERALPLANEPROJEKTETS UPPLÄGGNING	7
2.1	Inledning	7
2.2	Generalplaneprojektets syfte	8
2.3	Generalplaneprojektets organisation	9
2.4	Generalplaneprojektet som planeringsprocess ..	10
3	VÄRDERANDE BESKRIVNING AV GENERALPLANEPROJEKTET UTIFRÅN DE OLIKA AKTÖRERNAS PERSPEKTIV ...	16
3.1	Inledning	16
3.2	Vem tog initiativet?	16
3.3	Vilka förväntningar hade man på projektet? ...	18
3.4	Generalplaneprojektet som kunskapskälla	21
3.5	Generalplaneprojektet som en kommunikationsprocess	24
3.6	Synpunkter på generalplaneprojektets organisation	27
3.7	Generalplanen som produkt	30
3.8	Demokratiproblematiken	32
3.9	Effektivitetsproblematikens två sidor	34
3.10	Det slutgiltiga förslaget till generalplan och vad det förväntas innebära	35
4	VAD UTMÄRKER STUDIECIRKELDELTAGARNA	40
4.1	Inledning	40
4.2	Allmänna attityder till planering samt till deltagande/ej deltagande i studiecirkelverksamheten	41
4.3	Politiska resurser i undersökningsgrupperna ..	43
4.4	Den socio-ekonomiska situationens betydelse för de politiska resurserna	50
4.5	Könets betydelse för de politiska resurserna .	58
4.6	Politiska attityder	65
4.7	De tydligaste skillnaderna mellan medlems- och referensgrupp	73
5	STUDIECIRKLAR SOM NU KANAL FÖR POLITISKT INFLYTANDE	75
5.1	Inledning	75
5.2	Nya politiska värderingar?	75
5.3	Vad utmärker decentraliseringsanshångarna i studiecirkelgrupperna respektive bland övriga Gällivarebor?	78
5.4	Några slutsatser och hypoteser	80
6	GENERALPLANEPROJEKTET I ETT MER GENERELLT PERSPEKTIV	81
6.1	Inledning	81
6.2	Generalplaneprojektet som planeringsideologi .	82
6.3	Generalplaneprojektet i skenet av Jürgen Habermas kristeori	83
7	SAMMANFATTNING	86

BILAGA 1	Beskrivning av Gällivare kommun.....	89
BILAGA 2	Exempel på marknadsföring av generalplaneprojektet (upprop:1 hösten 1980)...	94
BILAGA 3	Social problemprofil.....	98
BILAGA 4	Affischer och informationsblad från generalplaneprojektets kampanjer.....	102
BILAGA 5	Enkätformulär.....	104
BILAGA 6	Exempel på beskrivningar - remissomgång 1.....	128
BILAGA 7	Exempel på delområdesplanering.....	132
BILAGA 8	Genomförandedirektiv i generalplanen....	136
	LITTERATURFÖRTECKNING.....	139

1.1 Inledning

Hösten 1979 bestämde man sig i Gällivare kommun för att utarbeta en ny generalplan för centralorten. Den gamla var från 1965 (upprättades av Eglers stadsplanebyrå AB i Sthlm) och mycket inaktuell. Av flera skäl beslöt man sig för att inte gå den enkla och vanliga vägen att beställa planförslaget från en lämplig konsult för konventionell behandling i den kommunala beslutsprocessen. Istället valde man att förankra generalplanearbetet lokalt genom att låta ett stort antal Gällivarebor delta i dess konkreta utformning. Arbetet fick därigenom en bred social prägel både genom själva arbetssättet och genom det innehåll som det framväxande materialet kom att få. Produkten blev något annat och långt mer än en traditionell markanvändningsplan. Den kom att bli en månghundraårig kartläggning av Gällivares fysiska och sociala miljö, med åtminstone potentiella användningsmöjligheter inom i stort sett samtliga sektorer av den kommunala förvaltningen.

I bakgrunden till generalplanearbetet finns både materiella och ideella motiv. När det gäller de förstnämnda är Gällivares situation knappast unik. Liksom i de flesta större tätorter i Sverige har man sedan 60-talet blivit varse att många sociala problem frodas och växer i välfärdssamhällets skugga. Tillväxksamhället hade sitt speciella förhållningssätt till detta faktum. Pengar flöt in som kunde användas för en expansiv reformpolitik. Kommunen hade råd att låta såväl nybyggnation som bostadssubventioner öka. Hoppet var starkt att allt fler sociala problem skulle kunna lösas på samma sätt som trångboddhet och omodernt boende hade "lösts".

Under senare hälften av 70-talet börjar så resursbrist bli en plågsam realitet i många kommuner. Makarna Inghes (1968) m fl's varningsklockor hade på många håll klingat för döva öron. Det mest påtagliga i problembilden var polariseringstendenserna. Dessa var särskilt tydliga kring boendet. Vissa områden präglades av en allt svårare problembelastning, samtidigt som kommunernas resursprioriteringar snarast tenderade gå till redan problemfria bostadsområden. Dessa segregeringstendenser finns redovisade i många källor. En sådan är Socialstyrelsens rapport: Stadsförnyelse - för vem? (Socialstyrelsen redovisar 1981:3), som mycket slående lyckas beskriva segregeringens konsekvenser för olika grupper av människor, samt det faktum att merparten boendesubventioner går till de ekonomiskt resursstarka hushållen i de resursstarkaste bostadsområdena. I Norrbotten har såväl välfärdsutvecklingen som olika sociala problem beskrivits ingående i ett regionalt utvecklingsprojekt (Social utvecklingsplanering i Norrbottens län - SUP). Där påvisas i flera rapporter det faktum att välfärden varierar kraftigt (1979, 1980, 1982) mellan och inom länets kommuner, samt att sociala aspekter ges en mycket underordnad roll jämfört med ekonomiska och tekniska aspekter när det gäller fysisk planering. I Gällivare finns också ett mycket levande och tydligt exempel på detta förhållande. Hela centrat i ett av centralortens delområden (MalMBERGET) har flyttats p g a att en malmkropp visade sig ligga under centrumbebyggelsen. I dag ligger en jättelik krater på den plats där MalMBERGETS centrum tidigare var beläget.

I bakgrunden till generalplanearbetet finns också andra och kanske mer ideella motiv av politisk natur. Under 70-talet lades grunden för en ny lagstiftning; först på det sociala området, därefter för hälso- och sjukvården och slutligen för den fysiska miljön. Andemeningen i dessa lagrum (ex vis i Socialtjänstlagens inledande paragrafer) är likartad och ålägger eller i vart fall rekommenderar kommunerna att:

- Ta större hänsyn till sociala konsekvenser i sin planering.
- Arbeta mer förebyggande genom att effektivisera sin planering.
- Arbeta helhetsinriktat genom att bl a göra planeringen mer sektorsövergripande.

Under denna period initierades också en rad försöksprojekt, av vilka ett, som nämnts, förlades till Norrbotten. Dessa pilotprojekt inspirerade många kommuner till förändringsarbete av olika slag.

När det gäller den fysiska planeringen restes i slutet av 70-talet frågor kring hur man skulle kunna åstadkomma en stadsförnyelse i syfte att förbättra människors levnadsförhållanden. Framför allt då förbättra boendesituationen för de grupper av människor som drabbats i segregationsprocessen. Detta arbete konkretiserades i samband med förberedelsearbetet inför Europarådets stadsförnyelsekampanj, vilken för Gällivares del innebar att man blev en av de fem kommuner som de svenska stadsförnyelsekommittéerna valde ut som exempel på pågående förändringsprojekt för kampanjen. Dessa fem pilotprojekt bedömdes intressanta både för att de planerade för stadsförnyelse utifrån sociala aspekter och för att metoderna baserades på kommuninnevånarnas aktiva medverkan. I Gällivare kom detta arbete att äga rum inom ramen för ansträngningarna att ta fram en ny generalplan, men åtminstone implicit var ambitionen betydligt mer vidsträckt. Man ville helt enkelt hitta en ny form för en effektivare samhällsplanering - effektiv då i den meningen att den skulle bli innehållsrikare, mer analytisk och helt enkelt bättre, samtidigt som planeringssättet skulle innebära ett ökat medborgarinflytande. (se Källtorp, 1983)

1.2 Syfte

Mitt syfte i föreliggande arbete är att utvärdera det generalplanearbete som pågått i Gällivare mellan åren 1979 och 1984. Den viktigaste avgränsningen i denna ambition är det faktum att jag bara har möjlighet att bedöma processen fram till den dag då den färdiga generalplanen tas i Gällivare kommunfullmäktige (18/6 1984). Detta innebär att de konkreta resultaten (i form av byggnationer, omprioriteringar m m) ligger i framtiden på samma sätt som svaret på frågan om erfarenheterna från generalplaneprojektet kommer att bli avstampet för ett nytt planeringstänkande och en ny planeringsmetodik i kommunen. Vad jag här bedömer är m a o första steget i en pågående process utan angiven slutpunkt.

Syftet med utvärderingen av generalplaneprojektet i Gällivare kan sammanfattas i följande punkter:

1. Ambitionen är att söka besvara i vad mån projektet fungerat som planerat, d v s:
 - a) I vad mån generalplanprojektets syfte har uppnåtts (de formella målen återfinns i avsnitt: 2.2).
 - b) I vad mån olika inblandade aktörer upplever att deras förväntningar på projektet har tillfredsställts.
2. Ambitionen är också att söka bedöma i vad mån projektet gett avsett resultat, d v s:
 - a) I vad mån man med hjälp av kommunmedborgare och tjänstemän lyckats skapa "bättre" beslutsunderlag och målformuleringar.
 - b) I vad mån man via de processer som projektet genererat lyckats aktivera människor kring planerings- och beslutsproblem i den egna närmiljön.
 - c) I vad mån man lyckats tillföra den kommunala planeringsprocessen ett socialt innehåll.
3. Jag försöker också beskriva generalplanprojektet på ett avnämarinriktat sätt, d v s ge en relativt uttömmande beskrivning av hur man konkret gått till väga med speciell betoning på "nya" och generell användbara metoder.
4. Slutligen försöker jag (i slutkapitlet) byta betraktelseperspektiv. Se på projektet mer "utifrån", kritiskt och med hjälp av generell teoribildning på området. Bl a kommer jag i detta avsnitt att ifrågasätta projektets målsättningar (både de formella och de informella), komma åt de samhälleliga motiv som eventuellt ligger "under ytan" när det gäller försöksverksamheter av generalplanprojektets typ (jfr. Scriven, 1971).

1.3 Metod

Mitt utvärderingsarbete har syftat till att bedöma om generalplanprojektet nått de mål som satts upp. Ändå är den metod (modell) jag arbetat med ingen utpräglad måluppfyllelsemodell (jfr. Bell, 1975). Mitt fokus i utvärderingen har lika mycket legat på hur arbetet med generalplanen fungerat (resursutnyttjande, samordning och pedagogik) som på hur effektivt resultatet blivit i förhållande till den uttalade målsättningen och de olika aktörernas mer informella förväntningar. Utvärderingsmodellen har därför snarast varit av systemkaraktär. Min ambition har varit att spegla processen och se till helheten (jfr. Svensson, 1973).

Mer konkret präglas utvärderingsarbetet av att jag och mina medarbetare på så nära håll som möjligt försökt följa generalplanprojektet genom alla dess faser. Vårt samspel med den ansvarige konsulten (Curt Bülund) har varit mycket fruktbart och kännetecknats av ett givande och ett tagande där vårt utbyte har varit full insyn i allt vad som hänt och vårt givande inneburit att vi kontinuerligt och öppet redovisat de intryck vi löpande erhållit. Detta kan måhända kritiseras i termer av bristande objektivitet, men har fungerat på ett för båda parter praktiskt fördelaktigt sätt.

Datainsamlingen har skett med hjälp av intervjuer, enkäter och utnyttjande av sekundärdata. Enkätundersökningarna har riktat sig till deltagare i studiecirkelverksamheterna samt till ett matchat stickprov Gällivarebor som jämförelsegrupp. Intervjuerna har riktats till ett urval tjänstemän och politiker som varit direkt involverade i generalplanarbetet. De har utförts med hjälp av bandspelare och de citat som återfinns i rapporten fr o m nästa kapitel är direkta återgivningar från dessa intervjuer. Intervjuerna har strukturerats utifrån Alkin's (1978) modell för analys av projektarbeten (Modellen beskrivs översiktligt i min ansökan till BfR om utvärderingsmedel, Dahlgren, 1981), men haft en öppen karaktär där intervjupersonerna beretts tillfälle att framföra synpunkter vid sidan av mina frågeområden.

Vid sidan av dessa huvudformer för datainsamling har jag utnyttjat konsulter i frågor som rört generalplanprojektet som pedagogisk process samt tekniska bedömningar av de åtgärdsförslag som tagits fram. I viss mån har också deltagande observation av olika verksamheter utnyttjats.

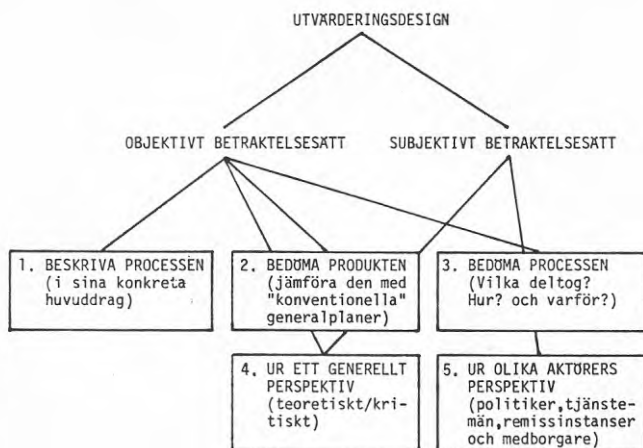

Fig:1 Olika betraktelsesätt i min utvärderingsdesign.

Utvärderingen har därmed, som framgår av fig:1, en objektiv och en subjektiv sida. Den syftar till att bedöma vad som har hänt med hjälp av fem olika betraktelsesätt:

1. Det första präglas av min ambition att så korrekt som möjligt redovisa arbetsgången i projektet. Huvudsyftet har varit att potentiella efterföljare till projektet skall få en korrekt (objektiv) bild av vad som ägt rum. Att de skall kunna utnyttja projektets erfarenheter när de ställs inför analoge uppgifter och problem. Självfallet har jag här tvingats göra en avvägning mellan kraven på fullständighet och överskådlighet. Jag har valt att vara utförligast när det gäller nya och (åtminstone på det hela taget) lyckosamma grepp. Min allmänna beskrivning av händel-

seförloppet återfinns i kap:2. De läsare som önskar ta del av konkreta exemplifieringar hänvisas till bilageförteckningen, som är så upplagd att den illustrerar de olika stegen i projektets arbetsprocess.

2. Även det andra betraktelsesättet är objektivt. Jag försöker jämföra den faktiska generalplanen (som produkt) med en tänkt (kontrafaktisk), d v s hur generalplanen kunde förväntats ha blivit vid en konventionell handläggning. Givetvis är en sådan jämförelse svår att åstadkomma eftersom även konventionella plan-dokument varierar till form och innehåll av olika anledningar. Vad jag gjort är en grov skattning av generalplanens merkostnad och satt den i relation till dess mervärde. Detta betraktelsesätt har inte getts så hög prioritet i denna utvärdering och omfattar få sidor. Perspektivet diskuteras företrädesvis i avsnitten 3.7 och 3.10.
3. Det tredje betraktelsesättet har getts stor vikt. Det baseras till övervägande delen på information om och av de medborgare i Gällivare som deltagit i studiecirkelverksamheten. De data som ligger till grund för denna bedömning presenteras i huvudsak i kapitlen: 4 och 5.
4. Det fjärde betraktelsesättet är både objektivt och subjektivt. Det motiveras av att jag velat anknyta till en mer generell/teoretisk diskussion som på senare år förts i Sverige kring effektivitets- och legitimitetsproblem i samband med samhällsplanering (se ex vis Miller m fl, 1982) - en problematisering med rötter i Max Webers teoribildning kring rationell samhällsstyrning, samt i den s k kritiska teorin (närmast då företrädd av Claus Offe och Jürgen Habermas). Det här betraktelsesättet är subjektivt i så måtto att det ger mig möjlighet att anlägga ett mer personligt och kritiskt perspektiv på utvidgat medborgardeltagande i samhällsplaneringen som generell företeelse. Detta betraktelsesätt tillämpas framför allt i kap:6.
5. Det sista betraktelsesättet baseras på en lång rad intervjuer, som under generalplanarbetets gång genomförts med aktörer på olika nivåer (politiker, tjänstemän inom olika sektorer samt medborgare) samt på en genomgång av svaren i remissomgångarna. Detta perspektiv har getts stor vikt i utvärderingen och presenteras i kap:3 och 4.

1.4 Utvärderingens disposition.

Jag kommer (som delvis framgått) att disponera min framställning så att jag i nästa kapitel (kap:2) beskriver Generalplaneprojektets syfte, organisation och arbetssätt. Uppgifterna i detta avsnitt baseras på följande rapporter i projektets serie, där Curt Bülund genomgående hållit i pennan:

- "Leva i Gällivare, Malmerget och Koskullskulle". Program till generalplan för Gällivare, Malmerget och Koskullskulle 1980 - 09-01.
- "Leva i Gällivare, Malmerget och Koskullskulle". Beskrivning, nov 1981, reviderad juni 1983.

- "Leva i Gällivare, Malmerget och Koskullskulle". Analys, maj 1982, kompletterad juni 1983.
- "Leva i Gällivare, Malmerget och Koskullskulle". Remiss, hösten 1982.
- "Leva i Gällivare, Malmerget och Koskullskulle". Förslag till Generalplan, juni 1983.

I det därefter följande kapitlet (kap:3) beskriver jag generalplanprojektet utifrån de inblandade aktörernas perspektiv. Politiker och tjänstemän får komma till tals via direkta citat, medan medborgarnas synpunkter refereras med hjälp av data från enkätundersökningarna.

Kap: 4 och 5 baseras på våra enkäter till deltagarna i de studiecirklar som generalplanprojektet initierat, samt till en matchad kontrollgrupp av Gällivarebor.

I kap: 6 slutligen försöker jag som nämnts betrakta generalplanprojektet lite mer "från ovan". Se det specifika som förevarit i ett mer generellt perspektiv - framför allt med hjälp av Jürgen Habermas senare arbeten (1976 och 1981).

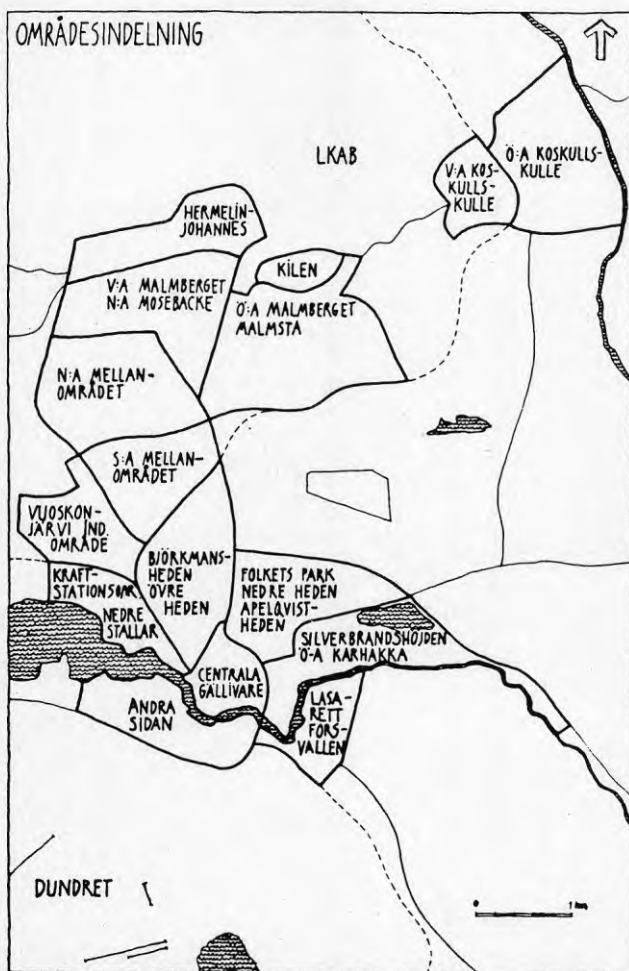
2 GENERALPLANEPROJEKTETS UPPLÄGGNING

2.1 Inledning

Gällivare, Malmberget och Koskullskulle tätorter har tillsammans ca 19400 innevånare, vilket är ungefär fyra femtedelar av hela kommunens befolkning. Vid årskiftet 82/83 hade Gällivare och Malmberget lika många invånare (drygt 9000) medan Koskullskulle hade 1100. Avståndet mellan Gällivare och Malmbergets centrala delar är 5 km. Koskullskulle ligger 2 km utanför Malmberget.

Malmberget har en minskande befolkning medan befolkningen i Gällivare och Koskullskulle har varit relativt konstant. Befolkningsminskningen i Malmberget har sin grund i omfattande rivningar beroende på rasriskområdets utökning. Detta var också den största orsaken till att området mellan Gällivare och Malmberget - det s k Mellanområdet - byggdes ut under 70-talet.

På nedanstående karta är dessutom inritade de 16 delområden som ex vis beskrivs och analyseras i den slutgiltiga generalplanen.

Gällivare är det administrativa centrat i kommunen. Där finns nästan alla offentliga inrättningar. Till Gällivare tenderar också en allt större del av den kommersiella servicen att samlas. De flesta arbetsplatserna finns där, något som förstärks av att gruvhanteringen i MalMBERGET sysselsätter ett minskande antal människor (för en utförligare beskrivning av kommunen; se bilaga:1).

2.2 Generalplaneprojektets syfte

Några egentliga planeringsmål för generalplanearbetet ställdes inte upp då det inleddes 1979. Som nämnts var utgångspunkten att man behövde en ny plan eftersom den gamla var inaktuell. Däremot satte man upp mål för hur arbetet skulle gå till. Dessa mål kan sammanfattas på följande sätt:

- Man ville utveckla en välfärdsinriktad planering i stället för en prognosbestämd.
- Man ville utveckla en planering utifrån en helhetssyn, som utgår ifrån den enskilda människans behov och ifrån de hinder och resurser i omgivningen som bestämmer hennes liv.
- Man ville medverka till en process där invånarna deltar i planeringen bl a genom att beskriva sin situation och framtidsbild.
- Man ville skapa underlag för en diskussion bland människorna utanför planerings- och beslutsgruppen om målen för generalplanearbetet.
- Man ville diskutera åtgärder och genomförande på ett vidare sätt än i traditionell fysisk planering.

Som framgår av dessa målformuleringar tog man avstånd från att i förväg sätta upp bestämda planmål. I stället ville man att de skulle komma fram i en dialog med kommuninvånarna. I en lägesrapport från generalplanearbetet i jan 1981 anges utöver de mål som nämnts ovan även att generalplanearbetet skall:

- Tillföra en social och humanistisk syn på människan och samhället som komplement till en renodlad teknisk/ekonomisk rationalitetssyn som tidigare dominerat.
- Vara en samordnad planering med basen generalplan från vilken mål och åtgärder förmedlas till andra organ.
- På ett klarare sätt binda samman den planering som bedrivs på lokal och regional nivå och säkrare ta ställning till vilka välfärdsaspekter som bör inrymmas i samhällsplaneringen; planeringens handlingsutrymme bör härigenom klarläggas tydligare.
- Granska effekterna av tidigare planering. Har den skapat extrema obalanser?
- Ta fram nya och fördjupade kunskaper för att ge en säkrare och djupare bild av utsatta människors och områdets situation.
- Öka olika människors deltagande och mobilisering i syfte att göra dem medvetna om och få dem att göra något åt orsakerna

och de större sammanhangen bakom sina livssituationer. Ge inspiration till förändringsarbete.

Härtill har senare även tillagts att planeringen skall kunna lyfta fram och visa på konflikter.

Generalplanarbetet ses således inte bara som ett försök att skapa en övergripande och allsidig planerarprodukt, utan även som ett medel att åstadkomma ett genomgripande förändringsarbete bland kommuninnevånarna. Det ses m a o som inledningen i en kollektiv självtillitsprocess (se Dahlgren, L, Mårtensson, B, 1983).

2.3 Generalplanprojektets organisation

Ansvaret för generalplanarbetet har legat och ligger på en generalplanekommitté - en parlamentariskt sammansatt grupp med fem ledamöter och med kommunalrådet Ulf Sundberg (S) som ordförande. Som adjungerade medlemmar ingår ordförandena i socialnämnden, skolstyrelsen, fritidsnämnden, kulturnämnden, byggnadsnämnden, hälsovårdsnämnden och trafiknämnden.

Den mer praktiska handläggningen av projektet ligger på en arbetsgrupp under planeringschefen Jurrien Schuitema. I gruppen ingår förutom kommunala tjänstemän NAB Konsult i Luleå med arkitekt Curt Bülund som ansvarig.

Generalplanprojektets organisatoriska profil framgår av fig:2.

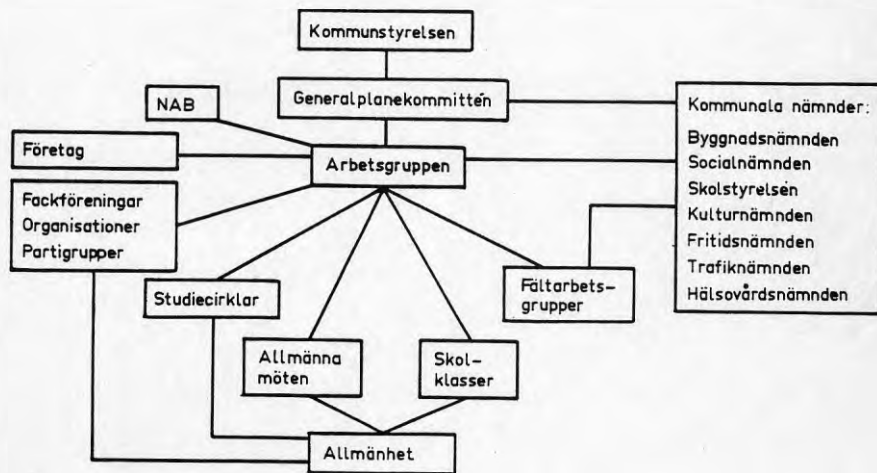

Fig:2 Generalplanprojektets organisation (Källa: Källtorp,1983)

De olika faserna kan beskrivas enligt följande:

1. Programfasen

Kommunens generalplanekommitté gav 1979 NAB Konsult i uppdrag att upprätta en ny generalplan för centralorten.

Under hösten 1979 utarbetades ett program för arbetet i samarbete med Social Utvecklingsplanering (SUP), Socialmedicinska forskningsenheten i Luleå, socialnämnden, Kommunförbundet samt Landstingen. Programmet innehöll, förutom en redovisning av mål och organisation för arbetet samt ett underlag för beskrivningsarbetet, en kortfattad historisk beskrivning av samhällutvecklingen i kommunen från 1600-talet och framåt.

2. Beskrivningsfasen

Målsättningen i denna arbetsfas var att samla in en beskrivning av innevånarnas levnadsvillkor; att ta reda på hur samhällets olika geografiska områden fungerar för olika grupper av människor samt att spåra olyckliga tendenser i samhället.

För att göra detta krävdes en stor arbetsinsats. Man valde att göra det på följande sätt:

a) Upprop 1

Beskrivningsskedet inleddes egentligen redan i början av programskedet genom att arbetsgruppen i maj 1979 gick ut med ett upprop till olika kommunala och statliga organ, samt till föreningar och större företag i kommunen. I detta sades att kommunen ämnade upprätta en ny generalplan för centralorten med omnejd. Då tänkte man sig endast en traditionell plan som "översiktligt skulle ange markanvändningen". Man begärde svar redan i juli 1979 rörande brister, markanspråk och framtidsplaner.

b) Studiecirklar och möten

Programarbetet ändrade helt på förutsättningarna för det fortsatta arbetet. Beskrivningsarbetet utvidgades avsevärt.

Under hösten 1980 utgick ett nytt upprop, nu till allmänheten. Affischer med uppmaningen att anmäla sig till studiecirklar, som arrangerades av fyra olika studieförbund, sattes upp: "Nu när vi skall planera vårt samhälle och Du skall vara med måste Du anmäla Dig till en studiecirkel!" (se bilaga:2).

Notiser infördes i tidningarna, flygblad delades ut m m. Trots en massiv kampanj hade inte tillräckligt många anmält sig när anmälningstiden hade gått ut. För att aktivera folk begärde då generalplanekommittén hjälp av tätortens 230 politiker.

Arbetsgruppen ordnade också informationsmöten på 13 olika ställen i Gällivare, MalMBERGET och Koskullskulle (de områden som upplevdes som "svårmobiliserade") för att ytterligare stimulera till deltagande. Vid dessa möten deltog ca 500 personer eller 10% av befolkningen i områdena. Vid mötena antecknades också alla förslag till förbättringar som framkom. Därefter kunde 17 studiecirklar anordnas.

Studiematerialet var det tidigare nämnda programmet för generalplanarbetet, samt ett inventeringsmaterial för tätorten och varje delområde. Totalt deltog nära 180 personer i studiecirkelverksamheten.

c) Skolarbete

Under hösten 1980 gick ett upprop också ut till skolorna i tätorten för att få en medverkan från eleverna. Samtliga rektorer godkände att en viss del av höstterminens skolarbete ägnades åt generalplanarbetet. Alla berörda lärare informerades vid möten och man vädjade om deras medverkan.

Tanken med skolarbetet var att inspirera eleverna till att delge sin kunskap om den egna miljön, samt att lära sig iakttaga, analysera och föreslå förändringar i den omgivande miljön. Totalt deltog 17 lågstadielklasser, 14 mellanstadielklasser samt 1 gymnasieklass - inalles ca 800 elever.

d) Stadsspår

Att så få elever på högstadiet deltog har angetts bero på den rådande ämnesuppdelningen. Där genomfördes i stället en temadag samt en temavecka om planering.

Under två dagar deltog 18 högstadielklasser från Sjöparksskolan i "Stadsvandringar - Stadsspår". Detta motsvarar ca 540 elever. De olika spåren behandlade: Gamla Gällivare, bostäder, verksamheter, vård etc.

e) Fältarbetare

Under vintern 1980/81 bildades två fältarbetargrupper; en för Malmberget och en för Gällivare/Koskullskulle. I dessa ingick personal från kommun och landsting: socialsekreterare, utredningsbiträden, barnomsorgsassistenterna, bibliotekarierna, fritidsledarna, fritidspedagogerna, lärarna, skolkuratorerna och skolsköterskorna. Dessa två grupper delade in sig i mindre grupper, vilka i huvudsak baserades på socialsekreterarnas distrikt. Avsikten med dessa grupper var att de skulle beskriva sina respektive geografiska områden med särskild hänsyn till de sociala problemen som de fått kännedom om genom sina kontakter med klienter och resurssvaga personer.

f) Upprop 2

Under försommaren 1981 gick ett andra upprop ut till kommunala nämnder med begäran om kompletterande planeringsunderlag till det som nämnderna hade lämnat tidigare.

Med detta samlade material som grund sammanställdes under hösten 1981 en rapport ("Leva i Gällivare, Malmberget och Koskullskulle, nov, 1981).

Under november och december kommer hundratals folkrörelser med flera tusen medlemmar att få tillfälle att säga sin mening om förslaget till generalplan för tätorterna.

Under vintern 1980 startades arbetet med att få fram en ny generalplan för Malmberget, Gällivare och Koskullskulle. Vi valde ett helt nytt sätt att få fram en generalplan. Det var lokalbefolkningen som själva skulle delta i detta arbete.

Tidigare har ett fåtal personer engagerats i planeringen, men den här gången ville vi få med ung och gammal i planeringen av det framtida samhället. Det här arbetssättet innebär att medborgarnas inflytande över samhällsplaneringen utökas och fördubblas.

2 000 personer har hittills engagerats i beskrivningen av sitt samhälle. Skolelever har i teckningar visat hur de vill ha sitt samhälle. Studiecirklar har studerat och lagt fram förslag för sina områden. Fältarbetarna inom bl a socialtjänsten har beskrivit sina erfarenheter av dagens samhälle.

Studiecirkeln - bra metod

Under vintern 1981 arbetade 17 studiecirklar med ca 200 deltagare med att ta fram en beskrivning av deras områden. De gjorde syneförrättning i sin egen närmiljö.

Deras synpunkter finns nu med till stor del i förslaget till ny generalplan. De lokala frågorna engagerar människorna och genom den lilla studiegruppen kan alla framföra sina åsikter.

Bättre beslutsunderlag

De politiska organen - kommunfullmäktige och kommunala nämnder och styrelser - får genom denna planering en ingående beskrivning av människornas vardag i vårt samhälle.

De förtroendevalda får ett bra beslutsunderlag för framtida beslut. Kunskapen om vårt samhälle ökar hos förtroendevalda, men även hos deltagarna i studiecirklar och på möten.

Vad händer nu?

Vi har nu skrivit ihop alla synpunkter till ett förslag till generalplan. Många av för-

slagen går enkelt att lösa, medan andra förslag innebär stora ekonomiska insatser.

Vi har inte strukit i förslagen eftersom det är väsentligt att få medborgarnas åsikter om förslagen. Det är väsentligt att Du deltar i denna diskussion på möten och studiecirklar.

Nu lämnar vi ut generalplanen till en intensiv diskussion i hundratals föreningar inom tätorterna. Det är väsentligt att Du deltar i denna diskussion på möten och studiecirklar.

Val mött till en diskussion som skall utmynna i att vi får ett bättre samhälle!

Ulf Sundberg
Ulf Sundberg

ur Gällivare
Kommunblad.

3. Analysfasen

a) Kompletterande frågor till socialarbetarna

Analysfasen inleddes med att arbetsgruppen ställde ett antal frågor till socialarbetarna för att få en utförligare beskrivning av de sociala förhållandena.

b) Social problemprofil

Under våren 1982 samlades socialbyråns fältarbetare till två studiedagar.

Först definierade man tillsammans de allvarligaste sociala problemen och därefter diskuterade man sig fram till var dessa problem var störst respektive minst. Eller m a o var behovet av resursförstärkning var störst resp minst. Den sistnämnda diskussionen föregick i grupper och det visade sig att de olika grupperna kom fram till i huvudsak samma rangordning, d v s hade en gemensam problemuppfattning.

Under andra dagen analyserades orsakerna till de olika problemen (se bilaga:3 för en beskrivning av resultatet av detta arbete).

c) Tjänstemannaskrivelser

Tjänstemännen i de kommunala nämnderna och styrelserna ombads lämna ett material som de ansåg viktigt vid den följande politiska måldiskussionen.

d) Statistik

Arbetsgruppen samlade in ett statistiskt material som visar på skillnader mellan de olika delområdena med avseende på: befolkningssammansättning, hushållsstruktur, outhyrda lägenheter, antal personer/hushåll, lägenhetsstandard, flyttningsrörelser m m.

Analysfasen finns dokumenterad i en rapport benämnd: "Leva i Gällivare, Malmberget och Koskullskulle, maj, 1982, Därefter skickades materialet ut på en första remissomgång, vilken innehöll följande delar:

- En utvecklingsplan, där övergripande synsätt och målsättningar inom en rad planeringsområden presenterades (befolkning, arbete, boende, utbildning m m).
- Planer och åtgärder, där den förslagna markanvändningen beskrevs dels för centralorten i stort, dels för olika delområden. Vidare presenterades inkomna förslag till åtgärder i olika delområden.
- Ett program för fortsatta utredningar och arbeten, däribland program för ökade satsningar på ungdom, förebyggande socialt arbete, arbetstillfällen, bostadskomplettering och upprustning, äldreboende etc.

Detta remissmaterial skickades ut till ca 180 remissorgan, studiecirkelarna, skolorna och fältarbetarna, 75 remissvar inlämnades. De finns samlade i rapporten: Leva i Gällivare, Malmberget och

Koskullskulle, juni, 1983.

Därefter gick arbetet in i 4. Förslagsfasen, en fas där konkreta förslag till ny generalplan successivt manglas i den politiska processen. I denna fas inryms även en ny remissomgång samt utställningar och informationsmöten. Fasen innefattar också den slutgiltiga behandlingen i generalplanekommittén, byggnadsnämnden och kommunstyrelsen. Den kan betraktas som avslutad i och med beslutat att ta generalplanen i Gällivare kommunfullmäktige, juni 1984. *)

Därefter går projektet in i en genomförandefas, vilken ligger utanför den period som denna utvärdering omfattar.

* P g a en formell lapsus i beslutsprotokollet saknades ordet "antas". Detta har föranlett att beslutet f n prövas i kammarrätten efter ett överklagande. I praktiken har dock generalplanen fungerat som om den varit formellt antagen sedan juni 1984.

3 VÄRDERANDE BESKRIVNING AV GENERALPLANEPROJEKTET UTIFRAN DE OLIKA AKTÖRERNAS PERSPEKTIV

3.1 Inledning

I detta avsnitt skall jag låta olika aktörers värderingar av och attityder till generalplaneprojektet komma till uttryck. När det gäller aktörerna i offentligheten - d v s politiker och tjänstemän - kommer framställningssättet att ges formen av direkt kommunikation till läsaren. Jag kommer att använda mig av direkta citat från bandinspelade intervjuer. När det däremot gäller "vanligt folk", d v s de människor som frivilligt deltagit i generalplaneprojektets studiecirklar, samt andra Gällivarebor (min referensgrupp) kommer presentationen att baseras på två enkätundersökningar som genomfördes 1981. I viss mån kommer jag också att utnyttja indirekt uppgiftslämnande, speciellt när det gäller skolbarnens reaktioner på projektet.

Presentationen kommer i huvudsak att följa projektets utveckling i tid. Jag startar med att diskutera initialskedet; Vem tog initiativ och varför? Med vilka förväntningar gick man in i projektet? Därefter låter jag de olika aktörerna beskriva hur generalplanarbetet har fungerat politiskt och organisatoriskt för att därefter låta dem analysera och värdera olika metoder, hinder, misstag m m som framträtt under arbetets gång. Slutligen diskuterar jag följderna av projektet. Vad kan förväntas hända? Samt hur man går vidare.

3.2 Vem tog initiativet?

Det finns många modeller för hur ett ökat medborgarinflytande i samhällsplaneringen skall organiseras. Vid ett seminarium om medborgarinflytandefrågor i Sigtuna 1979 beskrevs två extremer (Wikforss, Fridell, 1980) där den första (fig:4a) innebar att medborgarna ges mycket stort inflytande inledningsvis, medan politikernas inflytande successivt förstärks ju närmare de politiska besluten man kommer. Den andra extremmodellen (fig:4b) är den motsatta. Där tar politikerna initiativet inledningsvis, medan medborgarna successivt låter sig involveras för att slutligen överta initiativet.

Vilken av dessa två modeller liknar då mest generalplaneprojektets konkreta utveckling? Ja, det beror på vilket tidsperspektiv man applicerar. I ett begränsat tidsperspektiv - d v s där enbart projekttiden 1979 - 1984 bedöms - tycks den förra modellen ligga närmast verkligheten. Politikerna har successivt tagit över materialet och ansvaret, vilket medfört att projektet förlängts jämfört med vad som planerades. I ett längre tidsperspektiv, d v s

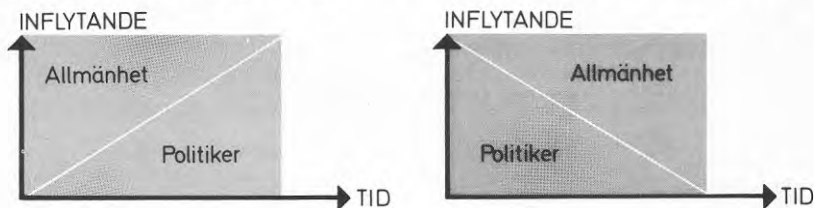

Fig: 4 Ansvarsfördelning mellan politiker och allmänhet
a) Extremmodell:1
b) Extremmodell:2

om den planeringsprocess som projektet initierat fortsätter är det däremot fullt möjligt att demokratin i Gällivare intensifieras och att medborgarna successivt får mer inflytande i planerings- och beslutsprocessen. Politikernas övertagande i detta konkreta fall skulle då bara ses som en vågtopp i en kontinuerlig process med successivt ökat medborgarinflytande och allmän politisk vitalisering (se fig:5).

Jag skall dock komplicera bilden något och samtidigt göra den mer verklighetsanpassad genom att urskilja ytterligare en aktör; planerare och tjänstemän inom socialsektorn. Det är nämligen påtagligt hur central deras roll varit och då speciellt i initialskedet.

"Initiativet togs nog ursprungligen från tjänstemannahåll..... Man tog upp det här sättet att planera när vi ändå skulle se över den nu gällande generalplanen och det ställde sig då politikerna bakom" (S) *

Konkret beror detta på det som jag nämnde i inledningskapitlet. Både planerarna och tjänstemän på ex vis socialförvaltningen i Gällivare samt konsultet (på NAB) var väl införsatta i och stimulerade av den idéutveckling som ägde rum under 70-talet när det gällde att förändra planeringsarbetet. I Norrbotten hade man deltagit i det regionala försöket med social utvecklingsplanering och man såg nu i Gällivare en möjlighet att skrida till handling. (Av allt att döma är Gällivare, vid sidan av Piteå, den kommun i Norrbotten som mest anammat SUP-projektets intentioner. Det tycks också helt klart att ideén med social utvecklingsplanering slagit mer rot på den kommunala än den regionala nivån. Såväl regionalpolitiken som den inomregionala fördelningspolitiken har hittills endast i mycket begränsad omfattning börjat tillämpa de "nya instrument som en social sektorsövergripande planering erbjuder).

Samtliga parter som vi intervjuat i Gällivare är också eniga om att initiativet kommit från tjänstemannahåll. De beskrivs som "eldsjälar" utan vars entusiasm arbetet vare sig hade startat eller förmodligen kunnat hållas igång.

"Hela det här projektet är ju kollosalt beroende av att dom som jobbar med det känner för det" (S)

Någon egentlig kritik mot dessa "eldsjälar" stötte vi inte på i våra intervjuer - åtminstone inte mot deras vilja, engagemang och ambitioner. Progressiva och kompetenta tjänstemän var förmodligen en nödvändig men knappast tillräcklig betingelse för att generalplaneprojektet skulle komma till stånd. Frön grov inte i vilken jord som helst. Arbetssättet krävde politiska beslut och därigenom ett politiskt klimat präglat av vilja till förnyelse. I Gällivare är den politiska strukturen sådan att det socialdemokratiska partiet ensamt kunnat ta detta ansvar, men i realiteten rådde stor enighet om den principiella handläggningen av generalplanarbetet. Frågan var m a o inte partiskiljande, men däremot menade många politiker att förnyelseambitionerna speglade ett politiskt generationsskifte i kommunstyret.

"Kanske kan det också bero på att vi har fått en generationsväxling i det politiska livet" (S)

*) Fortsättningsvis anges politisk hemvist efter citaten när de är hämtade från intervjuer med officiella partipolitiker i Gällivare kommun.

Sammanfattningsvis kan man därför beskriva initiativet i generalplanarbetet över tid som i fig:6.

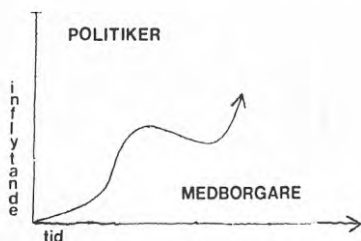

Fig:5 Ansvarsfördelning mellan politiker och medborgare i ett långt tidsperspektiv.

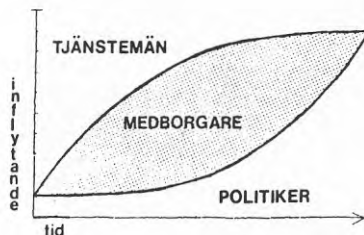

Fig:6 Ansvarsfördelning mellan politiker, medborgare och tjänstemän i Generalplaneprojektet.

3.3 Vilka förväntningar hade man på projektet?

Det visade sig som framgått vara lätt att förankra generalplaneprojektets intentioner politiskt i Gällivare. Någon egentlig oenighet uppstod aldrig och förväntningarna var stora kring vad arbetet skulle leda fram till. Allmänt sett var förväntningarna på en effektivisering av planeringsprocessen av två slag:

1. Man hoppades få en bättre och innehållsrikare generalplan (och i förlängningen ett bättre gemensamt beslutsunderlag i stort).

"Förväntningarna är naturligtvis att vi genom det här sättet att jobba med generalplanen ska kunna undvika en del misstag som man kanske har gjort tidigare i det traditionella sättet att jobba med generalplaner: Att man planerar och bygger och sedan konstaterar att det fick dom här konsekvenserna" (S)

2. Man hoppades också uppnå en vitalisering av den politiska processen.

"Jag tror att det är väldigt viktigt att få kommuninnevånarna aktiva, att tycka till om saker och ting och inte göra det lätt för sig och säga att det där får väl politikerna fatta beslut om" (S)

Ambitionerna från generalplanekommittens sida var här väldigt ambitiösa - snarast romantiska. Helst skulle alla vara med. Alla skulle åtminstone ha möjlighet - veta vad som var på gång genom en massiv informationskampanj.

"Det här går ju demokratiskt tillväga. Det är ingen som blir spolad."

Denna målsättning uppnåddes dock inte. Nära nog var fjärde Gällivarebo nåddes inte av informationen om studiecirkelverksamheten

och ännu fler förhindrades p g a att studiecirkelarna organiserades på ett sådant sätt att arbete och andra praktiska saker ställde hinder i vägen (Ändå är det svårt att i efterhand se vilka "fel" som begicks vid marknadsföringen av studiecirkelverksamheten. Helt klart är ex vis att Gällivare p g a sin arbetsmarknadsstruktur (bl a mycket OB-arbete) är "svårbehandlad").

Den vanligaste farhågan i projektets inledningsfas var att förväntningarna skulle ställas för högt. Många politiker och tjänstemän kände sig lite kluvna. Man ville göra så mycket PR som möjligt för projektet för att få med så många som möjligt. Samtidigt var man rädda för att göra människor besvikna.

"Jag ser generalplaneprojektet som en oerhörd möjlighet och en potentiell fara.

Jag var lite rädd att vi skulle dra igång ett projekt som vi skulle ha svårt att föra i hamn utifrån de förväntningar som det här projektet kan skapa ute bland kommuninnevånarna" (S)

Framför allt var man här rädda för att projektet skulle dra ut för långt i tiden. Att folk skulle börja tröttna när "ingenting" hände. Dessa farhågor var störst bland skolfolket, som menade att barnen var mycket beroende av en snabb feedback för att känna att det arbete man lagt ner verkligen togs på allvar.

"Det är ett riktigt sätt att arbeta på. Tankemässigt är det riktigt, men det liknar väldigt mycket andra grejor man gör tillsammans med barn. Jag tror alltså att det här sättet att jobba - om man inte påvisar något konkret för barnen - t o m är farligt, eftersom det blir någon form av skendemokrati..... Jag tror inte barnen har fått något enda konkret bevis på att det dom gjorde på något sätt har beaktats. Jag tror att det hade varit väldigt viktigt att man på varje skola, på varje ställe hade väldigt konkret berättat för barnen att det här och det här har Ni tyckt. Det här och det här har vi inte pengar till. Det här kan vi inte göra p g a det och det, men det här Ni har sagt - det skall vi göra och vi skall börja då och då och det skall vara klart då och då. Jag tror att även om det hade varit den allra enklaste sak - en liten gunga eller ett omordnad övergångsställe eller vad det än varda mån- de, så tror jag att barnen hade upptäckt att: Vi tyckte till. Det gav någonting. Dom hade kunnat gå förbi den här gungan och säga att: Det var våran skola. Vi tyckte det här och dom har satt upp den."

Trots att "alla" var eniga om att projektets målsättning primärt var att fördjupa och utvidga demokratin så upplevde rätt många en risk för att effekten skulle bli den motsatta. Att människor skulle bli besvikna och desillusionerade och att deras politiska intresse därför på sikt skulle minska. Kanske också resultera i missnöje och/eller politikerförakt.

"Själv är jag oroad över det här tyckandet utan förankring. Det tror jag är en av huvudorsakerna till att människor börjar tappa tron på ett demokratiskt samhälle."

Några menade att politikerna borde ha markerat inom vilka gränser

förslagen skulle beaktas. Att man borde ha markerat att man inte var intresserade av orealistiska "önskelistor". Att politikerna snarast borde ha agerat som i fig:4b ovan. Styrt upp det hela rätt hårt från början för att successivt släppa ifrån sig initiativet.

"Man bör vända på processen. Politikerna talar om exakt vilka ramar och resurser som gäller. Punkt slut. Alla förslag som ligger utanför kommer inte att beaktas. Då får man ett renare spel. Så ser jag det."

Denna typ av farhågor var dock ovanliga. Mer representativt är följande citat, som speglar åsikten att man inte skapat några orealistiska förväntningar hos människor - att folks "sunda förnuft" skulle definiera såväl nivån på deras önskelistor, som förväntningar på hur produkten av deras insatser skulle handläggas i den politiska processen.

"Jag tror inte att man haft så höga förväntningar i studiecirkelarna. Det verkar som om man har haft båda fötterna på jorden och förstått att inte kan man genomföra allt det här i morgon" (C)

Av vår enkät till studiecirkeldeltagarna framkom att förväntningarna var höga, men knappast orealistiska. En majoritet (54%) ansåg att cirkelarnas målsättning (att bidra till att skapa en planering som tar sin utgångspunkt i människors behov) förverkligats i hög eller ganska hög grad. 56% upplevde att deras deltagande varit en viktig politisk handling, medan de övriga uppgav mer personliga motiv för sitt deltagande.

Allt för uppskrivade förväntningar tycks man inte ha varit något stort problem. Demokratiproblematiken har dock också en annan och allvarligare sida. I ambitionen att vitalisera den demokratiska processen finns i botten förhoppningar att nya och politiskt resurssvaga grupper skall lockas till att göra sin stämma hörd. Med ett sådant breddat inflytande ville man uppnå att:

"Generalplanen skall se ut så att den passar alla människor i samhället."

Vad man velat uppnå - åtminstone implicit - är ingenting mindre än en politisk maktutjämning,

"Där sitter några pampar och bestämmer och så tycker då alla att låt dom bestämma som kan det här. Jag tror att det mönstret måste vi bryta och det här projektet ser jag som ett led i detta" (C)

samt i förlängningen en jämnare fördelning av medborgarnas välfärd (i första hand då tillgång till kollektiva resurser i närmiljön).

Ser man till vilka människor som aktiverats tycks denna ambition inte ha uppnåtts. Som framgår av fig:10 kännetecknas ex-vis studiecirkeldeltagarna av att de är politiskt resursstarkare än den genomsnittlige Gällivarebon, samt resursstarkare också i socioekonomisk mening. Några sociala problemgrupper finns inte

representerade i studiecirkelverksamheten. Det utvidgade remissförfarandet och stormötesverksamheten förändrar inte denna bild. En icke-önskvärd effekt av utvidgat medborgardeltagande är m a o att redan resursstarka grupper förstärker sitt inflytande. Risken finns att de utnyttjar processen till att gynna sina egna eller sin grupps intressen odelat (Denna problematik har ex vis uppmärksamats av Miller och Burell, 1978 i deras utvärdering av det s k Hedemorasamrådet).

Nu finns det dock en annan och förmodligen mer realistisk förhoppning knuten till demokratispekten - nämligen den att de människor som aktiveras lyckas förmedla kunskap om problemgruppernas behov. Denna indirekta förstärkning av demokratin är kanske mest påtaglig när det gäller tjänstemännens roll i processen (och då speciellt socialförvaltningens s k fältexperter). Den representativa demokratin förstärks i detta perspektiv genom att planeringen blir bättre. Politikerna får bredare och mer kvalitativa beslutsunderlag genom att fler människor och därigenom mer kunskaper kommer med i planeringsprocessen.

Det torde i själva verket vara detta övervägande som fått miljöansvariga myndigheter i åtminstone de nordiska länderna att formulera nya och breddade former för datainsamling kring människors levnadsförhållanden (se ex vis miljöministeriets konferens i Köpenhamn, juni, 1981).

3.4 Generalplanprojektet som kunskapskälla.

När det gäller attityderna till i vad mån projektet varit effektivt i den meningen att det tillfört ny och bättre kunskap om hur det är i samhället - om människors behov och orsaker till problemen - är de genomgående mycket positiva.

"Då tror jag att man får fram mycket synpunkter av folk på andra nivåer, som kanske är klokare än många av oss. Som har idéer som vi kanske kan utnyttja."

"Tanken bakom projektet är suverän. Att politikerna ställde upp och köpte det här. En fullständig beskrivning av hur det är i samhället och att man också är beredd att formulera målen efter det."

Det tycks inte vara någon tvekan om att mycken ny kunskap om hur det är i samhället kommit i dagen (se Johansson, 1978, som diskuterar detta).

Beskrivningarna av Gällivare är både av materiell natur och normativ, eftersom de också uttrycker önskemål om åtgärder kring framför allt den fysiska miljön.

"Det var ju meningen att det skulle vara en jättelik 'brainstorm' hela projektet."

I båda fallen är resultatet utan tvekan imponerande. Produkten består m a o både av en fysisk och en social kartläggning av Gällivare, samt av en mycket omfattande lista på förslag till åtgärder. Till skillnad från vad som ex vis var fallet i Hedemora dominerar inte önskemålen och kraven helt över beskrivningarna om lokala förhållanden utan balansen är god (se Miller m fl, 1982).

Förslagen är små och stora, kortsiktiga och långsiktiga samt ofta direkt relaterade till de problembeskrivningar som ingår i kartläggningen. Denna "analys" är av två slag:

1. Den ger möjlighet att härleda orsaker till de problem som beskrivs.

"Man har sett nackdelarna av att vi har byggt som vi har gjort nu. Vi har fått problem med servicen. Vi har folket på ett ställe och servicen på ett annat."

2. Man erhåller ett instrument med vars hjälp man kan skatta konsekvenserna av framtida åtgärder.

"Vad vi hoppas med det här är egentligen att här kommer vi att få fram ett underlag som visar att om vi inte gör någonting i det här området va, så kommer det att få konsekvenser. Då får vi alltså ta politisk ställning till: Är vi beredda att ta dom konsekvenserna eller är vi beredda att satsa på området så att inte det här inträffar" (S)

Framför allt kommer man att använda den geografiska variabeln som analysinstrument. Förvaltningarna och politikerna får bättre beslutsunderlag när det gäller att prioritera och fördela de gemensamma resurserna mellan olika delar av tätorten. Man får också bättre möjligheter att omfördela resurser mellan olika förvaltningar och sektorer. Redan detta innebär en smutt fantastisk skärpning av den kommunala planeringens analytiska potential och fortsätter man med att inom varje bostadsområde specificera orsaksmönstren bakom områdets sociala problem, blir utvecklingen remarkabel.

Den vanligaste invändningen mot produktiviteten i generalplaneprojektet är som nämnts att det tagit så lång tid. Denna kritik framkom redan i projektets planeringsskede och torde vara en anledning till att man bestämde sig för så snäva tidsmarginaler. Denna överambition eller optimism riskerar naturligtvis få en bomrangeffekt, när tidsplanen spricker - särskilt när det händer flera gånger.

"Medborgarna upplever att tidsrymden varit lite för lång. Jag har träffat på folk som sa att det vi satt och jobbade med.....
Det blev ju ingenting av det!"

"Dom grejor som vi hade, dom skickades ju iväg då och sedan så kom statsarkitekten och berättade om hur man hade tagit del av det här. Vi tyckte väl kanske att det tog lite lång tid och så vidare. Vad händer med det där? Tog man något? Försvann det bara?"

Kartläggningsarbetet har som framgått utförts på olika nivåer. När det gäller skolbarnens insatser är man genomgående mycket entusiastiska över det material som tagits fram.

"Det som förvånar mig mest är det som skolungdomarna har gjort. Det är helt fantastiskt. Jag trodde inte mina ögon när jag läste det. Allt fanns med!"

En förklaring till entusiasmen torde vara att förväntningarna på barnens och ungdomarnas insatser var rätt låga, vilket nog måste betraktas som obefogat. Tvärtom har det i många undersökningar visat sig att det är just yngre människor som vistas i sin närmiljö - känner till den bäst och därigenom också har lättast att notera problem och förelsa förbättringar (se Bülund, 1984, för en analys av skolelevens roll i samhällsplaneringen).

När det gäller studiecirkelnas insatser uttrycker många besvikelse över att alltför få kommit med och framför allt att både problemgrupper och vanligt folk är underrepresenterade. Man upplever därigenom en risk för att beskrivningarna inte är objektiva och att vissa perspektiv saknas.

"Projektet som sådant har motsvarat förväntningarna. Det jag är besviken över är att man inte har fått tag i Svensson, men jag tycker ändå att det är viktigt att man har sådana här projekt där man försöker få tag i den vanliga människan" (C)

Även när det gäller bedömningarna av studiecirkelnas resultat är dock de allra flesta mycket positiva. Några oralistiska önskelistor kom inte ut av arbetet och farhågorna kring detta kom därmed på skam. Tvärtom ansåg några att man kunde ha varit mer kritiska och provocativa - att man i onödigt hög grad rättade mun efter matsäcken. Att man varit lite för begränsade till sin egen lilla bit av verkligheten.

"Det kanske är lite grand för mycket av dom här små hörnen alltså. Att praktiskt taget titta på sin egen gårdsplan alltså. Att inte se längre."

"Jag tror att folk är på en ganska realistisk nivå. Jag tycker att man nästan är lite för försynta. Att man skulle kunna ha en lite högre ambitionsnivå" (VPK)

När det gäller den tredje typen av kunskapskällor skall jag vara lite mer utförlig. Här gäller det fältarbetarna som "sak-kunskapare". Som nämnts var deras roll att ta fram kunskap som eljest riskerade försummas. De skulle m a o fungera som ställföreträdare för grupper som inte deltog i studiecirkelmöten och som överhuvudtaget har svårt att göra sin stämma hörd i politiska sammanhang. Detta arbete ansåg många gick trögt - åtminstone i initialskedet.

"Jag blev lite besviken när jag fick se alstren från fältarbetargruppen. I och för sig stod allting där som jag visste skulle stå, men det stod så underförstått och vagt.....
Men jag visste ju att dom tyckte nåt annat egentligen.....
Men det har rättat till sig och nu är jag full av förtröstan inför framtiden."

Det är en väldokumenterad erfarenhet att socialarbetare har svårt att fungera som uppgiftslämnare i samhällsplaneringen (se ex vis Dahlgren, 1984). Hindren är många. Ett problem är att tiden helt enkelt inte räcker till - andra och mer akuta arbetsuppgifter får företräde. Ett annat hinder är organisatoriskt. Många socialarbetare saknar helt enkelt kunskap om fältet (den sociala miljön), eftersom man jobbar med födelsenummerbaserad klientservice inom förvaltningshusets trygga väggar. Slutligen föreligger ett hinder av mer psykologisk karaktär, som jag tror är det som dominerat i Gällivare - nämligen att man känner sig osäkra på tillförlitligheten i sina observationer (Min erfarenhet från SUP-projektet är den att ex vis fysiska planerare tycks ha lättare att yttra sig om olika sociala problems omfattning i en kommun än socialarbetare och psykologer, till trots att de förra i stort sett saknar både kompetens och konkret fältkunskap).

Sammantaget leder detta till att socialtjänstlagens §5, som handlar om socialtjänstens förebyggande insatser inom ramen för samhällsplaneringen är svår att tillämpa.

I syfte att "lösa" detta problem anordnades några kursdagar för socialarbetare i Gällivare där syftet var att träna mjukdataorienterade sätt att beskriva och analysera sociala problem i olika bostadsområden i kommunen (se bilaga:3 för en presentation av resultaten). Delvis som en frukt av denna insats förbättrades också successivt socialarbetarnas bidrag till kartläggningen.

När det gäller produktivitetsspektivet är de olika aktörerna överlag nöjda med resultatet. Den slutgiltiga generalplanens utformning kanske inte ensamt hade motiverat ansträngningarna i tid och pengar räknat, men sidomaterialet är imponerande och åtminstone potentiellt användbart både i kommunens gemensamma planeringsförutsättningar och för enskilda sektorer och förvaltningar. Dess främsta värde ligger dock enligt de flestas uppfattning i att det är början till ett nytt planeringstänkande och en ny metodik.

"Det finns ju två bitar. Dels så kostar det mer att jobba fram generalplanen på det här sättet än om man hade gått den traditionella vägen, men vad man får igen i slutändan det är svårt att veta. Kan vi undvika missar genom att jobba på det här sättet, då måste det vara ett billigt sätt att jobba" (S)

"Jag börjar tro att det kan bli nåt bra utav det här i slutändan" (C)

3.5 Generalplanarbetet som en kommunikationsprocess.

Informations- och kommunikationsproblematiken är mycket central i verksamheter som generalplaneprojektets och den är det på flera olika nivåer. På en överordnad (generell/abstrakt) nivå kan den beskrivas som en kunskapsteoretisk problematik, som rör relationen mellan verkligheten i all sin komplexitet och människors försök att förenkla (begreppsiggöra), förstå och i slutändan påverka denna verklighet. Samhällsplanering innebär mer eller mindre medvetna ansträngningar i denna riktning. Vad man i generalplaneprojektet strävat efter är i detta perspektiv flera saker:

1. Man har velat tillföra planeringsprocessen ny och bättre kuns-

kap genom att aktivera fler aktörer.

2. Man har velat åstadkomma en vitalisering av den politiska processen när det gäller kommunens fysiska planering. Detta försök kan ses som ett komplement till den representativa demokratin.
3. Man har velat popularisera den fysiska planeringen genom ett mer avnämbarvänligt framställningssätt, där tekniska och kvantitativa beskrivningar kompletterats med eller ersatts av mer vardagliga och kvalitativa.

På en mer konkret nivå är det ingen lätt sak att förverkliga dessa ambitioner och detta avsnitt syftar till att konkretisera hur man gått till väga och vilka reaktioner man mött i kommunen.

I projektets inledningsskede handlade det primärt om att nå de aktörer som man ville mobilisera. Denna problematik är relativt enkel då det gäller den personal som kommunen själv avlönar. Speciellt enkelt har det varit att engagera personal inom socialförvaltningen, där det sedan lång tid varit ett uttalat krav om vidgat tillträde till planeringsarenan. Med en ny socialtjänstlag i ryggen har de flesta kommuner idag trycket på sig att låta socialarbetare komma till tals i planeringssammanhang som ett led i deras förebyggande arbete. Här kom generalplaneprojektet helt enkelt mycket lägligt. Inom ramen för det bereddes socialarbetare möjlighet att visa vad dom gick för när det gällde att kartlägga och analysera olika sociala problem i kommunen.

När det gällde att aktivera "vanligt folk" var problemet större. Även om människors missnöje och vanmakt mot såväl marknadsmekanismerna som offentlig sektor tenderat öka (se ex vis Dahlgren, L, Lindgren, G, Lundström, I, 1984) så existerar samtidigt en djupt rotad ovilja mot att engagera sig i offentligt samhällsarbete. Många tycks mena att man i ett samhälle präglad av hårt arbetstempo och högt skattetryck köpt sig fria från personligt engagemang (samhällsarbete) på fritiden. Erfarenheterna från en mängd försök visar (ex vis Miller m fl, 1982) att det är svårt att mobilisera mer än ca 5% av medborgarna i aktivt samhällsarbete av typ studiecirklar inom ramen för samhällsplaneringen.

Erfarenheterna från Gällivare följer samma mönster. Ca 1% av befolkningen har aktivt deltagit i studiecirkelverksamheten. Nu har emellertid långt fler människor än så involverats om än i mer begränsad omfattning. Min bedömning är att ungefär 10% av befolkningen deltagit. Dels har ett betydande antal kommit till de informations- och diskussionsmöten som kommunen anordnat. Dels har en stor mängd människor aktiverats i skolans regi. Slutligen har ett okänt antal aktiverats i samband med det utvidgade remissförfarande som generalplanearbetet medfört.

Kommunens marknadsföring av projektet kan beskrivas som mer professionell än vad som varit vanlig i analoga projekt i Sverige och man har också åtagit sig ett större direkt ansvar. När det gäller studiecirkelverksamheten gick man vid flera tillfällen ut med affischeringskampanjer (se bilaga:2) och material delades dessutom ut direkt i brevlådorna. Även massmedia utnyttjades, men framför allt försökte man mobilisera människor genom att anordna områdesbaserade informationsmöten.

Man valde att organisera studiecirkelarna med hjälp av studieför-

bunden, men kommunen kom i praktiken att stå för det mesta arbetet. Man lade upp studiecirkelarna områdesvis och tillhandahöll instruktioner och material. Alla studiecirkel kom att bli ABF-cirkel, trots att de flesta studieförbund inbjöds delta. Orsaken var helt enkelt den att endast ABF fick in tillräckligt många anmälningar i de olika områdena. De fick därför överta även de människor som anmält intresse till andra studieförbund. Detta förfaringssätt har rönt en del kritik och förmodligen tappade man ett antal deltagare av politiska skäl.

"Kommunen gick ut på ett byråkratiskt sätt för att rekrytera cirkeldeltagare. Det hade varit bättre att studiecirkelarna själva fått sköta rekryteringen" (C)

"Där skulle jag vilja komma med en ganska allvarlig kritik och det är att man utelämnade ett av studieförbunden. Det var studieförbundet Vuxenskolan..... Om det är ett misstag eller vad, men vi fanns inte med på affischmaterialet som gick ut. Det tycker jag var en stor brist" (FP)

Totalt kom 18 cirkel igång (av vilka en sedermera sprack) vilka som mest bestod av 176 deltagare. Det är med tanke på den massiva informationen och direktkontakten med hushållen förvånande att notera att 22% av befolkningen inte visade sig känna till studiecirkelverksamheten vid igångsättandet. Det är också intressant att notera att det är svårt att organisera studiecirkel så att alla kan vara med. 30% uppgav här att man inte varit med p g a att man saknade praktisk möjlighet. Mindre än hälften av befolkningen uppgav bristande intresse eller tilltro till verksamheten som motiv för sitt beslut att inte delta. Detta visar att det potentiella intresset är långt större än det faktiska deltagandet.

De flesta som vi intervjuat var dock nöjda med kommunens sätt att marknadsföra och organisera projektet och "la skulden till" det låga deltagandet på människornas egen passivitet, dåliga intresse eller okunnighet.

"Det är som med allt idag att det är vissa människor som ställer upp, medan vissa menar att det gör Svensson i stället."

"Alla borde ha nåtts av informationen. Om den gick in - det är ju en annan sak. Om man verkligen förstod vad det rörde sig om" (C)

"Jag tror att det är näst intill omöjligt idag att sätta människor in i saker innan dom börjar hända. Jag tror inte att dom flesta som fick det här informationen upplevde nån gigantisk möjlighet att påverka sin situation. Det tror jag inte.

Några kritiker hävdar dock att uppläggningsen haft vissa tekniska brister - varit för krånglig, abstrakt och oengagerande.

"Det var ju en lite knepig uppläggning. Man skulle anmäla sig på ett papper eller ringa till ett telefonnummer och det tror jag ju att för en politiskt resurssvag person så bara prestationen att skicka

in ett papper eller slå ett telefonnummer.....
Jag tror att det är svårt att nå fram på det viset.
Man kanske skulle ha haft något av typ dörrknack-
ning i stället" (C)

"Alla nåddes nog av informationen, men man borde
ha försökt väcka intresset på ett intensivare sätt
än man gjorde - kanske? (C)

Det har också, om än i begränsad omfattning, förekommit kritik
mot den uppåtriktade informationen. Den går ut på att general-
planekommittén agerat alltför självständigt och inte tillräck-
ligt bemödat sig om att hålla kommunstyrelsen informerad.

"Kanske borde generalplanekommittén oftare ha in-
formerat kommunstyrelsen. Mer fortlöpande" (VPK)

Redan i sina direktiv fick dock generalplanekommittén en själv-
ständig roll och denna typ av kritik har minskat i takt med de
politiska partiernas ökade engagemang i projektets senare skede.

När det gäller skolan som uppgiftslämnare tycker, som framgått
de flesta att man lyckats bra med undantag av att feed-back-pro-
cessen kunde ha gått snabbare.

"Dom som har varit med i stor utsträckning det har
ju varit skolorna. Man har lagt ner ett jättejobb
alltså. Det är ju i och för sig ungdomarna som
skall föra det här samhället vidare" (C)

I skolarbetet deltog ca 800 elever - de flesta i de lägre års-
klasserna - medan högstadielävernas (ca 540 ungdomar) insats
inskränkte sig till deltagande i temadagar och stadsspår. Många
menar här att insatsen i skolorna bäddade för många föräldrars
engagemang.

"Via skolorna så nådde man dels elever, dels nådde
man barnens föräldrar. Där nådde man många som
annars inte tar åt sig information."

Denna strategi har senare utvecklats betydligt längre på andra
håll i Norden, där man låtit skolelever aktivt marknadsföra pro-
jekt av denna typ (se ex vis Själv tillitsprojektet i Hedemora;
Dahlgren, Lindgren, Lundström, 1984).

3.6 Synpunkter på generalplaneprojektets organisation.

Lite förenklat kan projektets uppläggning liknas vid en induktiv
forskningsprocess - åtminstone inledningsvis. Man var i förstone
mer intresserade av frågorna än av svaren.

"Vi menade att det skulle vara lite styrning. Vi
skulle egentligen inte be folk besvara några frå-
gor, eftersom vi menade att formulerar man frågor
så har man intuitivt också ett svar och det som vi
ville komma åt var sånt som vi inte visste."

Utgångspunkten var den konkreta verkligheten i kommunens olika
delområden och premisserna var att denna verklighet var otill-
räckligt känd av planerare och politiker, samt att den nödvän-
diga kunskapen fanns hos vanligt folk (bäst) och/eller bland

fältexperter av olika slag (som befinner sig närmare gräsrotsnivån än planerare och politiker).

"Jag tycker överhuvudtaget inte om att en massa okunniga politiker skall sitta och tycka till i sådana här saker, utan det måste ske på en nivå där man är utbildad. Som det nu är så har ju inte dom som sitter där och tycker någon större kunskap om det utan dom tycker hit och dom tycker dit och dom tycker lite blandat" (M)

Uppläggningsen präglades m a o av en mycket optimistisk människosyn, där gräsrotsnivån antogs vara de bästa experterna på sin egen närmiljö och sina egna problem. Man omdefinierade alltså expertrollen och försökte medvetet tona ner såväl politikernas roll som den rent tekniska kompetensen i planeringsapparaten. Detta var speciellt tydligt i den inledande beskrivningsfasen. Fick man då ut de beskrivningar som man hoppades på? Var de tillräckligt omfattande, kvalitativa och perspektivfyllda? Frågorna är naturligtvis omöjliga att helt objektivt besvara - det finns ingen kontrafaktisk beskrivning att jämföra det konkreta resultatet mot, men konstateras kan att de sammantaget ger en imponerande bredd och tillför mängder av kunskap som aldrig hade kommit med i ett konventionellt planarbete. Ingen i kommunen har heller egentligen ifrågasatt detta - åtminstone inte när det gäller studiecirkelverksamheten eller arbetet i skolorna på låg- och mellanstadiet. När det däremot gäller fältarbetarrollen så kan en viss besvikelse noteras. Dels kan konstateras att alla typer av fältarbetare inte deltagit. Den enda grupp som mer systematiskt utnyttjats är socialarbetarna och även när det gäller denna grupp har förväntningarna inte uppfyllt fullt ut.

"En del (socialarbetare, min anm) som varit med i projektet har inte haft fullständig kunskap över områdena. Idealet hade ju varit att man jobbat som socialassistent i 20 år. Men det går ju inte att uppnå. Socialassistenter byter jobb normalt..... Ja, här har väl passerat revy nästan 20 st/år."

"Arbetet för fältarbetarna blev lite av en flopp. Först och främst var det svårt att få ihop alla samtidigt och sen när man kom och äntligen träffades så visade det sig att man hade olika synpunkter på vissa områden. Det fanns åtminstone tre olika synpunkter och i stället för att då skriva ner alla tre synpunkterna, så försökte man ena sig om en kompromiss..... Därför blev det första resultatet lite utslätat. Alla problem fick man utläsa mellan raderna."

Det sista citatet speglar en generell problematik kring ambitioner att minska expertinflytandet genom olika typer av samverkan. För att nå en god stämning i gruppen och nå fram till en gemensam produkt så tonar deltagarna medvetet ner sin specialkompetens och lägger sig på en onödigt låg kunskapsnivå. Denna problematik blir större ju mer disparata och stora de grupper är som skall samverka.

Nu kan man knappast säga att dessa problem varit speciellt uttalade i Gällivare. Tvärtom fungerar ex vis socialförvaltningen utätriktat i större omfattning än vad som är vanligt i dagens Sverige och

ovanligt mycket tid anslogs till deltagande i samhällsplaneringen. Efter "misslyckandet" i den första fasen av beskrivningsarbetet samlade man sig som nämnts efter två studiedagar till att producera en beskrivning av de sociala problemen i de olika bostadsområdena som blev betydligt fylligare och mer analytisk (se bilaga:3).

De professionella aktörerna har fått sina roller förändrade - i vissa fall rätt drastiskt. Mest tydligt är detta för planerarna i kommunen och konsulten som arbetat på ett helt nytt sätt.

"Planeraren av idag han försöker att lyssna så mycket som möjligt på medborgarna. Försöker göra sin roll så betydelselös som möjligt."

Detta är dock en sanning med betydande modifikation. Som framgått har hela projektet varit synnerligen beroende av planerarna. Förutom att initiativet kom från dom så har deras roll hela tiden varit central. Som pedagoger, inspiratörer, förmedlare mellan olika nivåer och sektorer och slutligen som skrivare av en synnerligen omfångs- och versionsrik planprodukt. Deras roll kommer heller inte att minska utan även fortsättningsvis kommer planeringskontoret att ha ansvar för att processen fortsätter - att materialet utnyttjas i olika sammanhang och att olika kommunala beslut avstämms mot generalplanens intentioner. Förvisso finns här, som antytts, kritiker som menar att planerarna här komplicerar sitt arbete i onödan - att de på en krånglig väg får fram vad man i stort sett redan visste - att de borde agerat mer professionellt.

"Eftersom vi utbildar arkitekter och samhällsplanerare, så bör dom få ta hand om ett sånt här projekt. Dom bör få lägga fram några olika alternativ och sedan skall vi som politiker få säga ja eller nej. Men jag tror inte att man skall låta lekmän sitta och jobba med sådana här planer" (M)

Planerarnas attityd till denna typ av kritik är snarast den att man vill "utbilda" politiker - låta dom lära sig hur en plan växer fram - lära sig lite, både av processens mer tekniska sida och om den verklighet som utgör planeringsprocessens förutsättningar. Man ser också som sin uppgift att förmedla denna information neråt i systemet.

"Genom generalplanarbetet har man ju fått en väldigt fin information. Dels fattar man lite mer vad det rör sig om. Dels förstår man mer varför det är som det är. Man ser att det är många hänsyn som måste tas som man inte har tänkt på. Det är inte bara ens eget lilla område."

För fältarbetarna innebär rollförändringen ett första steg i en process som egentligen redan är lagstadgad. Man skall arbeta mer förebyggande och ett sätt (det mest strukturella långsiktiga) är ett konkret deltagande i samhällsplaneringen. Även här handlar det i mycket om ett pedagogiskt/organisatoriskt problemkomplex. Hur gör man? Hur får man tid att göra det?

"Det är ju så att om man sitter som socialassistent på ett distrikt med en djävla skit omkring sig så

är inte generalplaneprojektet något som kommer först. Om man har ett omhändertagande på gång så släpper man inte det och går på sammanträde med samhällsplanerargruppen."

Däremot saknas inte ambitioner - åtminstone inte på de flesta händer,

"Fältexperterna bör vara en resurs. De ska utnyttjas för att ge medborgarna information och 'kött på benen' när man kör fast i konkreta sakfrågor."

Samma inställning redovisar skolfolket. Man har länge strävat efter att närma skolan till samhället och ser här sin chans. Även här är dock rent organisatoriska- och "know-how"-problem framträdande. Hur blir man mer flexibel? Hur klämmer man in allt detta nya i studieplanerna? Hur samordnar man verksamheten?

"Jag går inte omkring och känner mig så här att jag har spelat någon konstig roll eller att det vart löjligt. Man känner sig inte utnyttjad av några jippomakare - av någon ny idioti som skolan ständigt är överfallen av. Jag tycker att det här är något som man kanske bör fortsätta med. Det är en möjlighet."

Många aktörer med disparata handlingsituationer och erfarenheter har varit inblandade och detta speglar naturligtvis beskrivningsarbetet.

"Arbetssättet är lite tungrovt. Det kan vara komplicerat på så sätt att var och en bevakar sin del kanske för mycket i stället för att se till helheten.

När projektet gick in i sin andra fas (analysfasen) handlade det just om detta. Om att samordna materialet. Om att ta fram bakomliggande mönster och att söka sig fram till de prioriteringar och målsättningar som den slutliga generalplanen skulle innehålla. Detta arbete innebar en mycket komplicerad transportsträcka från så objektiva beskrivningar av verkligheten som möjligt via hypoteser om orsak och verkan till allt mer renodlat politiska värderingar om vilka vägar som borde beträdas för att lösa de problem som definierats i underlagsmaterialet till den nya generalplanen.

3.7 Generalplanen som produkt.

Som redan nämnts blev den gemensamma produkten i beskrivningsfasen synnerligen omfattande och arbetet med att systematisera den inför remissomgångar, information och slutgiltigt förslag har varit mycket arbetskrävande. Det är också här som den mer politiska delen av projektet börjar ta vid och det är här som projektet börjar tappa tid i förhållande till sin optimistiska planering. Även om avsikten är ovanlig existerar kritik också mot de gemensamma beskrivningarna som kunskapskälla.

"Jag har inte fattat att dom har fått fram någon kunskap i projektet alls. Kanske då att dom fått fram visst material i några av dom studiecirkelklar

som hållits, men även i cirkelarbetet har det ju varit dåligt intresse" (M)

De allra flesta uttrycker dock stor tillfredsställelse med vad som åstadkommit - är imponerande.

"Det har ju kommit in en jåkla massa synpunkter, om allt, precis om allt. Det blev så mycket information man fick in kring det som man aldrig någonsin tänkt på att det kunde vara ett problem..... Jag har en känsla av att man fått allt vad man ville ha men 100% till."

Farhågorna att beskrivningarna skulle innehålla orealistiska önskelistor kom också på skam.

"Mycket av det som kommer fram är enkla grejor som det går att förverkliga utan några större bekymmer."

Man menar, inte minst från den politiska oppositionens sida, att man fått fram ett beslutsunderlag som är synnerligen uppfordrande till sin karaktär - ett material som det kommer att bli svårt att gå förbi i den löpande politiska beslutsprocessen.

"Det vore ju fantastiskt om man inte tog vara på det här materialet. Snudd på katastrof" (FP)

Under hösten 1982 skickas resultatet av beskrivningsfasen ut på remiss. Det är mycket måttligt redigerat och omfångsrikt och i bilaga:6 presenteras ett kortare avsnitt som exempel. Remissen är utvidgad och ca 180 institutioner uppmanas yttra sig (statliga, kommunala och lokala organ samt politiska, fackliga och andra intresseorganisationer). Nära hälften tar också chansen och mycket markerat är att remissen tycks "ha tagits på allvar" av de som svarat och att kritiken är mycket nyanserad. De principiellt invändningarna kommer främst från de politiska partier som är motståndare till statlig och kommunal planering i största allmänhet. Gunnar Lindgren (M) menar ex vis i sitt remissvar att: "Genom (S) genomreglerade samhälle har många människor idag inte möjlighet att fritt välja lägenhet". Han tycker dessutom att de planer som ändå upprättas inte blir bättre av att lekmän blandas in. Planering bör vara en professionell verksamhet. "Det skall vara kunniga och yrkesstolta arkitekter som ska vara med och sätta sin prägel på stadsplanearbetet."

I remissvaren kan också utläsas en viss oro för att förslagen inte kommer att anammas i praktiken i tillräckligt stor omfattning. I sitt mycket positiva remissvar trycker ex vis Länsstyrelsen i Norrbottens län på att: "Detta ambitiösa dokument kommer till användning i berörda sektorsförvaltningar och vid genomförandet av åtgärder som fullföljer intentionerna i generalplanen." Man rekommenderar kommunen att säkerställa att så kommer att ske genom vissa organisatoriska uppbindningar: "Kommunen bör i samband med antagandet av planen även ta ställning till de organisatoriska formerna för genomförandet av planen." Dessutom bör planen löpande ses över och föras fram till förnyad kommunal prövning, samt vidtagna åtgärder systematiskt utvärderas och avstämmas mot generalplanens intentioner.

Dessa synpunkter har också beaktats i det slutgiltiga förslag

som antas i juni 1984. På samma sätt förhåller det sig med övrig kritik (eller snarare kompletterande synpunkter) som framförs i de båda remissomgångarna. De nya förslagen kan utan konflikt inlämnas i generalplanens underlagsmaterial. Även om kritiken är ovanlig finns här företrädare för åsikten: "att alltför många blommor fått blomma". Att arbetsgruppen i sin strävan att låta alla komma till tals, har varit lite för liberal och demokratisk.

"Dom här planförfattarna, dom skulle ha varit lite tuffare. Lite mer självständiga och lite mer påstridiga och.....
Dom har vikit undan och kanske varit lite för lyhörda" (VPK)

3.8 Demokratiproblematiken

Den politiska värderingen av generalplaneprojektet är mångfacetterad och nyansrik. I den praktiska hanteringen tycks dock värdegemenskapen mellan olika politiska aktörer och partier ha varit stor genom hela processen och generalplanekommitténs arbete präglas av att varje litet steg har kunnat tas utan några större konflikter. Många politiker menar att deras inflytande varit litet, åtminstone inledningsvis, och att projektet präglats av att tjänstemän och medborgare fått ökat inflytande på politikernas bekostnad. I princip ser man också positivt på detta och menar att i slutändan så kommer ju ändå de avgörande besluten att tas i normala politiska beslutsförelägganden.

"Tidigare har det ju varit så att politikerna har varit här uppe och folket har varit vid sidan om."

"Tidigare har det ju varit så att t ex projektören och ordföranden för en nämnd har gjort alltihop och de övriga människorna har aldrig vidtalats."

När det gäller "det nya" med generalplaneprojektet; dvs medborgarnas och tjänstemännens vidgade uppgifter är de olika aktörernas reaktioner genomgående positiva.

"Ja, mycket mer demokratisk än så här kan man ju inte vara."

"Politikerrollen har varit mycket blygsam. Jag vill påstå att medborgarnas inflytande varit mycket starkt."

Vad man har gjort är att man skapat en ny kanal för politiskt inflytande, vilket uppfattas som en demokratiseringsprocess. En väsentlig fråga blir då vem som utnyttjar denna nya kanal (jag kommer att analysera denna problematik lite mer ingående i kap:5). Jag har redan konstaterat att tjänstemän gör det vilket också var avsikten. Detta behöver inte leda fram till någon ökad makt åt byråkratin - men kan lätt göra det. Visserligen fattar politiker fortfarande de formella besluten, men givet är att planernas och förvaltningschefernas möjligheter att påverka besluten ökar i takt med att deras inflytande över de beslutsunderlag som tas fram blir större.

Några farhågor för att projektet skulle medföra att makt överförs

från politiker till byråkrater har emellertid inte framkommit i våra intervjuer.

I praktiken handlar det dock inte bara om relationen mellan politiska och byråkratiska institutioner betraktade som kollektiv. Lika mycket rör det sig om maktförskjutningar inom respektive block. När förvaltningspersonal som socialarbetare får ökade möjligheter att delta i samhällsplaneringen innebär detta inte automatiskt att socialchefens makt ökar. När olika förvaltningschefer får komma till tals i frågor som rör gemensamma planeringsförutsättningar så innebär detta inte automatiskt att planeringschefens makt ökar. Däremot borde det innebära att planeringen blir substantiellt bättre och perspektivrikare. På samma sätt förhåller det sig på den politiska arenan. "Risken" finns naturligtvis att en studiecirkelverksamhet ute i ett delområde med gräsrotspolitiker utan säte och stämma i kommunens styrande församlingar föder krav på en decentralisering av politiska verksamheter av typ kommundelsnämnder. Några "farhågor" kring detta har emellertid inte heller de uttryckts. Inte heller har några sådana krav ställts under projektets gång.

Däremot menar flera politiker i kommunfullmäktige att man borde varit mer aktiv i studiecirkelverksamheten. Hjälpt till mera.

"Det är klart att en sak är väl kanske lite synd. Att vi inte var med då på de här mötena som hölls överallt i samhället. Där tycker jag kanske att vi politiker skulle ha varit med" (C)

Det missnöje som framförts från politiskt håll är oftast knutet till det tidsperspektiv som jag diskuterade ovan. Nämligen att man kom in för sent i processen. Detta gäller både frågan om generalplanekommitténs styrfunktion och projektets förankring i fullmäktige.

"Vi är ju en styrelse och som sån skall ju styrelsen delta i arbetet och det har alltså inte styrelsen gjort i det här fallet" (M)

Vi upplever från vårt partis sida att det har brutit i den politiska debatten överhuvudtaget. Den har varit rätt obefintlig när det gäller generalplanarbetet. Även inom generalplanekommittén har diskussionen varit rätt ljummen. Det har inte funnits några större motsättningar" (VPK)

"Jag känner mig rätt missnöjd med politikerrollen. Man har inte kunnat få tillräckligt med kunskaper om det här jobbet och man har inte kunnat föra ut dom här kundkaperna till andra" (VPK)

Även om politisk kritik av projektet förekommer är, som framgått, det helt dominerande intrycket detta att debatten varit mycket måttlig och nyanserad. Värdegemenskapen tycks ha varit ovanligt stor, men frågan kvarstår om detta beror på att projektet definierats som politiskt ofarligt - att man upplevt generalplanen som en teknisk och rätt opolitisk produkt, eller om alla politiska krafter verkligen verkat åt samma håll i detta fall. Några menade här att politikernas relativa ointresse speglar en låg medvetenhet om vad man egentligen givit sig in på.

"Är detta demokrati eller inte demokrati? Jag tror alltså att all sån här verksamhet är mycket viktigare än vad dom som sysslar med den egentligen har fattat. För den handlar om huruvida människor skall kunna behålla sin tro på det demokratiska systemet."

Viss kritik har också framförts vars andemening varit att kommunstyrelsen löpande fattat viktiga beslut under generalplanarbetets gång. Detta har av kritikerna upplevts som att man inte tagit generalplanen tillräckligt mycket på allvar - att man borde ha väntat ut den i större utsträckning.

"Man har ju undan för undan brutit ut en del bitar och fattat beslut om bostäder och industriområden innan ett slutgiltigt förslag finns..... Vi menade att man måste ha en bild över hela Gällervare/Malmbergets tätorter innan man binder fast sig för så pass stora projekt eller program" (VPK)

Även om denna typ av kritik varit måttlig så har den väckt en viss irritation inom den dominerande partiet (S), vilket får anses naturligt mot bakgrund av att en ökad kunskap om samhällets styrinstrument och beslut ju snarast kan förväntas gynna oppositionella krafter i kommunen.

"Här har jag ju märkt lite grann att - jag höll på säga; gör man nåt så har man ju alltid chansen att få kritik. Det är fråga om att välja vilken väg man skall jobba efter. När vi gick ut med det här generalplanprojektet och informerade massmedia omkring det då tycktes reaktionen bli ganska positiv, men sen så hade dom tydligen fått för sig att nu när vi hade startat det här projektet så skulle allting ligga still i avvaktan på att det blev färdigt. Så kan ju inte en kommunal verksamhet fungera. Vi är ju tvungna att fatta löpande beslut. Då började det komma artiklar om att aha!..... Dom väntade inte på vad kommunmedborgarna tycker" (S)

3.9 Effektivitetsproblematikens två sidor.

I denna rapport har jag försökt bedöma hur effektivt generalplanprojektet varit i sina ambitioner att nå de mål som ställts upp. Jag har betraktat denna effektivitetsproblematik utifrån två perspektiv:

1. Det första perspektivet har betraktat generalplanprojektets produktivitet, d v s hur bra generalplanen faktiskt blivit. Om resultatet motiverat de kostnader i tid och pengar som lagts ner i arbetet. Om metoderna varit rationella.
2. Det andra perspektivet har betraktat demokratiproblematiken, d v s i vad mån projektet ökat demokratin i den fysiska planeringen - gjort den mer legitim i medborgarnas ökon, ökat deras politiska resurser.

Jag har så här långt betraktat dessa perspektiv sida vid sida - som två relativt autonoma problemkomplex. Detta är dock att för enkla verkligheten. I själva verket är produktivitets- och demokratiaspekterna intimt relaterade till varandra.

I fig:7 beskriver jag den hypotes om denna relation som präglat generalplaneprojektets målsättningar. Vad man hoppats på är att kunna skapa en bättre produkt (generalplan), samtidigt som det sker under mer demokratiska former, vilket förväntas göra den fysiska planeringen mer legitim. Som framgått anser de flesta inblandade aktörer att man lyckats (åtminstone i någon mån), medan meningarna är mer delade när det gäller hur effektiva man varit och hur mycket längre man kan gå på den inslagna vägen.

Vad det här handlar om är ett val, där man i projektet försökt "slå två flugor i en smäll", d v s effektivisera planeringen både i teknisk/rationell och demokratisk mening.

Nu finns det ett alternativt sätt att definiera sambandet mellan produktivitet och legitimitet. Att som i fig:8 se valet som ett "antingen eller" i stället för ett "både och". Särskilt i ett kort tidsperspektiv verkar detta synsätt rimligt. Ansvariga politiker upplever naturligtvis ett val mellan att snabbt och elegant producera en plan eller att låta folk få en chans att via nya kanaler göra sin stämma hörd.

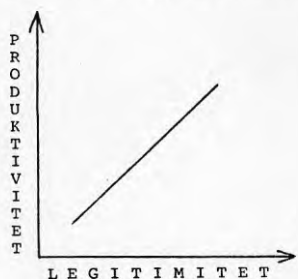

Fig:7 Effektivitetsproblemet som ett "både-och" val

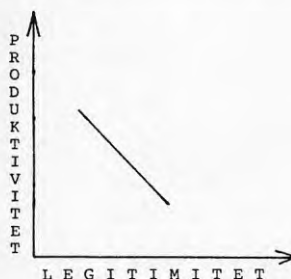

Fig:8 Effektivitetsproblemet som ett "antingen-eller" val

Det synsätt som präglat inspiratörerna bakom generalplaneprojektet och med tiden allt fler politiker är att det som i ett kort-siktigt perspektiv kan upplevas som ett antingen-eller val, snarast är ett skensamband i det långa loppet. Att den effektivitets-kris som allt fler upplever att samhällsplaneringen befinner sig i (se ex vis Miller m fl, 1982, för en diskussion kring detta) har sin lösning i en långsiktig ansvarsfördelning präglad av minskat avstånd mellan de aktörer som fått komma till tals i detta kapitel; nämligen tjänstemän och politiker i offentligheten samt vanligt folk i vardagslivet.

3.10 Det slutgiltiga förslaget till generalplan och vad det förväntas innebära

När det slutgiltiga förslaget till generalplan föreläggs kommunfullmäktigt består det, förutom av en markanvändningsplan för tätorten med omgivningar, av ett 190 sidigt dokument som anger riktlinjer för den fysiska planeringen i tätorten. Generalplanen är uppdelad på ett sådant sätt att den beskriver, analyserar och anger målsättningar för 15 delområden (ett exempel på delområdesplanering ges i bilaga:7). Förutom planer och åtgärdsförslag innehåller generalplanen riktlinjer för genomförandet (se bilaga:8). Detta är ett unikt steg i svensk markanvändningsplanering. Här tas beslut om hur generalplanen skall förverkligas och hur dess

målsättningar och arbetssätt skall föras vidare i annan planering. Beslutet fattas utan principiell debatt i fullmäktige och de reservationer som förs till protokollet är endast av formell karaktär. De viktigaste punkterna i genomförandedirektiven är följande:

- Att generalplanen inlämnas i kommunens handlingsprogram, både de enskilda nämndernas och kommunens gemensamma.
- Att förvaltningarna måste samarbeta över förvaltningsgränserna.
- Att ansvaret för det fortsatta arbetet läggs på kommunstyrelsen "via" en tjänstemannagrupp där olika förvaltningar är representerade (i praktiken innebär detta att arbetsgruppen och generalplanekommittén fortsätter att fungera och att huvudansvaret som väckarklocka och kontrollör läggs på planeringskontoret).
- Att arbetet kontinuerligt avrapporteras till kommunstyrelsen (ungefär halvårsvis).
- Att en social grundsyn appliceras på alla genomförandediskussioner.
- Att dialogen med kommuninnevånarna permanentas.

I genomförandeanvisningarna slås också fast (vilket också det är unikt) det generella resultatet av analysfasen; nämligen vilka sociala problemkomplex som bör prioriteras, samt var (i vilka områden) åtgärderna i första hand bör sättas in (bygger på den analys som redovisas i bilaga:3).*)

Vid sidan av dessa generella prioriteringar har de olika beskrivningarna, målen och förslagen som ingår i generalplanen inte rangordnats. Detta arbete återstår och det är därför man fäst så stor vikt vid ovanstående genomförandeanvisningar att de till och med tagits med i det formella beslutsprotokollet. Den fara man upplever är att generalplanprojektet i och med det formella beslutet skall betraktas som avslutat och att utvecklingen skall innebära en återgång till det "slentriantänkande" som man anser präglat den förutvarande handläggningen. Man vill undvika att generalplanen, med allt dess underlagsmaterial, hamnar i ett politiskt och/eller organisatoriskt vakum.

"Risken med ett sådant här projekt är att det blir som det blev i Östersund - att man beställer men sen förnekar verkligheten när man får den på papper."

"Blir det bara så att man säger att det här var intressant. Det här skall vi spara. Då blir det snarast en fara för demokratin."

"Man hoppas ju att den här typen av arbete skall fortsätta. Att man skall kunna förbättra det här sättet att arbeta - ex vis vid områdesbeskrivningar på landsbygden" (C)

*) Här kan noteras att jag lät en fristående teknisk konsult kostnadsvärdera de åtgärdsförslag som tagits fram för de olika delområdena. Det visade sig finnas en nära nog perfekt korrelation mellan kostnadsprofil och problemprofil, d v s; i de områden där problemen skattades vara störst var också åtgärdsförslagen flest och dyrast!

Det tycks dock idag vara så att de flesta förvaltningarna är beredda att både inarbeta generalplanematerialet i sin egen specifika planering och samverka med andra i gemensamma frågor.

"Sedan har vi gått vidare just inom GPF'n (kommunens gemensamma planeringsförutsättningar, min anm). I GPF'n har vi områdesbeskrivningar där vi då försöker beskriva hur det ser ut ute på landsbygden i form av service o s v. Där har vi också startat studiecirk-lar" (S)

Från planeringsavdelningens sida blir handläggningen fortsättningsvis den att man tillsänder resp förvaltningar "skraddarsydda" versioner av generalplanen med önskemål att man skall föreslå prioriteringar, ange tidplaner, äska medel och beskriva resursanvändningen.

I några fall har också genomförandeprojekt påbörjats. Ex vis kring projekteringen av ett nytt folkets hus i Koskullskulle, samt i ett projekt om förbättrad skolmiljö vid en av kommunens skolor där en landskapsarkitekt (eva Wenngren) utnyttjat materialet. Dessutom har man redan kunnat notera att lokala grupper börjat utnyttja materialet som stöd för sina krav på åtgärder (ex vis har en "permanent" grupp bildats i det mest problembelastade området; MalMBERGET). Detta var ju också avsikten - att åstadkomma en politisk vitalisering.

"Generalplanen kan bli utgångspunkten för varje liten grupps beslut om den skulle bli väldigt bra va."

Sammanfattningsvis tycks den absoluta majoriteten av de som vi intervjuat vara av den uppfattningen att de flesta farorna med projektet kunnat undvikas - åtminstone så här långt. Risken att projektet skulle fastna i eländighetsbeskrivningar har ex vis inte besannats.

"En fara med arbetet är att man fastnar i sociala mönster och politiska klurigheter. Att det blir en ideologisk rapport om orättvisor mer än om möjligheter."

Visserligen har en del områden klassificerats som sämre än andra som boendemiljöer, med detta betraktas trots allt som ett nödvändigt steg i arbetet att lösa problemen.

"Det är vissa områden som får en stämpel och den stämpeln skall vi ha bort alltså."

En annan upplevd risk var att generalplanen skulle bli för allmän/abstrakt och därför inte användbar.

"Risken är att man får en plan som man inte kan arbeta med."

Även denna risk uppfattas nu som eliminerad.

Många upplevde också en risk för att enskilda ägarintressen skulle kunna växa sig breda i hägnet av generalplanearbetet - men även här tycks oron ha varit obefogad.

"Det kan ju hända så att vissa enskilda markägare tjänar på det för att markpriserna trissas upp i ett visst område. När mark skall exploateras fram så kan det gynna en del" (VPK)

De farhågor som kvarstår har som framgått med demokratiproblematiken att göra. Att fel människor tagit aktiv del i arbetet och att människors politiska resurser polariserats ytterligare (mer till de redan resursstarka - mindre till de resurssvaga, relativt sett).

"Det finns väl kanske en viss fara i det att det har varit proffstyckare som varit med i studiecirkelarna. Att man inte riktigt har fått fram vad de vanliga människorna tycker"(C)

De flesta tycks dock mena att dessa farhågor minskat under projektets gång och att inte minst remissbehandlingen medfört "representativt demokratiska" korrigeringar. Jag tror att följande citat i dag är tämligen representativt för de direkt inblandades attityder.

"Ju fler som deltar i projektet. Ju fler människors synpunkter som kommer med kan aldrig vara till skada. Tvärtom så måste det vara till nytta oavsett vad dom hade för syften"(VPK)

Även om många fortfarande har sina dubier kring hur demokratiskt projektet egentligen varit och vems politiska resurser som egentligen höjts, så är det ingen tvekan om att man anser att generalplanen - i den utsträckning dess intentioner verkligen konkret genomförs - kommer att gynna de resurssvaga i kommunen och främst dem.

"De utslagna kommer att tjäna på projektet. Ja, det kanske var fel begrepp - de minst bemedlade."

Farhågorna i nuläget rör egentligen bara projektets möjligheter att överleva som idé och konkretiseras i det löpande arbetet - när den grå vardagen smyger sig på planerare och politiker. När massmedias nyfikenhet och vaksamhet slocknar. När konsulten som inspiratör försvinner från kommunen och länet och när vanligt folk i värsta fall glömmet det material som de själva varit med om att ta fram och utforma.

"Att stoppa en sådan process det tycker jag skulle vara rent kriminellt. Den måste vidare nu. Framför allt tycker jag då splittras upp till små konkreta
....."

Om dessa farhågor har fog för sig kan bara framtiden utvisa.

Som framgått är skillnaderna mellan den nya generalplanens utformning och förväntade funktionsätt betydande jämfört med konventionella generalplaner. Förutom allt som tillkommit saknas mycket av det som brukar ingå; antalet kartor har minskat avsevärt, planeringsförutsättningarna är mindre tekniska och kvantitativa, "professionaliteten" är mindre iögonfallande och framställningssättet mer lättillgängligt.

Enligt min mening utmärks den nya generalplanens utformning av de riktlinjer som uttryckts av lagstiftarna från SOU 1981:100 och framåt. Den är mer lättfattlig, mer konsekvens- och brukarinriktad samt mer politisk i så motto att den uppfordrar till en rullande planering i begreppets egentliga bemärkelse. Den speglar därmed också

den tendens till decentralisering av beslutsfattande som börjat låta sig märka under det senaste decenniet.

4 VAD UTMARKER STUDIECIRKELDELNINGARNA?

4.1 Inledning

I föregående kapitel diskuterade vi bl a motiven bakom generalplaneprojektets syfte och metoder. Studiecirkelverksamheten presenterades där som en metod att effektivisera kommunens fysiska och sociala planering genom att på en gång göra den bättre och mer legitim för medborgarna. Utan tvekan har studiecirkelverksamheten också varit den viktigaste metoden, åtminstone i så måtto att den sysselsatt flest människor och att den producerat de flesta beskrivningarna, analyserna och förslagen.

I detta kapitel skall vi beskriva utfallet av studiecirkelverksamheten med hjälp av svaren från två enkäter som vi skickade ut till människor i Gällivare under våren 1981. Enkäterna tillställdes dels den grupp människor som deltog i studiecirkelarbetet (totalurval) dels en matchande kontrollgrupp (efter ålder och kön) slumpmässigt utvalda gällivarebor. Bortfallet av svarande var besvärande. Trots att flera påminnelser skickats ut kvarstod vid datainsamlingens slut ett icke-förklarat bortfall på 21 % i deltagargruppen och 23% i kontrollgruppen (som vi fortsättningsvis kommer att kalla medlems- resp referensgrupp). I endast några procent av fallen rörde det sig om en direkt vägran att svara. Till detta kommer ett relativt stort internt bortfall på frågor som tydligen upplevts som känsliga eller mindre meningsfulla. Även om ingenting tyder på att bortfallet skulle ha varit systematiskt (statistiskt sett) så innebär bortfallsproblematiken att de statistiska skillnader som vi i nedanstående tabeller redovisar mellan deltagar- och referensgruppen bör tolkas med stor försiktighet. Som tumregel kan anges att skillnader i utfall mellan grupperna bör vara större än 10 procentenheter för att några statistiska slutsatser skall kunna dras. I de fall där den statistiska osäkerheten är ännu större p g a internbortfall eller alltför få observationer i enskilda celler markeras detta med en stjärna efter observationen. På grund av den statistiska osäkerheten har slutligen avrundade procentsiffror använts i resultatredovisningen.

I den resultatredovisning som följer tar vi först upp de respektive gruppernas allmänna inställning till samhällsplaneringen och motiven till deltagande/ej deltagande i studiecirkelverksamheten. Därefter beskriver vi utförligt studiecirkeldeltagarna och referensgruppens tillgång till politiska resurser, i huvudsak med hjälp av de operationella definitionerna som används av institutet för social forskning och SCB (Ulf-undersökningarna).

Gruppernas tillgång till politiska resurser diskuteras därefter:

1. med hjälp av en enkel klassanalys där intervjupersonerna delats upp i mellanskikt och arbetarklass med hjälp av SEI-koden för yrkesklassificering.
2. med avseende på könstillhörighet. Kapitlet avslutas med en analys av gruppernas attityder till "konventionella" politiska aktörer samt mer okonventionellt politiskt agerande i trakterna av den representativa demokratins utmarker.

4.2 Allmänna attityder till planering samt till deltagande/ej deltagande i studiecirkelverksamheten

Vi skall börja med att titta lite närmare på inställningen till och omkring den form av deltagande i samhällsplaneringen som man i Gällivare har försökt åstadkomma.

Deltagandet i cirkelarna, som enkäten bygger på, är ju på helt frivillig basis. Man kan därför anta att den grupp som deltagit har varit väl motiverade till deltagandet och till idén som sådan.

Först skall vi dock titta på om man i grupperna anser att man har en tillräcklig insyn i planeringsärenden när det t ex gäller den fysiska planeringens utformning.

Tab 1 Har man tillräcklig insyn i planeringsärenden, andel i procent.

Insyn i planering	Medlemsgruppen	Referensgruppen
JA	16	26
NEJ	84	74
SUMMA %	100.0	100.0

Av siffrorna framgår att den grupp som deltagit i cirkelarna i lägre grad anser att man har tillräcklig insyn i planeringsärenden. Referensgruppen är alltså i högre grad nöjd med den grad av insyn som finns för tillfället.

För dem som svarat nej på den här frågan ställde vi en följdfråga om vad man trodde att detta berodde på.

Tab 2 Om nej, varför? Andel i procent.

Orsak	Medlemsgruppen	Referensgruppen
P g a bristande intresse hos människorna själva	41	43
P g a bristande information från kommunen	15	29
P g a oförmåga hos folk att tillgodogöra sig planeringsproblematiken	22	17
P g a medvetet undanhållande av information från politiker och planerare	13	6*
Annan orsak	9*	3*
Summa (%)	100.0	98.0

Båda grupperna anser att den främsta orsaken är att det råder ett bristande intresse hos människorna själva att sätta sig in i frågorna. Men ett bristande intresse kan också ha och göra med de två andra punkter som grupperna pekar ut som orsaker. Medlemsgruppen

vill mena att det finns en oförmåga hos människor att tillgodogöra sig planeringsproblematiken. Man kan inte greppa problemen och man kanske inte förstår det språk, varmed planeringen åskådliggörs.

Referensgruppen anger å sin sida som andra orsak, att det beror på bristande information från kommunens sida, detta kan också hänga ihop med den förra orsaken. Kommunen använder sig i sin information av kartor med förklarande text, som gjorts av planerarna, experterna. Informationen kan därför uppfattas som bristfällig. Man kan inte använda sig av den information som finns.

Vad var det då som motiverade de människor som gick med i cirklar, och vad var det som gjorde att de övriga valde att inte delta?

I enkäten ställdes frågan varför man valde att gå med i studiecirkelverksamheten.

Tab 3 Varför gick du med i cirkeln? Andel i procent.

Varför ett deltagande	Medlemsgruppen
Intresse	38
Politiskt viktig handling	56
Nytta av det i mitt arbete	2*
Sociala orsaker	3*
Summa (%)	99

Det visar sig att de flesta har ansett det vara en viktig politisk handling att medverka. Dessutom anger många att man varit intresserade av frågan. Man tyckte att det var ett bra sätt att skaffa sig kunskaper på.

Därefter ställde vi frågan om man trodde att studiecirkelverksamheten skulle komma att bidra till verksamhetens målsättning.

Tab 4 Förverkligande av målsättning. Andel i procent.

Förverkligande av målsättning	Medlemsgruppen
I hög grad	15
I ganska hög grad	39
I ganska låg grad	32
I mycket låg grad	14
Summa (%)	100.0

Av tabellen kan dras den slutsatsen, att de som har deltagit i cirkelverksamheten tror, att deras arbete kommer att ge utslag i planeringen. Man är ganska optimistiska, vilket i sig kan bero på, som det senare kommer att visa sig, att man är en resursstark grupp, med en som vi tidigare konstaterat relativt hög tro på att man kan påverka.

Lika intressant som det är att fråga om varför folk har deltagit, är det att fråga varför man inte deltog. Referensgruppen ombads därför att ange de huvudsakliga orsakerna till att de inte medverkat.

Tab 5 Huvudsaklig orsak till icke-deltagande. Andel i procent.

Orsak till icke-deltagande	Referensgruppen
Kände inte till det	22
Kunde inte p g a mitt arbete	20
Kunde inte p g a praktiska problem	10*
Bristande intresse	32
Trodde inte att studiecirkelverksamheten skulle tjäna något till	16*
Summa (%)	100.0

Av siffrorna framgår att de flesta angivit bristande intresse som huvudsaklig orsak till icke-deltagande.

Sammanfattning

Den grupp som deltagit i studiecirkelarna har ansett att man i lägre grad har insyn i planeringsärenden. Referensgruppen har i högre grad varit nöjd med den grad av insyn som finns.

Båda grupperna angav att det bristande intresset i huvudsak berodde på dem själva.

Referensgruppen angav också att det berodde på bristande information från kommunen, medan medlemsgruppen i högre grad ansåg att det berodde på en bristande oförmåga hos människorna att tillgodöra sig planeringsproblematiken.

Den främsta orsaken till varför man gick med i cirkelarna har uppgivits vara, att det är en viktig politisk handling. Dessutom har alternativet intresse ofta förekommit. Man kan alltså anta att motivationen har legat på en hög nivå hos deltagarna, vilket också märks på svaren på frågan om man anser att syftet med verksamheten kommer att förverkligas. Man kan säga att förväntningarna ligger ganska högt.

Den huvudsakliga anledningen till att man inte har deltagit har varit ett bristande intresse.

4.3 Politiska resurser i undersökningsgrupperna

Detta avsnitt syftar till att presentera grupperna och deras politiska resurser.

I Sverige hålls fria val med konkurrerande eliter. Detta förhållande är en av de grundläggande byggstenarna i vår typ av demokrati. Låt oss börja med att se på den resurs som är så viktig, men som kanske kräver det minsta "engagemanget"; nämligen valhandlingen.

Den här frågan delades upp i två delar; om man hade röstat i det senaste valet och om man tänkte rösta i nästa val.

På den första frågan, om man hade röstat i det senaste valet var svaren nästan identiska. Valdeltagandet i grupperna har legat så högt som man kan vänta sig, mellan 96 och 98 %.

På den andra frågan skiljer sig grupperna dock åt lite grann. Det visar sig (se tabellen nedan) att referensgruppen är mer osäker på om de tänker utnyttja sin rätt att rösta eller inte.

Tab 6 Röstning i nästa val. Andel i procent.

Röstning i nästa val	Medlemsgruppen	Referensgruppen
Ja, säkert	96	86
Ja, kanske	4*	13*
Nej		1*
Summa (%)	100.0	100.0

Vad denna större tveksamhet skulle bero på, kan man bara spekulera i. En möjlig anledning skulle kunna vara att man i referensgruppen i högre grad är osäker på vilket parti man tänkt rösta på. Det visar sig nämligen att man i referensgruppen i högre grad anger att man inte har något bestämt parti (se tabell 68).

Hur är det då med den fackliga och politiska anslutningsgraden?

Tab 7 Är du eller har du varit medlem i någon facklig organisation? Andel i procent.

Medlem i fack	Medlemsgruppen	Referensgruppen
Ja	85	67
Nej	15	33
Summa (%)	100.0	100.0

Tab 8 Är du eller har du varit medlem i någon politisk organisation? Andel i procent.

Medlem i politisk organisation	Medlemsgruppen	Referensgruppen
Ja	58	18
Nej	42	82
Summa (%)	100.0	100.0

Som framgår av tabell 7 är de som deltagit i projektet i högre grad fackligt anslutna än referensgruppen. Skillnaden måste anses som hög.

Samma förhållande gäller den politiska organisationsgraden. Den är mycket högre hos medlemsgruppen än hos referensgruppen. Att den är så pass hög hos båda grupperna kan delvis förklaras av det "politiska klimat" som råder i norrbottenskommunerna.

En politisk organisering skiljer sig naturligtvis åt från en facklig organisering på så sätt, att den fackliga organiseringen i betydligt högre utsträckning är "ett måste" eller "en självklarhet".

Låt oss gå vidare och se hur det är med förtroendeuppdragen och mötesfrekvensen i de båda grupperna.

Tab 9 Har du eller har du haft fackligt förtroendeuppdrag? Andel i procent.

Fackligt förtroendeuppdrag	Medlemsgruppen	Referensgruppen
Ja	65	23
Nej	44	77
Summa (%)	100.0	100.0

Tab 10 Har du eller har du haft politiskt förtroendeuppdrag? Andel i procent.

Politiskt förtroendeuppdrag	Medlemsgruppen	Referensgruppen
Ja	48	6
Nej	52	94
Summa (%)	100.0	100.0

Som vi ser i tabell 9 hittar vi stora skillnader.

Även när det gäller de politiska förtroendeuppdragen intar medlemsgruppen en särställning. Detta är i och för sig inget att förvånas över eftersom den gruppens medlemssiffror var mycket högre än referensgruppens. Vi kan konstatera att det inte rör sig om passiva partimedlemmar, utan en aktiv grupp där inte mindre än 48 % har eller har haft politiskt förtroendeuppdrag. Detta måste anses vara en väldigt hög siffra.

Hur ofta deltar man då i fackliga och politiska möten?

Tab 11 Facklig mötesfrekvens under det senaste året. Andel i procent.

Fackligt möte	Medlemsgruppen	Referensgruppen
Ingen gång	36	49
1-2 ggr	26	31
Mer än 2 ggr	38	20*
Summa (%)	100.0	100.0

Tab 12 Politisk mötesfrekvens under det senaste året. Andel i procent.

Politiskt möte	Medlemsgruppen	Referensgruppen
Ingen gång	32	88
1-2 ggr	20	8*
Mer än 2 ggr	46	4*
Summa (%)	98.0	100.0

Som vi ser av ovanstående tabeller går medlemsgruppen oftare på fackliga och politiska möten.

Vi kan alltså konstatera att medlemsgruppen är en väldigt aktiv grupp inom facket och de politiska partierna.

När det gäller de mer "punktvisa" sätt på varmed man kan ge uttryck för sina åsikter inom ramen för den representativa demokratin, räknar vi hit muntlig/skriftlig argumentation, personlig kontakt, demonstration och aktionsgruppsdeltagande.

Anledningen till varför vi kallar dessa kanaler "punktvisa" är att man inte behöver binda upp sig på samma sätt som i politiska/fackliga organisationer. Man kan, om man så önskar, bara yttra sig i en speciell sakfråga.

Tab 13 Skrivit insändare och/eller artikel i någon tidning och/eller tidskrift. Andel i procent.

Insändare/artikel	Medlemsgruppen	Referensgruppen
Ja	47	8
Nej	53	92
Summa (%)	100.0	100.0

Skillnaderna är stora. 47 % i medlemsgruppen hade någon gång använt sig av möjligheten att skriftligen, genom tidning eller tidskrift, framföra sina åsikter, mot 8 % i referensgruppen. Siffrorna är talande och ligger återigen till medlemsgruppens "fördel".

Tab 14 Talat inför möte i förening eller organisation. Andel i procent.

Muntlig argumentation	Medlemsgruppen	Referensgruppen
Ja	74	39
Nej	26	61
Summa (%)	100.0	100.0

Även när det gäller den muntliga argumentationen är skillnaderna, som framgår av tabell 14, påtagliga.

Man kan alltså påstå, att även när det gäller att föra fram sina åsikter muntligen, så har medlemsgruppen en betydligt högre vana och följaktligen större politiska resurser.

En annan möjlighet att påverka är att personligen ta kontakt med någon i ansvarig ställning i syfte att påverka denna att handla på önskvärt sätt i någon samhällsfråga.

Utgångspunkten för frågan var att hålla den på en realistisk nivå; dvs frågor som snöröjning, bussförbindelser etc, allt som kan tänkas beröra kommuninvånarna nära.

Tab 15 Tagit kontakt med personer i ansvarig ställning i syfte att påverka. Andel i procent.

Personlig kontakt	Medlemsgruppen	Referensgruppen
Ja	62	29
Nej	38	71
Summa (%)	100.0	100.0

Det visar sig att skillnaden återigen är stor, och till medlemsgruppens "fördel".

62 % i medlemsgruppen hade någon gång tagit kontakt med person i ansvarig ställning i syfte att påverka denne i någon samhällsfråga. Detta skall då jämföras med referensgruppens 29 %.

En annan intressant fråga är om man deltagit i någon demonstration eller inte. Demonstrationer är ingen olaga handling, men har inte alltid setts som en "riktig väg" att föra fram sina åsikter på. Numera har de dock "antagits" av samhället som ett av de alternativen varpå man kan ge uttryck för sina åsikter. En opinionsskapande handling som syftar till att påverka frågor som är eller inte är inne i samhällets beslutsprocess.

Tab 16 Deltagit i demonstration. Andel i procent.

Deltagit i demonstration	Medlemsgruppen	Referensgruppen
Ja	75	24
Nej	25	76
Summa (%)	100.0	100.0

Vi ser att man i medlemsgruppen i betydligt högre grad är med i demonstrationer jämfört med referensgruppen.

Intressant är här de som svarat nej på den här frågan.

I medlemsgruppen utgör de cirka 25 % och i referensgruppen cirka 76 %. Låt oss titta lite närmare på vad man har angett som orsaker till att man inte har deltagit i demonstrationer.

Tab.17 Huvudsaklig orsak till varför man inte demonstrerat. Andel i procent.

Orsak	Medlemsgruppen	Referensgruppen
P g a att jag kände mig för oinsatt i frågan	30	32
P g a att jag inte vill befatta mig med den sortens aktiviteter	10*	2*
P g a att jag inte tycker om att visa mina åsikter offentligt	10*	11*
P g a att det inte har gällt någon fråga som intresserat mig	10*	26*
P g a att jag hellre väljer andra metoder, vänder mig till mitt parti/fack	30	17*
P g a att de som redan går i tåget tar upp frågan, det räcker	4*	9*
P g a att jag känner mig dum	3*	3*
Jag törs inte p g a mitt arbete	3*	
Summa (%)	100.0	100.0

Majoriteten i båda grupperna angav som främsta orsak att de känt sig för oinsatta i frågan det gällt (att ta ställning offentligt) men sedan skiljer sig grupperna åt. Referensgruppen anger som andra orsak att frågan inte intresserat dem, medan medlemsgruppen hellre väljer andra vägar att gå.

Man kan diskutera om aktionsgrupper skall placeras in i samma sammanhang som de mer "konventionella" vägarna, att nå inflytande.

Skall man se fenomenet aktionsgrupper som en obruten mark, eller har samhället även här anammat ett nytt sätt att föra åsikter till torgs på. Vi tar med aktionsgrupper här, därför att vi ser dessa som ett sätt bland andra att föra fram sina åsikter på.

Tab 18 Medlem i aktionsgrupp. Andel i procent.

Medlem i aktionsgrupp	Medlemsgruppen	Referensgruppen
Ja	17	
Nej	83	100
Summa (%)	100.0	100.0

Skillnaden är mycket markerad. Vi återfinner inga medlemmar i aktionsgrupper i referensgruppen.

Sammanfattning

Då det gäller de politiska resurserna utgick vi ifrån gängse definitioner i institutionaliserade svenska välfärdsräkningar (Sofi och SCB):

- a) valhandlingen, som innebär val av alternativ,
- b) "deltagande i den liberala demokratins opinionsbildningsprocesser, som avgör medborgarens möjligheter att påverka de alternativ som ställs i valen och de valda representanternas handlande mellan valen".

När det gäller själva valhandlingen i det förra valet skilde inte grupperna sig åt. Men på frågan, om man tänkt rösta i nästa val eller inte, framkom en viss skillnad. Referensgruppen är mer osäker på om man tänker rösta eller inte. Detta skulle kunna förklaras av att man i referensgruppen mindre ofta tagit partipolitisk ställning.

När det gäller de mest konventionella och institutionaliserade vägar att föra fram sina politiska åsikter (i fack- och politiska organ) finner vi att medlemsgruppen i högre grad än referensgruppen är fackligt och politiskt organiserade.

De största skillnaderna erhålls när det gäller partianslutningen.

Medlemsgruppen har i allt högre grad haft/har fackliga/politiska förtroendemannaposter. Man går också oftare på möten än referensgruppen. Dessa förhållanden gäller särskilt poster i politiska organ.

Då det gäller de mer "punktvisa" sätten att föra fram åsikter, räknar vi hit muntlig/skriftlig argumentation, kontakt med person i ansvarig ställning i syfte att påverka ett beslut, demonstration och aktionsgruppsdeltagande.

Den skriftliga argumentationen ger ett klart utslag: medlemsgruppen har oftare använt sig av denna möjlighet till påverkan. Också då det gäller den muntliga argumentationen håller sig medlemsgruppen mer framme.

Även när det gäller den personliga kontakten är skillnaden mellan grupperna stor, till medlemsgruppens "fördel". Medlemsgruppen går också med i demonstrationer i betydligt högre omfattning än referensgruppen.

Även när det gäller aktionsgruppsdeltagande är skillnaden stor. Vi återfann inga aktionsgruppsmedlemmar i referensgruppen, men däremot i medlemsgruppen.

Skillnaderna mellan grupperna är slående. Vi har en resursstark grupp, medlemsgruppen, kring generalplanprojektet och en resurssvag, referensgruppen, som representerar den vanliga medborgaren.

Utifrån dessa siffror kan konstateras att det är de politiskt resursstarka som utnyttjar den nya handen för medborgarinflytande.

4.4 Den socio -ekonomiska situationens betydelse för de politiska resurserna

Detta avsnitt syftar till att klarlägga sambandet mellan gruppernas socialekonomiska situation och deras politiska resurser.

Det skall sägas, att mellanskiktet i referensgruppen har ett väldigt lågt bastal, och att alla slutsater i detta avsnitt drabbas av statistisk osäkerhet.

Vår klassindelning baseras på SEI-koden enligt följande:

Tab 19 Fördelning efter SEI-kod. Andel i procent.

Kod	Medlemsgruppen	Referensgruppen
1	29	43
2	15	12*
3	15	20*
4	5*	
5	25	14*
6	10	3*
7	1*	
8		5*
9		
10		3*
Summa (%)	100.0	100.0

Som vi ser av tabellen ligger en hög procent av medlemsgruppen i kod 5, tjänstemän. Referensgruppen utmärks främst av höga procenttal i kodgrupperna 1 och 3. Vi har därmed en högre andel arbetare i referensgruppen. I fortsättningen delar vi in materialet mycket grovt i en arbetarklass (kod 1 till 4) och en övrig grupp som vi kallar mellanskikt (kod 5 till 10).

När det gäller röstningen i det senaste valet fann vi inga skillnader mellan mellanskikt och arbetarklass i våra grupper. Däremot hittar vi skillnader när det gäller om man tänker rösta eller inte i nästa val.

Tab 20 Röstning i nästa val efter social klass, medlemsgruppen. Andel i procent.

	Mellanskikt	Arbetarklass
Ja, säkert	100	95
Ja, kanske		2*
Nej		2*
Summa (%)	100.0	99.0

Tab 21 Röstning i nästa val efter social klass, referensgruppen.
Andel i procent.

	Mellanskikt	Arbetarklass
Ja, säkert	78	88
Ja, kanske	22	12
Summa (%)	100.0	100.0

Vi ser av tabellerna att i medlemsgruppen är det arbetarklassen som är mer osäker på om man tänker rösta, medan det i referensgruppen är mellanskiktet.

Som nämndes ovan fanns en stor skillnad mellan grupperna vad gäller facklig anslutning.

Tab 22 Fackligt medlemskap efter social klass, medlemsgruppen.
Andel i procent.

	Mellanskikt	Arbetarklass
Fackmedlem	90	100
Ej fackmedlem	9	
Summa (%)	99.0	100.0

Tab 23 Fackligt medlemskap efter social klass, referensgruppen.
Andel i procent.

	Mellanskikt	Arbetarklass
Fackmedlem	89	73
Ej fackmedlem	11	27
Summa (%)	100.0	100.0

Som vi ser av tabellerna är arbetarklassen i medlemsgruppen i högre grad fackligt ansluten än mellanskiktet. I referensgruppen däremot finner vi en skillnad till mellanskiktets "fördel".

Samma förhållande gäller huruvida man har/har haft fackliga förtroendeuppdrag.

Tab 24 Har/har haft fackligt uppdrag efter social klass, medlemsgruppen. Andel i procent.

	Mellanskikt	Arbetarklass
Har/har haft fackligt uppdrag	56	68
Har ej haft fackligt uppdrag	44	32
Summa (%)	100.0	100.0

Tab 25 Har/har haft fackligt uppdrag efter social klass, referensgruppen. Andel i procent.

	Mellanskikt	Arbetarklass
Har/har haft fackligt uppdrag	67	19
Har ej haft fackligt uppdrag	33	81
Summa (%)	100.0	100.0

I medlemsgruppen är det arbetarklassen som i högre grad än mellanskiktet har/har haft fackliga förtroendeuppdrag, medan motsatsen gäller i referensgruppen.

Följdriktigt så ser vi av tabellerna nedan att i medlemsgruppen så är det arbetarklassen som i högre grad går på fackliga möten, medan det i referensgruppen är tvärtom.

Tab 26 Facklig mötesfrekvens efter social klass, medlemsgruppen. Andel i procent.

	Mellanskikt	Arbetarklass
Ingen gång	34	14
1-2 ggr	31	32
Mer än 2 ggr	34	55
Summa (%)	99.0	101.0

Tab 27 Facklig mötesfrekvens efter social klass, referensgruppen. Andel i procent.

	Mellanskikt	Arbetarklass
Ingen gång	33	31
1-2 ggr	22	46
Mer än 2 ggr	44	23
Summa (%)	99.0	100.0

När det gäller politiskt partimedlemskap var skillnaderna stora mellan de båda grupperna. Medlemsgruppen hade en betydligt högre andel partimedlemmar än referensgruppen.

Tab 28 Partimedlemskap efter social klass, medlemsgruppen. Andel i procent.

	Mellanskikt	Arbetarklass
Partimedlem	66	48
Ej partimedlem	34	52
Summa (%)	100.0	100.0

Tab 29 Partimedlemskap efter social klass, referensgruppen. Andel i procent.

	Mellanskikt	Arbetarklass
Partimedlem	22	15
Ej partimedlem	78	85
Summa (%)	100.0	100.0

Som vi ser av tabellerna så är det från mellanskiktet som de flesta partimedlemmarna kommer. Förhållandet är mer markant i medlemsgruppen.

Tab 30 Har/har haft politiskt förtroendeuppdrag efter social klass, medlemsgruppen. Andel i procent.

	Mellanskikt	Arbetarklass
Har/har haft politiskt förtroendeuppdrag	53	43
Har ej haft politiskt förtroendeuppdrag	47	57
Summa (%)	100.0	100.0

Tab 31 Har/har haft politiskt förtroendeuppdrag efter social klass, referensgruppen. Andel i procent.

	Mellanskikt	Arbetarklass
Har/har haft politiskt förtroendeuppdrag		4
Har ej haft politiskt förtroendeuppdrag	100	96
Summa (%)	100.0	100.0

När vi ser på politiskt förtroendeuppdrag, så vet vi som framgått redan att skillnaderna mellan grupperna är stora.

I medlemsgruppen ser vi att det är mellanskiktet som främst har/har haft politiskt förtroendeuppdrag. Vad gäller referensgruppen

återfinns de som har haft eller har politiskt förtreondeuppdrag i arbetarklassen. Tendenserna är dock mycket svaga.

När det gäller mötesfrekvensen så är det mellanskiktet som i högre grad går på politiska möten. Detta förhållande gäller i båda grupperna.

Tab 32 Politisk mötesfrekvens efter social klass, medlemsgruppen. Andel i procent.

	Mellanskikt	Arbetarklass
Ingen gång	31	32
1-2 ggr	16	27*
Mer än 2 ggr	53	36
Summa (%)	100.0	95.0

Tab 33 Politisk mötesfrekvens efter social klass, referensgruppen. Andel i procent.

	Mellanskikt	Arbetarklass
Ingen gång	89	80
1-2 ggr		15*
Mer än 2 ggr	11	4*
Summa (%)	100.0	99.0

Då det gäller skriftlig och muntlig argumentation är den som framgått oftare förekommande hos medlemsgruppen än hos referensgruppen.

Tab 34 Muntlig argumentation efter social klass, medlemsgruppen. Andel i procent.

	Mellanskikt	Arbetarklass
Ja, diskussionsinlägg	47	46
Ja, anförande	9*	9*
Ja, både anförande och diskussionsinlägg	34	18*
Nej	9*	27
Summa (%)	99.0	100.0

Tab 35 Muntlig argumentation efter social klass, referensgruppen. Andel i procent.

	Mellanskikt	Arbetarklass
Ja, diskussionsinlägg	33	11*
Ja, anförande		19*
Ja, både anförande och diskussionsinlägg	22	12*
Nej	44	58
Summa (%)	99.0	100.0

Vi ser av tabellerna ovan att det är i mellanskiktet som man oftare utövar muntlig argumentation.

Tab 36 Skriftlig argumentation efter social klass, medlemsgruppen. Andel i procent.

	Mellanskikt	Arbetarklass
Ja, insändare	19	27
Ja, artikel	16	2*
Ja, både artikel och insändare	23	14*
Nej	42	57
Summa (%)	100.0	100.0

Tab 37 Skriftlig argumentation efter social klass, referensgruppen. Andel i procent.

	Mellanskikt	Arbetarklass
Ja, insändare		4*
Ja, artikel	11	
Ja, både artikel och insändare		4*
Nej	89	92
Summa (%)	100.0	100.0

Vi finner även när det gäller den skriftliga argumentationen att det är mellanskiktet som främst utnyttjar denna möjlighet.

Vi finner alltså sammantaget att man i mellanskiktet i högre grad än i arbetarklassen har använt sig av både skriftlig och/eller muntlig argumentation.

Tab 38 Tagit personlig kontakt med person i ansvarig ställning, i syfte att påverka, efter social klass, medlemsgruppen. Andel i procent.

	Mellanskikt	Arbetarklass
Har tagit personlig kontakt	78	59
Ej tagit personlig kontakt	22	41
Summa (%)	100.0	100.0

Tab 39 Tagit personlig kontakt med person i ansvarig ställning, i syfte att påverka, efter social klass, referensgruppen. Andel i procent.

	Mellanskikt	Arbetarklass
Har tagit personlig kontakt	44	35
Ej tagit personlig kontakt	56	65
Summa (%)	100.0	100.0

Aven här ser vi att mellanskiktet i högre grad än arbetarklassen bättre utnyttjar en möjlighet till att påverka. De har i högre grad tagit kontakt med person i ansvarig ställning, i syfte att påverka ett beslut i någon samhällsfråga. Skillnaderna är särskilt markanta i medlemsgruppen.

När det gäller demonstrationer konstaterade vi ovan att medlemsgruppen oftare deltagit än referensgruppen.

Tab 40 Demonstrationsdeltagande efter social klass, medlemsgruppen. Andel i procent.

	Mellanskikt	Arbetarklass
Ja, i Första Maj	25	17*
Ja, i annan typ av demonstration	3*	5*
Ja, i både Första Maj och annan typ av demonstration	44	52
Nej	28	26
Summa (%)	100.0	100.0

Tab 41 Demonstrationsdeltagande efter social klass, referensgruppen. Andel i procent.

	Mellanskikt	Arbetarklass
Ja, i Första Maj	11	8*
Ja, i annan typ av demonstration		12*
Ja, i både Första Maj och annan typ av demonstration		15*
Nej	89	65
Summa (%)	100.0	100.0

Som vi ser är skillnaderna större i referensgruppen än i medlemsgruppen mellan arbetarklass och mellanskikt. Arbetarklassen deltar oftare i demonstrationer än mellanskiktet.

Då det gäller aktionsgrupper, ser vi av tabellen nedan att det är mellanskiktet som oftare deltar i aktionsgrupper än arbetarklassen.

Tab 42 Aktionsgruppsdeltagande efter social klass, medlemsgruppen. Andel i procent.

	Mellanskikt	Arbetarklass
Är/har varit aktionsgruppsmedlem	22	14
Ej medlem	78	86
Summa (%)	100.0	100.0

Sammanfattning

När det gäller valhandlingen och röstningen i det senaste valet, återfinns inga skillnader mellan mellanskikt och arbetarklass. Då det däremot gäller röstningen i nästa val visar det sig, att arbetarklassen i medlemsgruppen var mer osäker. Motsatsen gällde i referensgruppen.

När vi tittade på facket, visade det sig att i medlemsgruppen var det arbetarklassen som i högre grad var fackligt ansluten, medan det i referensgruppen var mellanskiktet. Samma förhållande gällde den fackliga aktiviteten.

När vi tittade på partierna, såg vi att mellanskiktet oftare är partimedlemmar än arbetarklassen, detta förhållande gällde särskilt i medlemsgruppen.

Detta förhållande gäller också då vi ser till de som har/haft politiska förtroendeuppdrag. Återigen är det mellanskiktet som oftare och mer regelbundet går på politiska möten.

Också då det gäller muntlig/skriftlig argumentation är det mellanskiktet som utnyttjar en väg till påverkan. Detta förhållande gäller också när vi såg till vilka som tagit kontakt med person i ansvarig ställning, i syfte att påverka i någon samhällsfråga.

När det gäller demonstrationer är det oftare arbetarklassen som deltar, detta förhållande gäller särskilt i referensgruppen.

Men när det gäller aktionsgruppsdeltagande återkommer samma mönster igen, där är det återigen mellanskiktet som oftare deltar.

Mellanskiktet har därmed visat högre värden på alla kanaler till påverkan, utom då det gäller röstning i nästa val, facket och demonstrationsdeltagande.

4.5 Könets betydelse för de politiska resurserna

När det gäller könen så är det en omdiskuterad fråga. Kvinnor har länge varit en åsidosatt grupp och har varit/är ofta en svår målgrupp att nå och föra in i de mansdominerande kanaler som finns att föra fram politiska krav på, och givetvis än svårare att få in i beslutsprocesserna.

Ofta diskuteras kvinnors och mäns olika synsätt i olika frågor och därmed också svårigheten att som kvinna försöka låta bli att inlemmas i de av männen uppbyggda och därmed med deras synsätt överensstämmande idéerna och föreställningsvärlden.

Vi skall inte här ta upp någon djupare diskussion om detta. Ett rimligt utgångsantagande är dock, att det är männen som besitter de starkare politiska resurserna.

Kvinnorna är en eftersatt grupp i fackliga sammanhang. Det är svårare att få kvinnor att gå med och engagera sig än männen. Också på rent kvinnodominerande arbetsplatser.

Vi minns från de enkla frekvenstabellerna att medlemsgruppen i högre grad var fackligt ansluten än referensgruppen.

Tab 43 Fackligt medlemskap efter kön, medlemsgruppen. Andel i procent.

	Man	Kvinna
Fackmedlem	95	75
Ej fackmedlem	5	25
Summa (%)	100.0	100.0

Tab 44 Fackligt medlemskap efter kön, referensgruppen. Andel i procent.

	Man	Kvinna
Fackmedlem	88	50
Ej fackmedlem	12	50
Summa (%)	100.0	100.0

Vi ser av tabellerna att det är männen som är fackligt anslutna i betydande högre grad än kvinnorna, detta gäller främst i refe-

rensgruppen. Men vi ser också att kvinnorna i medlemsgruppen har en högre anslutningsgrad än kvinnorna i referensgruppen.

Tab 45 Har/har haft fackligt förtroendeuppdrag efter kön, medlemsgruppen. Andel i procent.

	Man	Kvinna
Har/har haft fackligt förtroendeuppdrag	70	42
Har ej fackuppdrag	30	58
Summa (%)	100.0	100.0

Tab 46 Har/har haft fackligt förtroendeuppdrag efter kön, referensgruppen. Andel i procent.

	Man	Kvinna
Har/har haft fackligt förtroendeuppdrag	38	11
Har ej fackuppdrag	62	89
Summa (%)	100.0	100.0

När vi ser till de fackliga förtroendeuppdragen, så ser vi att det är männen som i betydligt högre grad har/har haft fackliga förtroendeuppdrag.

Men vi noterar samtidigt den "höga" siffra som kvinnorna i medlemsgruppen har.

Vi ser också i tabellerna nedan att då det gäller den angivna fackliga mötesfrekvensen, är det männen som går oftare och mer regelbundet. Skillnaden är särskilt markant då det gäller referensgruppen.

Tab 47 Facklig mötesfrekvens efter kön, medlemsgruppen. Andel i procent.

	Man	Kvinna
Ingen gång	29	43
1-2 ggr	27	26
Mer än 2 ggr	45	30
Summa (%)	101.0	99.0

Tab 48 Facklig mötesfrekvens efter kön, referensgruppen. Andel i procent.

	Man	Kvinna
Ingen gång	33	63
1-2 ggr	29	33
Mer än 2 ggr	38	4*
Summa (%)	100.0	100.0

När det gäller skillnaderna mellan grupperna slås vi främst av de höga procentsiffrorna som kvinnorna i medlemsgruppen uppvisar. De har relativt sett höga siffror både på fackliga uppdrag och på den mer regelbundna fackliga mötesfrekvensen.

Antagandet att männen oftare skulle vara fackligt anslutna än kvinnorna stämmer också. Männen är också mer engagerade än vad kvinnorna är.

När det gäller politisk anslutningsgrad finner vi ett delvis anorlunda mönster.

När det gäller medlemsgruppen är männen oftare partimedlemmar än kvinnorna. Men vi noterar ändå en hög siffra hos kvinnorna.

När det däremot gäller referensgruppen framträder inga könsskillnader på denna punkt. Samma förhållande gäller, som framgår av tabellerna 51 och 52 på frågan om man har/har haft politiska uppdrag.

Tab 49 Politiska partimedlemmar efter kön, medlemsgruppen. Andel i procent.

	Man	Kvinna
Politisk partimedlem	68	48
Ej partimedlem	32	52
Summa (%)	100.0	100.0

Tab 50 Politiska partimedlemmar efter kön, referensgruppen. Andel i procent.

	Man	Kvinna
Politisk partimedlem	17	19
Ej partimedlem	83	81
Summa (%)	100.0	100.0

Tab 51 Har/har haft politiskt uppdrag efter kön, medlemsgruppen.
Andel i procent.

	Man	Kvinna
Har/har haft politiskt uppdrag	59	37
Har ej politiskt uppdrag	41	63
Summa (%)	100.0	100.0

Tab 52 Har/har haft politiskt uppdrag efter kön, referensgruppen.
Andel i procent.

	Man	Kvinna
Har/har haft politiskt uppdrag	4	7
Har ej politiskt uppdrag	96	93
Summa (%)	100.0	100.0

Helt i konsekvens med ovanstående tabeller, är det också männen som oftare går på politiska möten.

Tab 53 Politisk mötesfrekvens efter kön, medlemsgruppen. Andel i procent.

	Man	Kvinna
Ingen gång	24	42
1-2 ggr	24	16*
Mer än 2 ggr	52	42
Summa (%)	100.0	100.0

Tab 54 Politisk mötesfrekvens efter kön, referensgruppen. Andel i procent.

	Man	Kvinna
Ingen gång	79	96
1-2 ggr	17	
Mer än 2 ggr	4	4
Summa (%)	100.0	100.0

Det är alltså, precis som vi antog i början, männen som i högre grad än kvinnorna engagerar sig i de politiska partierna.

Men vi har som nämnts också funnit en ganska hög procent kvinnor som är med i partierna och som engagerar sig. Detta förhållande präglar speciellt medlemsgruppen.

När vi tittar på den muntliga argumentationen, så finner vi att männen och kvinnorna skiljer sig lite åt mellan grupperna, men att det är männen som främst använder sig även av muntlig argumentation.

Tab 55 Muntlig argumentation efter kön, medlemsgruppen. Andel i procent.

	Man	Kvinna
Ja, diskussionsinlägg	42	39
Ja, anförande	16*	5*
Ja, både anförande och diskussionsinlägg	25	21*
Nej	17	34
Summa (%)	100.0	99.0

Tab 56 Muntlig argumentation efter kön, referensgruppen. Andel i procent.

	Man	Kvinna
Ja, diskussionsinlägg	17	15*
Ja, anförande	8*	15*
Ja, både anförande och diskussionsinlägg	17	7*
Nej	58	63
Summa (%)	100.0	100.0

Tab 57 Skriftlig argumentation efter kön, medlemsgruppen. Andel i procent.

	Man	Kvinna
Ja, insändare	28	17*
Ja, artikel	12*	5*
Ja, både artikel och insändare	14*	19
Nej	47	59
Summa (%)	101.0	100.0

Tab 58 Skriftlig argumentation efter kön, referensgruppen. Andel i procent.

	Man	Kvinna
Ja, insändare		7*
Ja, artikel	4*	
Ja, både artikel och insändare		4*
Nej	96	89
Summa (%)	100.0	100.0

När det gäller den skriftliga argumentationen finner vi att i medlemsgruppen är det männen som oftare skriver insändare och/eller artiklar, medan det i referensgruppen är kvinnorna. Det är också kvinnorna som oftare både skrivit insändare och artiklar. Sambanden är dock statistiskt sett mycket svaga.

Det visar sig dock att här håller sig kvinnorna mycket mer framme än då det gäller engagemang i parti/fack.

Det visar sig också att männen oftare tagit personlig kontakt med person i ansvarig ställning i syfte att påverka någon samhällsfråga. Förhållandet gäller i synnerhet i medlemsgruppen.

Tab 59 Tagit personlig kontakt efter kön, medlemsgruppen. Andel i procent.

	Man	Kvinna
Har tagit personlig kontakt	75	48
Ej tagit personlig kontakt	25	52
Summa (%)	100.0	100.0

Tab 60 Tagit personlig kontakt efter kön, referensgruppen. Andel i procent.

	Man	Kvinna
Har tagit personlig kontakt	33	26
Ej tagit personlig kontakt	67	74
Summa (%)	100.0	100.0

Slutligen visar sig en skillnad mellan könen då det gäller benägenhet att demonstrera. Den är dock svag. Männen har något högre procent än kvinnorna.

Tab 61 Demonstrationsdeltagande efter kön, medlemsgruppen. Andel i procent.

	Man	Kvinna
Ja, i Första Maj	28	22
Ja, i annan typ av demonstration	7*	4*
Ja, i både Första Maj och i annan typ av demonstration	47	44
Nej	19	31
Summa (%)	101.0	101.0

Tab 62 Demonstrationsdeltagande efter kön, referensgruppen. Andel i procent.

	Man	Kvinna
Ja, i Första Maj	4*	7*
Ja, i annan typ av demonstration	8*	7*
Ja, i både Första Maj och i annan typ av demonstration	13*	7*
Nej	75	78
Summa (%)	100.0	99.0

Däremot bör skillnaderna mellan grupperna påpekas. Den är förvånansvärt stor och återigen till medlemsgruppens "fördel".

Tab 63 Medlemskap i aktionsgrupp efter kön, medlemsgruppen. Andel i procent.

	Man	Kvinna
Är/har varit medlem i aktionsgrupp	18	17
Ej medlem	82	83
Summa (%)	100.0	100.0

Samma förhållande som vi fann när vi såg till demonstrationsdeltagande, återfinns då vi ser till deltagande i aktionsgrupper. Fördelningen mellan könen är jämn.

Sammanfattning

När det gäller könets betydelse för de politiska resurserna, har vi sammantaget funnit att männen har starkare politiska resurser.

Fler män är fackligt anslutna men vi finner en högre grad anslutna kvinnor i medlemsgruppen än i referensgruppen.

Det är männen som oftare har/har haft fackliga förtroendeuppdrag, men även här noterar vi höga siffror för medlemsgruppens kvinnor. Helt enligt vad man kan anta, är det också männen som oftare går på fackliga möten och mer regelbundet, detta förhållande gäller särskilt i referensgruppen.

När vi såg till politiken fann vi att det även här var männen som oftare är politiska partimedlemmar. Skillnaden mellan grupperna är hög.

Då det gäller den politiska aktiviteten fann vi att det var männen som oftare hade politiska uppdrag, de gick också oftare på politiska möten, och mer regelbundet.

När det gäller de mer "punktvisa" sätten att föra fram sina åsikter på, fann vi att både då det gäller den muntliga/skriftliga argumentationen och personlig kontakt, så var det männen som oftare använde sig av dessa kanaler.

Då det gäller demonstration, var skillnaden liten mellan könen i referensgruppen. I medlemsgruppen var skillnaden tydligare, och till männens "fördel".

Till sist belyste vi aktionsgrupper och fann att det inte fanns någon skillnad mellan könen i anslutningsgrad.

Vi har slutligen kunnat konstatera att kvinnorna i medlemsgruppen har högre politiska resurser än kvinnorna i referensgruppen.

4.6 Politiska attityder

I detta avsnitt skall vi gå in i materialet och försöka se hur våra grupper skiljer sig åt vad gäller attityder/inställningar till politiker och planerare, facken och till olika sätt att föra fram sina politiska krav på.

När det gäller facket måste vi särskilt poängtera osäkerheten i tabellerna, dels på grund av den låga svarsfrekvensen och dels på grund av att det inte rör sig om så många frågor. De slutsatser som dras i diskussionen och som rör sig kring dessa frågor får ses utifrån den anmärkningen.

I medlemsgruppen är de som har/har haft fackligt uppdrag mer negativt inställda, medan i referensgruppen är det de som inte har haft fackligt förtroendeuppdrag som är mer negativt inställda till facken.

Vilka skillnader kan man då finna mellan könen och de sociala klasserna? Låt oss först titta på könen.

Tab 64 Facklig attityd efter kön, medlemsgruppen. Andel i procent.

	Man	Kvinna
Negativ attityd	69	75
Positiv attityd	31	25
Summa (%)	100.0	100.0

Tab 65 Facklig attityd efter kön, referensgruppen. Andel i procent.

	Man	Kvinna
Negativ attityd	73	84
Positiv attityd	27	16
Summa (%)	100.0	100.0

Vi finner att det är kvinnorna som är mer negativt inställda till facket. Detta gäller särskilt i referensgruppen.

Tab 66 Facklig attityd efter social klass, medlemsgruppen. Andel i procent.

	Arbetarklass	Mellanskikt
Negativ attityd	67	82
Positiv attityd	33	18
Summa (%)	100.0	100.0

Tab 67 Facklig attityd efter social klass, referensgruppen. Andel i procent.

	Arbetarklass	Mellanskikt
Negativ attityd	74	57
Positiv attityd	26	43
Summa (%)	100.0	100.0

Som vi ser av tabellerna har medlemsgruppens mellanskikt en mer negativ attityd till facket än arbetarklassen, medan det i referensgruppen är tvärtom, skillnaden är rätt stor och intressant!

Tab 68 Hur man upplever att man står i relation till sitt parti.
Andel i procent.

Relation till partiet	Medlemsgruppen	Referensgruppen
Jag står väldigt nära mitt parti	48	15*
Jag står ganska nära mitt parti	28	44
Jag står ej nära mitt parti	10*	12*
Jag har inget bestämt parti	14	29
Summa (%)	100.0	100.0

Av tabellen framgår att medlemsgruppen, som väntat, upplever att de står närmare sitt parti än vad referensgruppen gör. Det är också intressant att notera att cirka 29 % i referensgruppen uppger att de inte har något bestämt parti, mot 14 % i medlemsgruppen. Man har alltså oftare tagit partipolitisk ställning i medlemsgruppen än vad man gjort i referensgruppen.

En mycket omdiskuterad fråga är vilken tilltro man sätter till de förtroendevalda. Hur stort är "politikerföraktet"?

Här tas politiker upp i allmänhet. Det görs alltså ingen åtskillnad mellan kommun- och regeringspolitiker, vilket i sig hade varit intressant.

Tab 69 Politiker tillvaratager sina väljares intressen. Andel i procent.

Politiker tillvaratar medborgarnas intressen	Medlemsgruppen	Referensgruppen
I mycket hög utsträckning	8*	2*
I ganska hög utsträckning	34	26*
I ganska låg utsträckning	30	36
I mycket liten utsträckning	16	17*
Ingen uppfattning	12	19*
Summa (%)	100.0	100.0

När det gäller tron på huruvida politikerna tillvaratager sina väljares intressen, tycks meningarna i båda grupperna vara delade. Medlemsgruppen sätter dock en något högre tilltro till politikerna än referensgruppen. Möjligt är att detta kan förklaras av att de själva är så pass involverade i politiken. Låt oss då titta på de politiska resursernas betydelse för de politiska attityderna.

Tab 70 Politisk attityd efter politiska resurser, medlemsgruppen. Andel i procent.

	Svaga resurser	Starka resurser
Hög tilltro	36	49
Låg tilltro	64	51
Summa (%)	100.0	100.0

Tab 71 Politisk attityd efter politiska resurser, referensgruppen. Andel i procent.

	Svaga resurser	Starka resurser
Hög tilltro	55	36
Låg tilltro	45	64
Summa (%)	100.0	100.0

Av tabellerna framgår att det i medlemsgruppen är de med starkare politiska resurser, medan det i referensgruppen är gruppen med svagare politiska resurser, som har en hög tilltro till politikererna.

Om vi går vidare och ser till kön finner vi följande små skillnader.

Tab 72 Politisk attityd efter kön, medlemsgruppen. Andel i procent.

	Man	Kvinna
Hög tilltro	47	40
Låg tilltro	53	60
Summa (%)	100.0	100.0

Tab 73 Politisk attityd efter kön, referensgruppen. Andel i procent.

	Man	Kvinna
Hög tilltro	46	56
Låg tilltro	54	44
Summa (%)	100.0	100.0

Ser vi däremot till den sociala klasstillhörighetens betydelse finner vi (i referensgruppen) att mellanskikten har större tilltro till politiker än arbetarklassen.

Tab 74 Politisk attityd efter social klass, medlemsgruppen. Andel i procent.

	Arbetarklass	Mellanskikt
Hög tilltro	39	43
Låg tilltro	61	57
Summa (%)	100.0	100.0

Tab 75 Politisk attityd efter social klass, referensgruppen. Andel i procent.

	Arbetarklass	Mellanskikt
Hög tilltro	38	56
Låg tilltro	62	44
Summa (%)	100.0	100.0

En av de frågor som ställdes i enkäten var om man ansåg att det var mödan värt att engagera sig politiskt i dagens samhälle.

Tab 76 Är det mödan värt att engagera sig politiskt idag? Andel i procent.

Värt ett politiskt engagemang	Medlemsgruppen	Referensgruppen
Ja	69	27
Nej	31	73
Summa (%)	100.0	100.0

Som vi ser av tabellen är skillnaderna som väntat till medlemsgruppens "fördel". Det är betydligt färre i referensgruppen som anser att det är mödan värt att engagera sig politiskt i dagens samhälle.

På den här frågan följde också en följdfråga till dem som svarat nej. Det frågades efter varför man inte ansåg att ett politiskt engagemang var mödan värt. Grupperna besvarade frågan enligt nedan:

Tab 77 Om nej, varför? Andel i procent.

Om nej, varför?	Medlemsgruppen	Referensgruppen
Pga att de politiker som väljs sköter sina jobb på bästa sätt	10*	6*
Pga att jag har viktigare saker för mig på min fritid	16*	12*
Pga att de politiska frågeställningarna har blivit för komplicerade	10*	31*
Pga att jag inte vet hur jag skall bli politiskt aktiv	3*	3*
Pga att jag inte törs	3*	
Pga att jag inte tror att min insats kommer att få någon som helst betydelse	45	36*
Pga att politik är ett "smutsigt byk", som jag inte vill befatta mig med	13*	12*
Summa (%)	100.0	100.0

Vi har så här långt i detta avsnitt tittat på attityder kring "konventionella" vägar att föra fram politiska krav. Vi skall nu titta lite närmare på den mer okonventionella vägen att påverka.

I enkäten frågades inte efter vilken attityd man intog mot aktionsgrupper, utan varför man trodde att de uppstod. Låt oss samtidigt erinra oss fördelningen av aktionsgruppsmedlemmarna.

Tab 78 Varför bildas aktionsgrupper? Andel i procent.

Orsak till bildande	Medlemsgruppen	Referensgruppen
Pga att existerande kanaler inte kan/vill ta upp vissa frågor	28	25*
Pga att det är vänstergrupper som ligger bakom deras metoder	38	3*
Pga karaktären på frågorna, snabbt handlingssätt	13	28
Pga att etablerade partier/fack inte tar ställning i vissa frågor	18	36
Pga att det är helt/delvis nya frågor som ställs	3*	8*
Summa (%)	100.0	100.0

Här anger medlemsgruppen som främsta orsak att det är vänstergrupper som ligger bakom.

Annars är grupperna ganska överens om att det beror på, att de kanaler som finns att föra fram åsikter genom, inte tar upp vissa frågor, och gör man det så tar man inte ställning till dem.

Om man ser till de politiska resurserna hos de som har varit/är medlemmar i aktionsgrupper finner vi följande:

Tab 79 Medlemskap i aktionsgrupper efter politiska resurser. Andel i procent.

	Svaga resurser	Starka resurser
Medlem	12	21
Ej medlem	88	79
Summa (%)	100.0	100.0

Som vi ser av tabellen är det de som har starka politiska resurser som oftare varit/är medlemmar i aktionsgrupper än de med svaga politiska resurser.

Vi ville också se på, vilken inställning medlemmar i aktionsgrupper hade till politiker. Vilken tilltro de sätter till dem, och om detta kan tänkas påverka deras medlemskap i aktionsgrupper.

Tab 80 Aktionsgruppsmedlemskap efter tilltro till politiker. Andel i procent.

	Hög tilltro	Låg tilltro
Aktionsgruppsmedlemmar	2	28
Ej medlem	98	72
Summa (%)	100.0	100.0

Vi tittade förut på hela grupperna och vad de ansåg vara orsak till att aktionsgrupper bildas. Låt oss slutligen titta på vad aktionsgruppsmedlemmarna själva anser.

Tab 81 Varför aktionsgrupper bildas efter medlemskap i aktionsgrupp. Andel i procent.

	Medlem	Ej medlem
Pga att existerande kanaler inte vill/kan ta upp frågan	71	18*
Det är vänstergrupper som ligger bakom deras metoder	6*	45
Det beror på frågans art, det gäller att handla snabbt	6*	15*
Det beror på otagna beslut, existerande kanaler tar inte ställning i vissa frågor	18	18*
Helt/delvis nya frågor/krav som ställs		4*
Summa (%)	101.0	100.0

Vi tycker att skillnaderna talar för sig själva!

Sammanfattning

När det gäller attitydfrågorna kring facket, vill vi ånyo reservera oss för slutsatserna, dels därför att svarsfrekvensen har varit så låg, dels för att det inte rör sig om så många frågor.

Resultaten visar att referensgruppen är mer negativt inställd till facket än medlemsgruppen. Fackmedlemmarna i medlemsgruppen är mer negativt inställda än icke-medlemmarna, medan förhållandet är motsatt i referensgruppen.

Då det gäller könen visade det sig att kvinnorna har en mer negativ attityd till facket än männen. Detta gäller särskilt i referensgruppen.

Då vi ser till social klass är det arbetarklassen som är mer negativt inställd till facket i referensgruppen, medan det är mellanskiktet i medlemsgruppen.

När vi såg till attityder till politiska partier fann vi att medlemsgruppen oftare hade tagit partipolitisk ställning än referensgruppen. Vi såg också att medlemsgruppen oftare än referensgruppen ansåg att politikerna tillvaratar sina väljares intressen, vilket kanske kan förklaras av att de själva är så pass involverade i politiken.

När vi såg vilken tilltro grupperna sätter till politikerna och vilken attityd de intar till dem, fann vi att referensgruppen hade en högre tilltro än medlemsgruppen. I medlemsgruppen är det de med de starkare politiska resurserna som har en högre tilltro. I referensgruppen var det gruppen med svagare politiska resurser, som vi fann hade en högre tilltro.

Ser vi till könets betydelse finner vi att i medlemsgruppen är det männen som har en högre tilltro till politikerna, medan det i referensgruppen är kvinnorna.

Ser vi till den sociala klassens betydelse finner vi att det är mellanskiktet som har en högre tilltro än arbetarklassen till politikerna.

Vi fann också att i medlemsgruppen ansåg majoriteten att det är mödan värt att engagera sig politiskt i dagens samhälle, medan referensgruppen i betydligt lägre grad ansåg detsamma. En rätt stor skillnad alltså, men inte oväntad efter de siffror vi stött på tidigare.

Vi frågade också efter varför det inte skulle vara värt besväret. På det svarade man i båda grupperna att man inte trodde att ens insats skulle komma att få någon som helst betydelse.

Referensgruppen svarade också att de tyckte att de politiska frågeställningarna hade blivit för komplicerade för den vanliga människan att förstå, något som inte visade sig i medlemsgruppen.

När det gäller aktionsgrupper och frågor kring dem, angav majoriteten i medlemsgruppen att de ansåg att dessa uppstod genom att det var vänstergrupper som låg bakom, och att detta var en av deras metoder att föra fram politiska krav på.

Annars var man i grupperna överens om att det berodde på att existerande kanaler inte ville/kan ta upp vissa frågor, och gör man det så tar man inte ställning i dem.

Vi ville också veta om det kunde stämma att människor i aktionsgrupper i huvudsak är folk med starka politiska resurser. På de som var/är aktionsgruppsmedlemmar får detta också anses stämma. Vi finner det också intressant att notera att alla, med undantag av någon, i materialet som var/är aktionsgruppsmedlem, hade låg tilltro till politiker.

Vi fann också när vi tittade på endast aktionsgruppsmedlemmar, att de ansåg att orsaken till att aktionsgrupper uppstod, var att existerande kanaler inte vill/kan ta upp de frågor det gällde.

4.7 De tydligaste skillnaderna mellan medlems- och referensgruppen.

Låt oss slutligen punktvis sammanfatta de tydligaste skillnader mellan medlems- och referensgrupp som diskuterats i detta kapitel.

Medlemsgruppen kännetecknas av att den i förhållande till referensgruppen:

- Har högre utbildning.
- Har större politiska resurser.
- Har större politiskt intresse.
- Har större "självtilit" (definieras i nästa kapitel).

- Är yngre.
- Är mer "partitrogna".
- Mindre ofta tillhör arbetarklassen.
- Oftare uttrycker "vänstersympatier" (utvecklas i nästa kapitel).
- Oftare anser att man har dålig insyn i planeringsärenden.
- Oftare anser det vara mödan värt att engagera sig politiskt.

Vi skall nu gå vidare i vår analys och i nästa kapitel diskutera vissa politiska implikationer av erfarenheterna från studiecirkelverksamheten.

5 STUDIECIRKLAR SOM NY KANAL FÖR POLITISKT INFLYTANDE

5.1 Inledning

I föregående kapitel har jag diskuterat motiven till generalplaneprojektets syfte och metoder. Jag har bl a definierat försöken med studiecirkelarna som ett sätt att effektivisera kommunens fysiska och sociala planering genom att göra den bättre och mer legitim för medborgarna. Det har m a o funnits en ambition i projektet att fördjupa demokratin - att komplettera den demokratiska processen genom att erbjuda en ny kanal för participation i centrala planeringsfrågor. Jag har också konstaterat att deltagande i studiecirkelverksamheten medfört ett ökat inflytande, även om det är svårt att bestämma dess omfattning, och att det gjort det på två principiella sätt:

- Man har fått möjlighet att göra sin stämma hörd när man tillfört samhällsplaneringen sin kunskap och sina värderingar.
- Man har erhållit kunskap om den politiska beslutsprocessen och därigenom ökat sina politiska resurser.

Ett huvudsyfte med generalplaneprojektet är decentralisering av makt och inflytande och man är inte ensam om denna ambition i dagens Sverige (se ex vis Dahlgren, 1984 för en genomgång av denna tendens inom samhällsplaneringen). Den existerar och växer inom både förvaltningsapparaten och de politiska institutionerna (se Amnå, 1983). Jag skall här inte fördjupa mig i någon avancerad diskussion av de samhälleliga motiven till dessa utvecklingstendenser - de varierar naturligtvis också mellan olika aktörer och sektorer. Vad jag här tänker diskutera är i stället motiven på mikronivå, d v s varför människor utnyttjar nya kanaler för inflytande. Min utgångspunkt i denna analys är konstaterandet att nya värderingar har kommit till uttryck på den politiska arenan - värderingar som visat sig svåra att placera i den vänster/högerdimension som kännetecknar svensk politik.

5.2 Nya politiska värderingar?

Den traditionella skalan i svensk politik sträcker sig mellan polerna vänster och höger. Merparten bedömare anser att denna skala fortfarande är tillräcklig för att definiera olika politiska partier och rörelser i Sverige (se ex vis Korpi, 1980). Under senare år har emellertid en rad statsvetare och sociologer försökt beskriva kompletterande dimensioner som komplicerar bilden något (se ex vis Holmberg m fl, 1977). Dessa nya dimensioner har definierats på olika sätt, där polerna på skalan beskrivits med hjälp av termer som ekologi - tillväxt, yttvärldsvärderingar - inrevärldsvärderingar (Zetterberg m fl, 1983) samt decentralisering - centralisering. Uppmärksamheten av denna nya dimension får tillskrivas sådana empiriska konstateranden som att nya politiska värderingar och sociala rörelser som kvinno- och miljörörelsen visat sig svåra att placera in på höger/vänster skalan,

Vad utmärker då de människor som utnyttjar den "nya kanal" mellan kommunens planeringsinstitutioner och medborgarna som generalplaneprojektet initierade?

Den objektiva grunden för höger/vänster - skalan i svensk politik är i mycket hög utsträckning baserad på människors klasstillhörighet, d v s på deras konkreta verksamheter på arbetsmarknaden. I en ort som Gällivare, präglad av gruvindustri, är det därför naturligt att återfinna en stor arbetarklass och därigenom också ett dominerande vänsterinflytande i politiska fora. Så är också fallet. Ex vis utgör den borgerliga representationen i kommunfullmäktige (1982) mindre än 25%.

När man placerar in "genomsnittliga" Gällivarebor (min referensgrupp) på en 10-gradig skala finner man därför att det helt dominerande antalet placerar sig till vänster om mittlinjen. Ändå visar det sig (vid en delning av vänster/höger-skalan vid första kvartilen på skalans vänstersida) att studiecirkeldeltagar- och referensgruppen skiljer sig markant åt. Andel med "uttalade" vänster sympatier är nära dubbelt så stor i medlems- jämfört med referensgruppen (64% mot 33%) och detta trots att arbetarklassen var underrepresenterad i studiecirkelarna (se tabell:19). Den nya politiska kanalen har m a o betydligt större dragningskraft på denna grupp av människor (vänstermänniskor utanför arbetarklassen).

När det gäller den nya politiska dimensionen definierar jag den med hjälp av en centraliserings/decentraliseringskala. Människor som önskar en extrem centralisering av makt och inflytande placerade sig längst ute till vänster på skalan, medan motsatsen gällde för decentraliseringsanhängarna. Utfallet blev en bastant övervikt för decentraliseringsanhängarna (ca 3/4 delar av intervjupersonerna i båda grupperna placerade sig på decentraliseringsidan av skalans mittpunkt). Det existerade m a o inga skillnader mellan de två grupperna i denna dimension.

När man slår ihop de två politiska dimensionerna genom att skapa en egenskapsrymd med fyra fält finner man, som framgår av fig:9, att:

- Medlemsgruppen kännetecknas av utpräglade "vänstermänniskor" med klara decentraliseringsattityder.
- Referensgruppen präglas av "svala vänster"- och/eller "högermänniskor" med centraliseringsattityder.

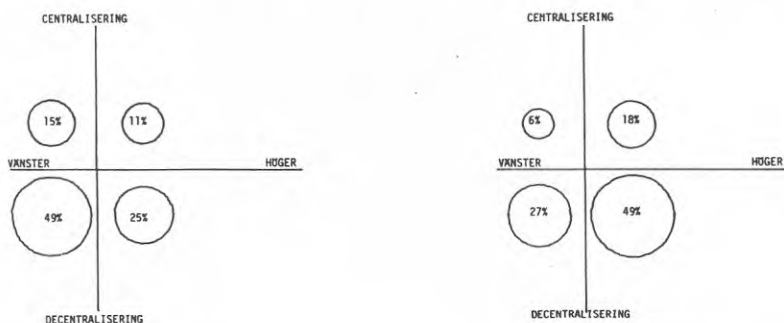

Fig:9 Vänster/höger samt Centralisering/decentraliseringsdimensionerna bland studiecirkeldeltagare (till vänster) respektive övriga Gällivarebor (till höger).

Vad ligger då bakom dessa mönster? Skiljer sig grupperna åt med avseende på människors bakgrund och resurser (objektiva förhållanden) och/eller värderingar?

Jag skall försöka besvara dessa frågor med hjälp av en analys i två steg där medlemsgruppen och referensgruppen först jämförs med avseende på några objektiva och subjektiva karaktäristika. Därefter skall jag titta lite närmare på värderingsstrukturen i respektive grupp.

I fig:10 jämför jag medlems- och referensgruppen med hjälp av åtta variabler. Jämförelsen mellan grupperna baseras på konventionella sociala bakgrundsvariabler (kön, social status, ålder och utbildningsbakgrund) samt på några mer komplexa index, vilka indikerar attityder till myndigheter och egna förutsättningar (självttillit), samt till politiskt agerande i vid mening. Här bör observeras att vissa procentsatser som anges i figuren är avhängiga indexkonstruktionen. Deras funktion är att möjliggöra en jämförelse mellan grupperna - inte att ange några absoluta värden (indexkonstruktionerna framgår av bilaga:5)

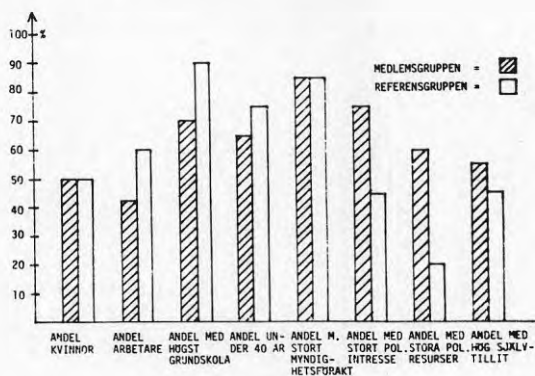

Fig:10 Jämförelse mellan medlems- och referensgruppen med avseende på åtta variabler.

Jämförelsen mellan medlems- och referensgruppen vad avser intervju- personernas sociala bakgrund visar att andelen kvinnor i medlems- gruppen är den statistiskt förväntade (eftersom kvinnor är underre- presenterade i de flesta politiska sammanhang måste ändå deras andel betraktas som förvånansvärt hög). I övrigt kännetecknas medlemsgruppen av att den är yngre, mer välutbildad och mindre arbetarklassdominerad än referensgruppen. Skillnaderna är statistiskt signifikanta men inte speciellt uttalade.

När jag däremot jämför de båda grupperna med avseende på mina index- konstruktioner indikeras större skillnader. Som framgår är visser- ligen myndighetsföraktet (negativa attityder till och förväntningar på tjänstemän, politiker och andra offentliga aktörer) lika stort i

båda grupperna, men när det gäller de övriga variablerna; självtillit, politiskt intresse och framför allt politiska resurser är skillnaderna påtagliga.

Den sammantagna bilden är därmed tydlig. Deltagargruppen är betydligt resursstarkare än referensgruppen. Dess medlemmar uttrycker framför allt mer laddade värderingar till saker som flyttmotstånd, kamp för närmiljön, tilltron till egna krafter (själv tillit) samt okonventionella politiska manifestationer och allmänt politiskt intresse. De visade sig också ha betydligt större erfarenheter av politiskt agerande i vid mening.

5.3 Vad utmärker decentraliseringsanhängarna i studiecirkelgrupperna respektive bland övriga Gällivarebor?

Låt mig avsluta denna analys genom att gå in i respektive grupp och beskriva hur attityderna till den nya politiska dimension som här diskuteras (decentralisering - centralisering) hänger ihop med ovanstående indexkonstruktioner. Här framträder, som framgår av fig:11 a och b, ett intressant mönster.

I referensgruppen präglas decentraliseringsanhängarna av myndighetsförakt (koefficienten 0.53 är ganska hög och signifikant)* och själv-

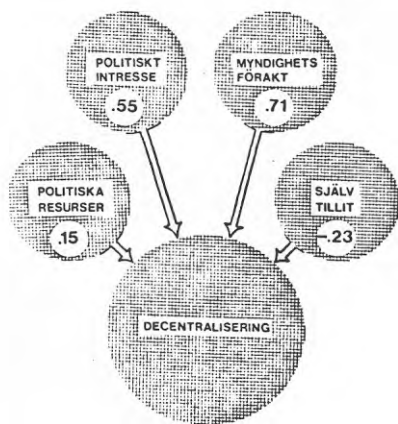

Fig:11a Förklaringsfaktorer till decentraliseringssympatier i medlemsgruppen.

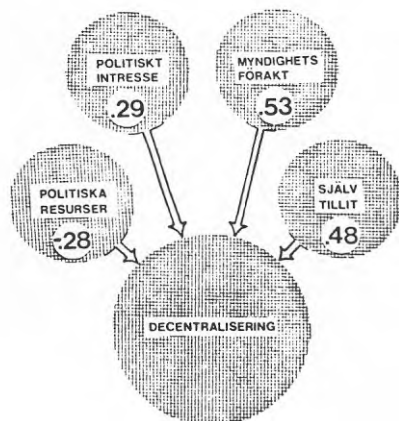

Fig:11b Förklaringsfaktorer till decentraliseringssympatier i referensgruppen.

* Modellen har testats med ECTA (Everyman's Contingency Table Analyses; Knoke, D, Burke, P, 1980) som är en metod för sambandsanalys, vilken möjliggör korrelationsberäkningar på nominalskalenivå. De sambandsmått som redovisas i modellerna kallas Lambda och är normerat mellan -1 och +1. Tecknet utvisar sambandets riktning och mätvärdets storlek dess styrka.

tillit (koefficienten 0.48 är ganska hög och signifikant), medan deras politiska intresse och politiska resurser snarast är genomsnittliga.

Detta indikerar att decentraliseringsanhängarna i Gällivare som helhet återfinns bland människor:

- Som "inte" utnyttjar konventionella politiska kanaler för att utöva inflytande.
- Som uppvisar genomsnittliga attityder till politik.
- Som hyser låg tilltro till myndigheter i vid mening, men däremot uppvisar stor tilltro till sina egna krafter när det gäller att stå emot kriser av olika slag.

Medlemsgruppen uppvisar ett delvis annat mönster. Även här är myndighetsföraktet bland decentraliseringsanhängarna starkt (koefficienten 0.71 är hög och signifikant) medan självtilliten snarast är lägre än genomsnittligt. Deras politiska resurser är genomsnittliga, medan deras politiska intresse är stort (koefficienten 0.55 är ganska hög och signifikant).

Detta indikerar att decentraliseringsanhängarna i studiecirkelgrupperna i Gällivare återfinns bland människor:

- Som är intresserade av politik, men har svårt att fullt ut få utlopp för detta intresse inom ramen för konventionella politiska kanaler.
- Som hyser mycket låg tilltro till myndigheter i vid mening, men också uppvisar låg tilltro till sina egna krafter när det gäller att stå emot kriser av olika slag.

Det gemensamma för decentraliseringsanhängarna i båda grupperna är därmed att:

- Deras "myndighetsförakt" är starkt.
- Deras politiska resurser inte skiljer sig signifikant från centraliseringsanhängarnas.

När det gäller sambandet mellan människornas politiska intresse och framför allt deras självtillit samt deras inställning till decentralisering så skiljer sig däremot de två grupperna åt:

- I medlemsgruppen indikeras ett rätt starkt samband mellan politiskt intresse och decentraliseringssympatier, medan motsvarande samband inte återfinns i referensgruppen i samma utsträckning.
- I referensgruppen indikeras ett rätt starkt positivt samband mellan självtillit samt decentraliseringssympatier, medan sambandet (om än svagt) har motsatt riktning i medlemsgruppen.

Framför allt den sistnämnda anomalin är intressant att notera. Den tycks peka mot en skillnad mellan grupperna när det gäller valet mellan individuell kontra kollektiv krislösning. Decentraliseringsanhängarna bland "vanliga" Gällivarebor tycks kompensera sin låga tilltro till offentligheten med en relativt stor tilltro till sig själva (+ sina informella nätverk; familj, släkt m fl). Decentraliseringsanhängarna bland studiecirkeldeltagarna å andra sidan tycks sakna denna möjlighet. De griper därför efter "det nya halmstrået" - den nya kanalen för kollektiv politisk participation. Det bör också observeras att polariseringen mellan studiecirkeldeltagarna var mycket hög med avseende

på deras självtillit. Totalt sett var, som framgått, självtilliten större i medlems- än i referensgruppen. Orsaken torde vara den att många deltagare var "professionella" politiker med hög tilltro till centralisering, medan återstoden alltså präglades av kombinationen låg självtillit/decentraliseringssympatier.

5.4 Några slutsatser och hypoteser

Med reservation för det vanskliga i att generalisera från begränsade studier av människor i specifika orter anser jag att man kan urskilja följande tendenser utifrån min analys:

1. Nya kanaler för participation i offentliga beslutsprocesser tenderar utnyttjas av resursstarka människor som står eller upplever sig stå vid sidan av den befintliga beslutsprocessen.
2. Den nya dimensionen i svensk politik (här indikerad av decentraliseringssympatier) är framträdande både genomsnittligt och bland de människor som utnyttjar nya politiska kanaler. Mönstret skiljer sig dock åt när det gäller anknytningen till vänster/höger dimensionen. Här finner decentraliseringsideérna fäste hos "höger"-falangen generellt sett, men hos "vänster"-falangen i de nya politiska kanalerna. I den mån studiecirkeldeltagarna i Gällivare kan betraktas som ett avantgarde för nya politiska strömningar så stödjer detta hypotesen om tendenser till en ny dimension i svensk politik.
3. Människor som utnyttjar nya kanaler för participation uppvisar ett delvis nytt mönster som grund för sina decentraliseringsvärderingar. Decentraliseringsanhängarna i studiecirkelarna uppvisar, som nämnts, till skillnad från övriga ett stort politiskt intresse, men låg självtillit. Detta kan hypotetiskt tolkas så att deras politiska värderingar ligger närmare befintliga politiska institutioner än övriga decentraliseringshängares, som mer lutar till fria marknadslösningar, autonoma nätverk (utanför offentligheten) eller sig själva. Är denna hypotes riktig skulle våra studiecirkeldeltagare representera en "ny" opinion som tenderar betrakta participation i samhällsplaneringen som ett naturligt och kanske så småningom institutionaliserat komplement till den representativa demokratin på lokal nivå.
4. Slutligen tycks nya former för deltagande i samhällsplaneringen appellera mer till kvinnor än män (samma tendens återfann vi i bruksorten Långshyttan, Dahlgren, Lindgren, Lundström, ibid). Visserligen var det kvinnliga deltagandet i studiecirkelverksamheten inte större än 50%, men även denna siffra är hög relativt deltagande i andra former för demokratiskt inflytande. Jag tror också att det höga kvinnliga deltagandet delvis förrycker min kanske alltför konventionella klassanalys eftersom de ofta blivit placerade i borgerliga skikt (en kuty som många gånger starkt kan ifrågasättas, se ex vis: Britten, N, Heath, A, 1983).

6 GENERALPLANPROJEKTET I ETT MER GENERELLT PERSPEKTIV

6.1 Inledning

Så här långt har jag bedömt generalplanprojektet på två sätt. Jag har försökt skatta projektet utifrån dess egna uttalade målsättningar samt utifrån de förväntningar som olika aktörer (politiker, tjänstemän samt aktiva och passiva medborgare) gett uttryck för under projektets gång. I detta kapitel skall jag komplettera dessa bilder med en mer generell granskning där generalplanprojektet kan betraktas som ett typfall bland ett otal försök att finna nya former för dialog mellan samhällsplanerande myndigheter och medborgare.

Den mest auktoritativa svenska genomgången av senare års erfarenheter av lokalt inflytande i fysisk samhällsplanering torde vara Tom Miller m fl:s (1982). Författarna genomför en representativ genomgång av ett stort antal försök med utvidgat medborgardeltagande inom tre fält; bostadsförvaltning, grannskapsarbete och kommunala planering, där generalplanprojektet hör hemma i det tredje fältet.

Man målar på det hela taget upp en mörk bild av de samlade erfarenheterna. Demokratiseringen har varit marginell och man har heller inte lyckats visa att planerna blivit särskilt mycket bättre. Det är dock väsentligt att notera att dessa "pessimistiska" konstateranden utgår från premissen att ökad effektivitet i bemärkelsen a) ökad produktivitet (nya kunskaper tillförs planeringsprocessen på ett rationellt sätt) och b) ökad målluppfyllelse (den politiska dialogen mellan medborgare och politiska institutioner förbättras) verkligen eftersträvas. Om det i stället är så, vilket antyds i rapporten, att det politiska systemets mål är att:

1. Oskadliggöra protester (jfr Mathiessen, 1980)
2. Institutionalisera konflikter (jfr Kaase och March, 1979)
3. Suga upp och exploatera idéer och sociala rörelser (jfr Habermas, 1981)

så blir värderingen av försöken en annan och förmodligen mer "positiv" (ur "systemvärldens" perspektiv).

Den förståelsemodell som Miller m fl (ibid) placerar in sina empiriska iakttagelser i är enkel och klar. Man utgår från strukturella samhällsförändringar under efterkrigstiden, karaktäriserade av centraliseringstendenser och snabbt ökat statligt engagemang. För vanligt folk (medborgare) känns detta av på åtminstone två sätt:

- a) Dels sker en snabb omflyttning (speciellt på 60-talet), vilket skapar avfolkningsproblem i vissa områden och växtvärk i andra. Sociala nätverk slås sönder, beroendet till offentligheten ökar och traditionella lösningar på sociala problem blir svårare att tillämpa.
- b) Dels politiseras problemen. Statens ökade intervensering som motor i ekonomin och som välfärdsgarant öppnar den för kritik. Nya krav börjar ställas. I takt med att dessa krav inte tillfredsställs ökar misstron till konventionella politiska lösningar inom ramen för den representativa demokratin.

Man anför en lång rad bestickande indikationer på denna utveckling och lyckas göra troligt att statsapparaten (på olika nivåer) intresse av försök med lokalt inflytande i samhällsplaneringen har sina rötter:

- a) I första hand (mest näraliggande) i upplevda problem att förankra politiska beslut hos medborgarna (politiska kristendenser).
- b) i andra hand (mer grundläggande) i strukturella motsättningar i vårt ekonomiska systems funktionssätt (ekonomiska kristendenser).

6.2 Generalplanprojektet som planeringsideologi

En bedömning av generalplanprojektet ur detta mer teoretiska perspektiv kan lämpligen ta sin utgångspunkt i det tidigare nämnda projektet; Social utvecklingsplanering i Norrbottens län (1982). Detta projekt utgjorde en klart uttalad inspirationskälla både för centrala aktörer i Gällivare (politiker och tjänstemän) och för den ansvarige konsulten vid NAB (Norrbottens arkitektbyrå). Kardinaltanken i detta projekt (SUP) var att tillföra den sektorsövergripande samhällsplaneringen på olika nivåer (främst regional och kommunal) ett nytt perspektiv (socialt) med hjälp av en lång rad tämligen oprövade metoder och tekniker - ett perspektiv som syftade till att effektivisera välfärdspolitiken bl a genom att skapa bättre instrument för resursfördelning (mellan och inom kommuner).

SUP-projektet utgick från två grundproblem i samhällsutvecklingen som tillsammans allt mer kommit att försvåra en rationell samhällsplanering. Det första problemet definierades som ett sektoriseringsproblem. Den samhälleliga arbetsdelningen hade bl a avsatt spår i form av en växande flora av sektorer och institutioner, vilket skapat allt större samverkansproblem. Det andra problemet definierades som ett centraliseringsproblem. Avståndet mellan styrande och styrda hade ökat trendmässigt (inte minst p g a storkommunreformerna), vilket bl a skapat ett besvärande kunskapsproblem när det gäller att besvara frågor om hur medborgarna verkligen har det (och därigenom styra resurserna åt det håll som välfärdsmålsättningarna anger).

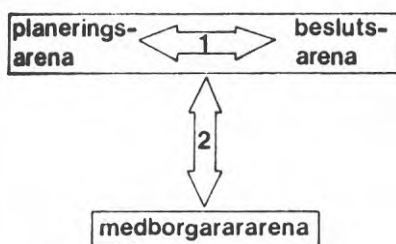

Fig:12 Modell över två principiella problem i planeringsprocessen.

Denna dubbla problematik illustreras med hjälp av fig:12 där det första problemet (sektoriseringproblemet) rör relationen mellan den politiska beslutsaren och en hårt sektoriserad planeringsapparat och det andra problemet rör relationen mellan dessa två arenor sammantagna och medborgararenan.

Generalplaneprojektets ambition kan i detta perspektiv sägas vara att på kommunal nivå försöka lösa dessa två problem:

1. När det gäller sektoriseringsproblemet (1) utnyttjade man generalplanearbetet till att skapa ett sektorsövergripande kunskapsmaterial som inte bara syftade till att åstadkomma en mer helhetsorienterad generalplan utan också användbara planeringsunderlag för olika sektorer. Framför allt fick den sociala sektorn möjlighet att förmedla sina kunskaper till andra sektorer.
2. När det gäller centraliseringsproblemet (2) försökte man utnyttja generalplaneprocessen till att:
 - a) skaffa sig bättre information om hur de sociala förhållandena var i kommunens delområden och
 - b) sprida kunskap om planeringsförutsättningar och teknisk/politisk handläggning av planeringsfrågor.

När det gäller den senare problematiken gick man i själva verket ett steg längre än SUP-projektet. Man utnyttjade inte bara indirekta "sakkunskapare" som informatörer (av typ socialarbetare) om människors välfärd ute i olika bostadsområden, utan strävade efter att låta medborgarna själva formulera sina problem, krav och idéer. Visserligen nådde man som framgått inte den "genomsnittliga Gällivarebon" och ännu mindre "problematikerna", men man nådde trots allt längre än SUP-projektet. Professionella aktörer kompletterades med lekmän som kunskapsbärare och dessutom erhöll man (åtminstone i studiecirk-larna) en arena för ömsesidigt utbyte mellan offentligheten (besluts- och planeringsarenan) och civilsamhället (medborgararenan).

6.3 Generalplaneprojektet i skenet av Jürgen Habermas kristeori.

Som framgått är min slutsats i denna utvärdering att generalplaneprojektet lyckats väl utifrån sina egna målsättningar och sin egen planeringsideologi (en ideologi som det i allt väsentligt delar med andra projekt kring lokalt inflytande i samhällsplaneringen).

Däremot är det som framgått en helt annan och svårare sak att bedöma om projektet lämnat något bidrag i statsapparatusens strävan att bearbeta de kristendenser som Miller m fl (ibid) uppmärksammat och som kanske tydligast har formulerats av Jürgen Habermas och andra företrädare för den s k kritiska teorin. Habermas (1984) urskiljer kriser på två nivåer; systemnivån och den sociokulturella nivån. Han betonar i sina senare arbeten (se ex vis 1981.) framför allt kristendenser på den sistnämnda. Det är också i första hand dessa typer av kriser som Generalplaneprojektet har försökt bearbeta.

Vilka typer av sociokulturella kriser beskriver då Habermas? Ja, grovt sett är det två typer; legitimationskriser och motivationskriser. De förstnämnda tar sig uttryck i att människor tenderar ta avstånd från samhällets sätt att fungera. Offentligheten (framför allt i sin politiskt/administrativa form) ställs till ansvar för upplevda problem. Masslojalitet inför kollektivt fattade beslut tenderar utebli. Samhällets integrativa institutioner får allt svårare att lösa sina uppgifter. Motivationskriser å andra sidan framträder i förlängningen av legitimationskriser. Här handlar det om i vad mån samhället via sina socialisationsagenter lyckas förmå medborgarna att acceptera gällande normer, samt framför allt ta de roller som erbjuds - ex vis rollerna

som lönearbetare och väljare. Många indikationer på dessa kriser har också uppmärksamats på senare år; lågt politiskt intresse, politiker- och byråkratiförakt, skatteomoral och bristande solidaritet/lojalitet (legitimationskristendenser) samt sociala problem, psykologiska flyktbeteenden och identitetsförluster (motivationskristendenser).

Allvarligast blir kriserna när utbytet mellan systemnivån och den sociokulturella nivån försämras över en viss smärtgräns. När ekonomiskt "nödvändiga" beslut inte kan erhålla "nödvändig" folklig förankring eller när människor förleds till att låta sig styras "utifrån" - av pengar eller makt, förneka sig själva, samt vända sin aggressivitet inåt (Habermas talar här om en alienationsprocess präglad av livsvärldens kolonialisering, 1981). Aktörer på de olika nivåerna (Politiker/planerare och medborgare) står m a o i en bytesrelation till varandra som åtminstone på sikt måste vara balanserad. På ett eller annat sätt måste betingelser tillförsäkras för den kommunikativa dialog som Habermas menar utgör den avgörande integrativa potentialen i det moderna samhället (mellan det offentliga samhället och människornas vardagsliv eller livsvärld). Hotet mot offentligheten har dock också ett annat ansikte. Motivationskrisen kan resultera i motstånd och revolt - i sociala rörelser som i en eller annan form utmanar den bestående ordningen.

Generalplaneprojektets målsättningar och arbetssätt kan förstås i skenet av dessa hotblider. Man har strävat efter att öppna nya kanaler till människors livsvärld (studiecirklar, informationsträffar) samt efter att bättre utnyttja redan befintliga (skola, informatörer i skarven mellan offentlighet och livsvärld samt ett utvidgat remiss- och synpunktsförfarande). Däremot har man inte explicit problematiserat effekterna av dessa nya kanaler eller för att tala med Habermas; kommunikativa möjligheter. Dialogen har förvisso ökat men vem tjänar egentligen på detta förhållande?

Det Habermas här befarar är som framgått att systemvärlden (trots i sig välvilliga motiv från konkreta aktörer) skall kolonisera nya delar av livsvärlden. I ett samhällsplaneringsperspektiv (se fig:14) innebär de nya kanalerna att ny och bättre kunskap tillförs planeringsprocessen. Detta är avsikten och eftersom kunskap är makt kan detta beskrivas som en utbytesrelation där medborgarna löser in information (tillför kunskap) i utbyte mot förväntad ersättning i form av förbättrade boendemiljöer, ekonomiska resurser och kanske framför allt upplevelser av mening och delaktighet. Detta är också som framgått det uttalade motivet till generalplaneprojektet från planerarnas sida. Man har ställt frågan till medborgarna: "Hjälp oss" och fått en generalplan som enligt egen utsago ökat deras "makt" både mot medborgerliga påtryckningsgrupper och politiker. Från politikernas horisont tillkommer legitimationsmotivet, d v s man upplever att projektet minskat risken för utomparlamentariska aktioner och krav på ex vis decentralisering i formell mening (ex vis kommunklyvning, kommunalnämnder eller decentraliserade förvaltningsfunktioner).

I ett längre historiskt perspektiv skönjer man dessutom ett långt viktigare drag i utbytesrelationen mellan systemvärld och levnadsvärld. Den långa trenden av överflyttningar av funktioner från levnadsvärld till systemvärld har i Sverige brutits under det senaste decenniet.

Produktion tycks snarast vara på väg tillbaka till familjesfären från det privata näringslivet och utflyttningen av reproduktiva uppgifter till den offentliga sektorn har åtminstone stagnerat (se ex vis Grahm, 1979, Kristensson, 1981 och Ingelstam, 1984). Å andra sidan tycks informella verksamheter och nätverk utanför offentligheten öka i styrka (Dahlgren, Lindgren, Lundström, 1985). En analog tendens som allt mer uppmärksammas är också tillväxten av en ny verksamhetssektor; samverkanssektorn - som befinner sig i skarven mellan offentlighet och informell sektor (Dahlgren, Mårtensson, 1983). I Habermas termer skulle denna sektor kunna ses som en ny kanal mellan systemvärld och levnadsvärld. Den rymmer allt från produktiva/reproduktiva verksamheter av ex vis samhällskooperativ natur till (Mårtensson, Orrskog, 1983) organiserandet av sysselsättning av ungdomar med hjälp av arbetsmarknadsresurser. Här inryms också mer "politiska" verksamheter av typ generalplaneprojektets studiecirklar.

Tillväxten av denna sektor kan (men behöver inte) ses som ett uttryck för systemvärdens koloniseringssträvanden. För det privata näringslivet på en konkret ort som Gällivare framstår verksamheter i samverkanssektorn ibland som en subventionerad konkurrent, men oftare som en "plantskola" för arbetskraft eller småföretagande. I Långshyttan (Hedemora kommun) ex vis fann vi också att företrädare för den störste arbetsgivaren (stålverket Klosterverken) upplevde det "skönt" med en "reträttbastion" för övertaliga stålverksarbetare eller ungdomar i tider av anställningsstopp. För den offentliga sektorn möjliggör samverkanssektorn ett serviceutbud till reducerade kostnader, samt en rationellare resursanvändning (ex vis ungdomskooperativ verksamhet i stället för kontant arbetsmarknadsstöd). I båda fallen får man en konkret möjlighet att frånhäva sig delar av ansvaret för en sviktande arbetsmarknad.

På längre sikt kan emellertid effekterna bli att verksamheter ånyo dräneras ut från den informella sektorn. Risken är också påtaglig att denna process förstärker den klyvning av arbetsmarknaden i ett A- och ett B-lag som redan uppmärksammas i Sverige, men som framför allt visat sig i USA och Storbritannien (Piore, 1975). När det däremot gäller de politiska organisationsformerna i samverkanssektorn torde hotbilden snarast vara den att de förstärker korporativistiska tendenser, samt bildar nya kanaler för maktutövning för redan resursstarka.

Jag tycker slutligen att det också är värt att notera att försök med decentralisering, desektorisering, samverkansformer och som i detta fall; medborgardeltagande i samhällsplaneringen, företrädesvis sker i krisdrabbade delar av det svenska ekonomiska/politiska systemet. Det sker därigenom också oftast i landets perifera områden. Det paradoxala inträffar därmed att alla dessa nya tendenser först låter sig märka i nischer som brukar beskrivas som eftersläpande samhällsutvecklingen i stort!

Även om jag som framgått på det hela taget sett positivt på generalplaneprojektets syfte, arbetssätt och samhällsfunktion, anser jag att de hotbilder som kort berörts i detta slutkapitel förtjänar tas på allvar. Det är också min uppfattning att många av de planeringsansvariga aktörerna i Gällivare omfattar detta (själv)kritiska perspektiv och håller denna mer generella diskussion levande i sin vardagliga verksamhet.

7 SAMMANFATTNING

Föreliggande rapport är ett försök att utvärdera det s k generalplanprojektet i Gällivare kommun - ett projekt som pågått mellan åren 1979 och 1984 och som formellt avslutats i och med att generalplanen togs i kommunfullmäktige i juni 1984.

Detta innebär att utvärderingen är begränsad i så måtto att den endast beskriver och kritiskt granskar projektet som process. Därmed återstår granskningen av projektets mer materiella effekter på sikt.

Utvärderingens syfte har varit följande:

1. Att söka besvara frågan om projektet fungerat som planerat.
2. Att söka bedöma i vad mån projektet gett avsett resultat.
3. Att försöka beskriva generalplanprojektet på ett avnämarinriktat sätt.
4. Att granska projektet ur ett mer generellt perspektiv.

Utvärderingen har genomförts med hjälp av en datainsamling med inslag av intervjuer, enkäter och deltagande observation. Intervjuerna har riktats till aktörer i offentligheten, d v s politiker och tjänstemän, medan enkäterna har utgått till studiecirkeldeltagare, samt till en referensgrupp av Gällivarebor.

Datainsamlingen har färgat framställningssättet så till vida att direkta citat från intervjuerna styrt genomgången. Olika aktörer har därigenom direkt kommit till tals med läsaren.

Vad var då syftet med generalplanprojektet?

Under projektets gång har en rad målsättningar eller snarare riktmärken formulerats (se kap:2). Allmänt sett var förväntningarna på projektet att det skulle effektivisera planeringen och med det menade man två saker:

1. Man hoppades få en bättre och innehållsrikare generalplan (och i förlängningen ett bättre gemensamt beslutsunderlag i stort).
2. Man hoppades uppnå en vitalisering av den politiska processen.

I min analys av projektet benämner jag den första målformuleringen; produktivitetperspektivet, och den andra; demokratiperspektivet.

I kap:2 beskrivs också tämligen utförligt generalplanprojektets organisation och arbetssätt.

I kap:3 genomför jag en kritisk granskning av projektet, där jag primärt lyfter fram de olika aktörernas egna värderingar. Jag diskuterar också förväntningar och farhågor inför framtiden, samt genomför en begränsad analys av den mer principiella relationen mellan de effektivitetskriterier som präglat projektets syfte.

I kap:4 och 5 genomförs en tämligen ingående analys av de nya kanaler för medborgarinflytande i samhällsplaneringen som studiecirkel-verksamheten är exempel på. Analysen baseras på två enkäter till studiecirkeldeltagare respektive en kontrollgrupp Gällivarebor.

I kap:6 slutligen tar jag upp en lite mer generell diskussion av den roll som försöksverksamheter av generalplanprojektets typ spelar i samhällsutvecklingen.

Rapporten avslutas med 8 bilagor som syftar till att ge en översiktlig bild över generalplanprojektets metoder.

Vad blev då resultatet av utvärderingen?

Även om rätt mycket kritik framförts i rapporten är det genomgående intrycket att generalplanprojektet fungerat bra.

Utifrån projektets egna syften kan konstateras att:

1. Generalplanen är uttalat välfärdsinriktad med utgångspunkt i en helhetsorienterad beskrivningsmodell över medborgarnas behov, resurser och verksamheter.
2. Man lyckats skapa en process där en betydande mängd människor i varierande utsträckning medverkat med sina kunskaper och viljeinriktningar.
3. Man tagit åtminstone första steget mot att bryta den rådande sektoriseringen inom samhällsplaneringen.
4. Man förbättrat informationen till medborgarna i planeringsfrågor.

Ur de inblandade aktörernas perspektiv (politiker, planerare och medborgare) upplever man genomgående att projektet fungerat väl. Detta gäller särskilt produktivitetaspekten där de flesta är uttalat positiva. Generalplanen blev bra. Betydligt fulligare beskrivningar, fler och bättre analyser, mer specificerade områdesbeskrivningar, fler och mer preciserade åtgärdsförslag samt tydligare prioriteringar (om än få). Man ansåg visserligen ofta att produkten kunnat bli ännu bättre och genomförts på kortare tid, men med tanke på att man agerat i en rätt okänd och främmande handlingsituation, bedömdes resultatet vara över förväntan.

När det gäller den andra målsättningen - demokratispekten, var man osäkrare. Förvisso har fler getts möjlighet att delta men är det "rätt" personer som deltagit? och kan förväntningarna på ökat inflytande hos medborgarna (och ex vis socialarbetarna) vändas i besvikelse i framtiden om inte tillräckligt påtagliga resultat blir frukten av allt arbete?

Ur ett mer generellt perspektiv har jag däremot hävdad att försöksverksamheter av generalplanprojektets typ öppnar sig för kritik. Det kan ex vis med visst fog hävdas att de fyller andra funktioner i samhället än de avsedda (av ex vis de som aktivt deltagit i projektet). De kan t ex fylla funktionerna att oskadliggöra protester eller institutionalisera konflikter. De kan också leda till att makt

kanaliseras uppåt i samhällssystemet (från medborgare till offentliga aktörer).

Jag har slutligen granskat generalplaneprojektets effektivitet med hjälp av:

1. En begränsad produktivetsanalys där generalplanen som produkt jämförs med en konventionell (kontrafaktisk) plan.
2. En analys av projektets demokratiseringsambitioner med hjälp av enkätsvar från deltagare i studiecirkel samt vanliga Gällivarebor.

I den första fallet (produktivetsaspekten) konstaterade jag att generalplanens utformning väl harmonierar med lagstiftarnas intentioner, att den är mer lättillgänglig men mindre teknisk än konventionella plandokument, samt att brukarintressen i vid mening getts en framskjutande plats.

I det andra fallet (demokratiaspekten) fann jag att projektet som nämnts visserligen kraftigt breddat medborgardeltagandet i samhällsplaneringen, men att det inte är "genomsnittliga" Gällivarebor som aktiverats. Deltagarna i studiecirkelarna ex vis präglas av att de är resursstarkare än genomsnittligt, mer vänsterorienterade politiskt sett och mer politiskt intresserade. Jag fann också ett intressant mönster i att människor med decentraliseringsvärderingar i studiecirkelarna präglades av låg självtillit relativt övriga Gällivarebor.

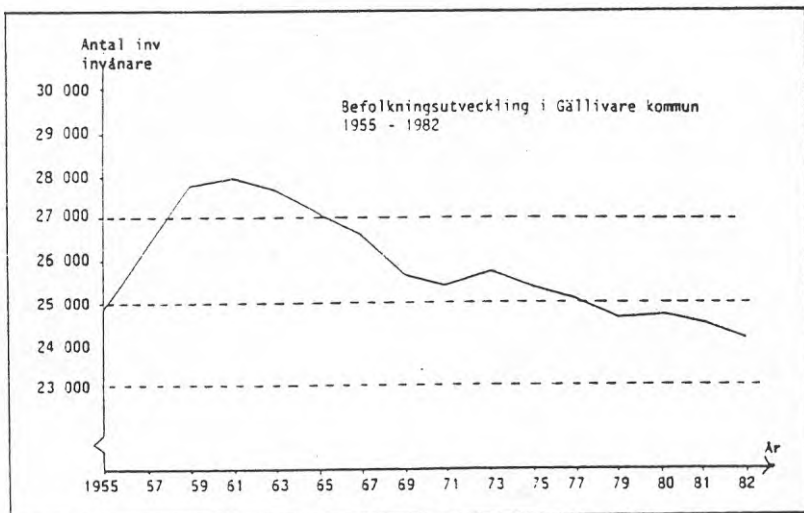
Min sammanfattande slutsats slutligen är den att generalplaneprojektet lyckats väl i sina strävanden. Trots att projektets ambitioner varit större än utfallet så här långt och att arbetet dragit ut på tiden så bör resultatet i nuläget bedömas vara ett klart steg i rätt riktning.

BILAGA 1

Beskrivning av Gällivare kommun.

Befolkning

Under 1960-talet upplevde Gällivare kommun en kraftig befolkningsminskning, som främst orsakades av jord- och skogsbrukets rationaliseringar samt en kraftig personalreducering vid LKAB. Befolkningstalet stabiliserades emellertid i början på 1970-talet då även en uppgång skedde åren 1971--1973. Uppgången kan främst tillskrivas relativt omfattande nyinvesteringar vid LKAB, tillkomsten av ett nytt lasarett samt en produktionsutökning vid Aitikgruvan. Under återstående år på 1970-talet minskade kommunens folkmängd med 150 personer per år. Även under de inledande åren på 1980-talet har den negativa befolkningsutvecklingen fortsatt. 1982 minskade kommunens befolkning med 359 personer. De senaste årens befolkningsminskning beror till stor del på en fortsatt sysselsättningsreducering vid LKAB.

Befolkningsutvecklingen kan sammanfattas i följande punkter:

- * Befolkningsutvecklingen hänger intimt samman med sysselsättningsutvecklingen.
- * Totalt har folkmängden minskat med 3 688 personer eller 168 personer/år mellan åren 1961--1982. Kommunen har alltså förlorat 13 % av sina invånare under tidsperioden.
- * Befolkningen i kommunen uppgick 1982 till 24 203 personer. Kommunens folkmängd minskade mycket kraftigt 1982. Vi blev 359 personer färre i kommunen.
- * Jämsides med en fortgående befolkningsminskning har en omfördelning inom kommunen ägt rum, som innebär att allt fler bor i centralorterna Gällivare, Malmerget och Koskullskulle och allt färre bor i glesbygdsområdena i kommunen.

- * År 1960 var 71 % av kommunens invånare bosatta i tätorter (orter med över 200 invånare). Idag bor 90 % i tätorter.
- * 80 % av kommunens invånare bor i dag i centralorterna Gällivare, Malmerget och Koskullskulle.

Analys

Kommunens befolkning förändras dels genom födselar och dödsfall i kommunen samt dels genom de flyttningsströmmar som äger rum till och från kommunen. Från att i mitten av 1960-talet ha haft ett högt födelsetal - 18 födda per 1 000 invånare - antalet födda minskat till för närvarande 13 födda per 1 000 invånare. Flyttningarna till och från kommunen påverkas främst av utvecklingen och sammansättningen av kommunens arbetsmarknad.

Folkmängdsförändringar i Gällivare kommun 1978--1982:

	1978	1979	1980	1981	1982
Födda	261	289	319	293	289
Döda	212	211	222	230	229
Födelseöverskott	+ 49	+ 78	+ 97	+ 63	+ 60
Inflyttade	573	686	789	582	404
Utflyttade	910	885	837	795	813
Flyttningsnetto	- 337	- 199	- 48	- 213	- 409
Folkmängdsförändringar	- 288	- 121	+ 49	- 150	- 359
Total folkmängd	24 783	24 661	24 711	24 562	24 203

- * Kommunen har fortfarande ett förhållandevis betydande födelseöverskott. Antalet födda förväntas dock minska kraftigt den kommande 5-årsperioden.
- * I takt med en förskjutning mot en allt äldre befolkning kommer födelseöverskottet att minska de närmaste åren.
- * Den negativa befolkningsutvecklingen under senaste 5-årsperioden kan främst förklaras av ett negativt flyttningsnetto. 1982 flyttade endast 404 personer till kommunen, vilket är den lägsta siffran de senaste 15-20 åren.
- * Den ökande flyttningsförlusten under de inledande åren på 80-talet beror inte på en ökad utflyttning utan i stället på en väsentligt lägre inflyttning till kommunen. Detta faktum visar entydigt att det är den lokala arbetsmarknaden som inte klarar av att ge kommuninvånarna arbete.
- * Flyttningsförlusten den senaste 5-årsperioden har uppgått till 1 205 personer eller 241 personer/år.

- * Flyttningsrörelserna är störst i åldrarna mellan 20-30 år, dvs ungdomar och barnfamiljer. Kommunens ensidiga arbetsmarknad ger en begränsad valmöjlighet. Nettoflyttningsförluster tyder på att kommunen har större tillgång än efterfrågan på arbetskraft.
- * Antalet utflyttade har varit relativt konstant under senare år. Detta beror delvis på att lågkonjunkturen i landet som helhet inte medfört någon större efterfrågan på arbetskraft. Noteras bör att det framför allt är den välutbildade arbetskraften som i dag har möjlighet att konkurrera om lediga jobb och som därmed utgör en stor andel av de som lämnar kommunen.
- * Kommunens negativa flyttningsnetto hänger samman med dels arbetsmarknadsutvecklingen inom kommunen, dels utvecklingen i övriga delar av landet. Ett stort behov av arbetskraft på andra håll leder till en ökad utflyttning från kommunen. För att motverka en ökad utflyttning måste kraftfulla sysselsättningsinsatser vidtas, i annat fall kan vi förvänta oss betydande flyttningsförluster även kommande år.

Åldersfördelning:

Befolkningens ålderssammansättning är av vital betydelse för behovet av samhällelig service i olika former och därmed för de olika förvaltningarnas/nämndernas planering. För såväl dimensionering av service som bedömning av utbyggnadstakt för olika servicebehov är det nödvändigt att veta utvecklingstendenser för olika "serviceåldrar".

Gällivare kommun har fortfarande en förhållandevis gynnsam ålderssammansättning - en "bred bas" (unga) och en "smal topp" (gamla). Vid en jämförelse med hela riket framgår att Gällivare kommun har större befolkningsandelar i åldersklasserna 10-30 år och 40-55 år och en lägre andel i åldrarna över 55 år. Den höga andelen i de yngre åldersklasserna beror på de tidigare höga födelsetalen i kommunen.

Utvecklingen går dock mot en allt "äldre" befolkning. Pensionärernas andel blir allt större medan andelen barn och ungdomar blir allt lägre. Detta förhållande är speciellt utmärkande för kommunens glesbygdsområden. I nedanstående tabell visas förändringen i olika åldersgrupper mellan 1975- -1982.

Ålderssammansättningen i Gällivare kommun 1975--1982:

Åldersgrupp	1975		1979		1982	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Förskoleålder (0-6 år)	2 279	9,0	2 048	8,3	1 957	8,1
Skolpliktig ålder (7-15 år)	3 774	14,9	3 387	13,7	2 909	12,0
Yrkesverksam ålder (16-64 år)	16 529	65,3	16 232	65,8	16 210	67,0
Pensionsålder (65-w år)	2 697	10,8	2 994	12,1	3 127	12,9
Hela befolkningen	25 279	100,0	24 661	100,0	24 203	100,0

När det gäller planeringen för olika verksamheter är det vissa åldersgrupper som i första hand kräver uppmärksamhet, nämligen:

- * Barnomsorgen i åldrarna upp till 7 år, planeringen för den obligatoriska skolan och fritidshem i gruppen 7-15 år, gymnasieåldern 16 år, vård och service för äldre, över 65 år.

Befolkningen efter serviceåldrar i Gällivare kommun 1978-1982

Berörd kommunal verksamhet	Ålder	Antal personer 31 december år					Förändr 1978-1982
		1978	1979	1980	1981	1982	
Daghem	0-6	2107	2048	2103	2016	1957	-150
Förskola	5-6	625	612	645	587	574	- 51
Fritidshem	7-12	2158	2086	1944	1920	1844	-314
Lågstadiet	7-9	992	995	940	945	879	-113
Mellanstadiet	10-12	1166	1091	1004	975	965	-201
Högstadiet	13-15	1312	1301	1216	1138	1065	-247
Gymnasiet	16	422	395	462	422	396	- 26
Yrkesverksamhet	16-64	16279	16232	16381	16394	16210	- 69
Åldringsvård	65-w	2927	2994	3067	3094	3127	+200
Hela befolkningen		24783	24661	24711	24562	24203	-580

- * Den befolkningsminskning som skett under perioden förklaras främst av en nedgång i åldrarna 0-12 år, dvs kommunens framtid krymper.
- * De senaste fem åren har kommunen förlorat drygt 700 barn i åldrarna 0-15 år, vilket motsvarar två hela årsklasser. Den kraftigaste minskningen har skett i skolåldrarna och då främst i mellanstadie- och högstadieåldrarna 10-15 år.

BILAGA 2

Exempel på marknadsföring av generalplanprojektet (upprop:1, hösten 1980).

LEVA I GÄLLIVARE MALMBERGET OCH KOSKULLSKULLE

Nu när vi ska planera vårt samhälle tillsammans är det viktigt att Du deltar genom att beskriva hur det är att bo och leva i DITT område.

Beskrivningen genom de boende ska ske i områdesvisa STUDIECIRKLAR. I dessa studiecirkel ska DU vara med och förmedla din kunskap och erfarenhet till politiker och planerare.

Arbetet med att planera vårt samhälle ska börja med en beskrivning av hur det är idag. Denna beskrivning sker på tre sätt

- genom alla boende i de olika områdena (se kartan på baksidan)
- genom eleverna i skolorna
- genom fältarbetare från socialbyrån, skolan, kulturnämnden, fritidsnämnden och landstinget.

STUDIECIRKLARNA

- börjar i veckan 6-12 oktober
- pågår under åtta veckor under hösten
- träffas i någon lokal inom området
- är gratis
- är till för ALLA åldrar

Alla som har möjlighet hoppas vi kommer att deltaga. Då får vi en beskrivning av vårt samhälle som alla känner igen och som politiker och planerare kan lita på i sitt arbete.

Studieförbundet - Fritidsrörelser-
nas studieförbund
Tingvallsgatan 10
971 00 MalMBERGET tel 22520

TBV - Tjänstemännens bildningsverk-
samhet
Hantverkargatan 7
972 00 Gällivare tel 13225

ABF - Arbetarnas bildningsförbund
Köpmangatan 4
971 00 MalMBERGET tel 21050

Medborgarskolan
Industrigatan 2
972 00 Gällivare tel 11840

<i>Härmed anmäler jag mig att deltaga i en studiecirkel</i>			<i>Frankeras ej. Kommunen betalar.</i>
<i>Områdes namn</i>	<i>Till Studieförbund</i>		
<i>Namn</i>	<i>Utdelningsadress</i>		
<i>Utdelningsadress</i>	<i>Ortsadress</i>		
<i>Ortsadress</i>			
<i>Telefon</i>	<i>Svarsförsändelse kontonummer 2997</i>		

BILAGA 3

Social problemprofil.

Social problemprofil

Samarbetet mellan planerare och fältarbetare inom den sociala sektorn kommer med den nya sociallagen att bli allt vanligare och tanken är att det i socialarbetarens vardagsrutiner skall ingå planeringsarbete av förebyggande karaktär. Arbetet med att få fram en "social profil" genomfördes under våren 1982. Ett tjugotal fältarbetare arbetade gruppvis och de två dagarna avslutades med redovisning och diskussion. 5)

Efter en gemensam diskussion preciserades de sociala problem som fältarbetarna anser vara störst. Dessa äro familjekonflikter, ekonomiska bidrag, ungdomsproblem, missbruk och isolering.

Anmärkas bör att gränserna mellan problemområdena är flytande och att sysslolöshet kunde varit med.

Därefter upprättades en "social profil" för varje geografiskt område. Fördelen med sådana profiler är att de ger en sammanfattande och enkel bild av områdets problemstruktur, samt möjliggör jämförelse mellan olika områden.

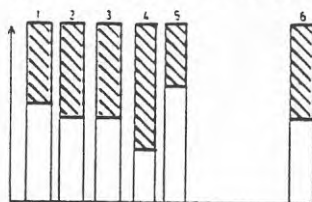
De streckade staplarna anger det relativa behovet av resursförstärkning i olika områden. De vita underliggande staplarna är ett mått på det sociala tillståndet i området (sid 179). (En hög vit stapel redovisar alltså ett gott socialt tillstånd.)

En geografisk rangordning efter problemtyngd visar att västra och östra Malmberget har de största problemen, därefter kommer "inflyttningsområdet" Mellanområdet.

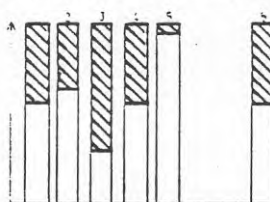
SOCIAL PROBLEMPROFIL uppskattning 1982

RELATIVA BEHOV AV RESURSFÖRSTÄRKNING I OLIKA OMRÅDEN

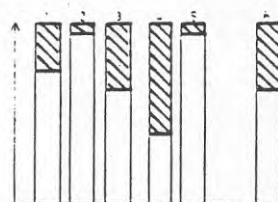
STAPEL 1: ANGER
BEHOV AV
RESURSFÖRSTÄRKNING

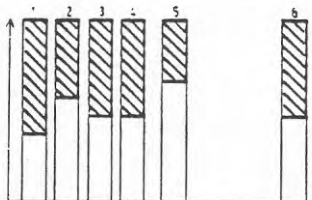
1A CENTRALA GALLIVARE

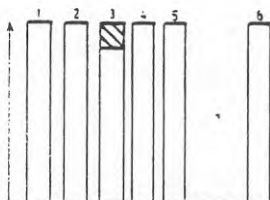
1B BJÖRKNÄNSHEDEN - ÖVRE HEDEN

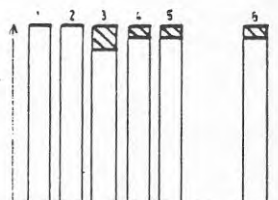
1C FOLKETS PARK

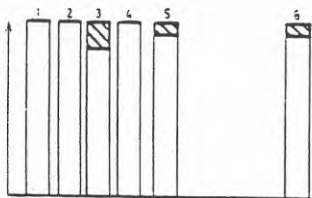
1D ÖSTRA KARHAKKA

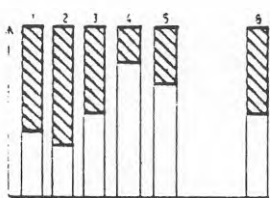
1E LASARETTET

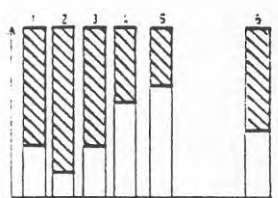
1F NEDRE STALLARNA

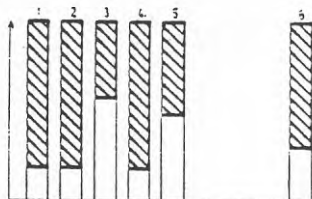
2 ANDRA SIDAN

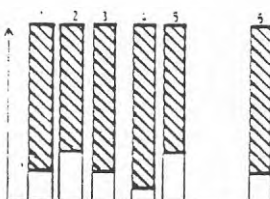
3A SÖDRA MELLANOMRÅDET

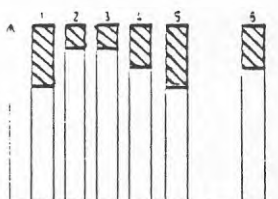
3B NORRA MELLANOMRÅDET

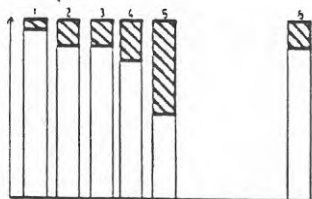
4A VÄSTRA MALMBERGET

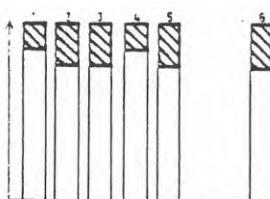
4B ÖSTRA MALMBERGET

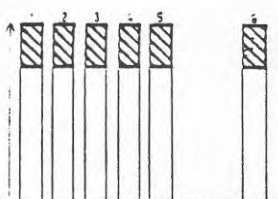
4C HERMELIN

5A KILEN

5B VÄSTRA KOSKULLSKULLE

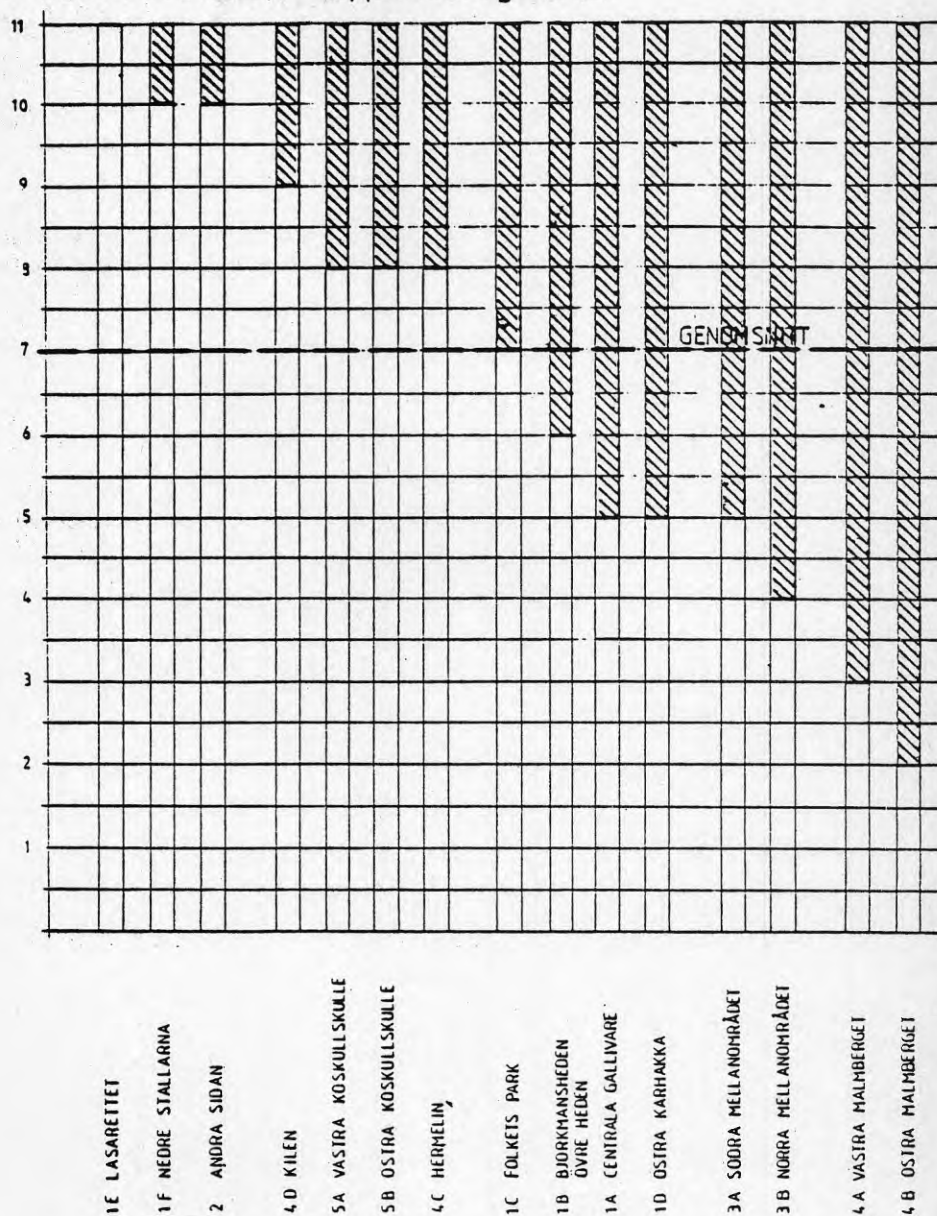
5C ÖSTRA KOSKULLSKULLE

STAPEL 1: FAMILJEKONFLIKTER 3: UNGDOMSPROBLEM 5: ISOLERING
2: EKONOMISKA BIDRAG 4: MISSBRUK 6: VAGD PROBLEMBILD

IVARJE PROBLEM KAN BARA SES FÖR
SIG OCH INTE JÄMFÖRAS SINSEMELLAN!

RELATIVA BEHOV AV RESURSFÖRSTÄRKNING I OLIKA OMRÅDEN uppskattning 1982

 STAPELN ANGER
BEHOV AV
RESURSFÖRSTÄRKNING

BILAGA 4

Affischer och informationsblad från generalplanprojektets kampanjer (Obs att trycket inte gör materialet rättvisa. Affischerna var stora och i flerfärgstryck med rött som dominerande färg).

LEVA I GÄLLIVARE, MALMBERGET
OCH KOSKULLSKULLE

*Nu ska vi ska planera vårt
sambälle och Du ska vara med
med! Du anmäla dig
till en studiecirkel!*

abt	ldv
KÖPMANGATAN 3	HANVERKARGATAN
97100 MALMBERGET	972 00 GÄLLIVARE
tel 21056	tel 1325

studieförbundet
TINGVALLSGATAN 1
97100 MALMBERGET
tel 4252

medborgarskolan
REISVÄGSGATAN 2
97200 GÄLLIVARE
tel 1180

GÄLLIVARE KOMMUN

LEVA I GÄLLIVARE, MALMBERGET
OCH KOSKULLSKULLE

*Nu ska vi
planera vårt
sambälle och
Du ska vara
med!*

GÄLLIVARE KOMMUN

LEVA I GÄLLIVARE, MALMBERGET
OCH KOSKULLSKULLE

*Nu
är det
dags!*

GÄLLIVARE KOMMUN

BILAGA 5

Enkätformulär.

(observera att bilagan redovisar den enkät som gick ut till deltagarna i studiecirkelarna. En analog enkät gick som framgått ut till en referensgrupp. Denna enkät skiljde sig från den här redovisade genom de tre frågor som återfinns på sid:127).

(I kapitel:5 diskuteras nedanstående indexkonstruktioner:

- Myndighetsförakt: frågorna:50,53,57,59,61-63.
- Självttillit: frågorna:47,48,58,64.
- Politiskt intresse: frågorna:52 och 54.
- Politiska resurser: frågorna:30-41,43,44.

I samtliga fall rör det sig om additiva index).

UMEÅ UNIVERSITET
Sociologiska Institutionen
901 87 UMEÅ

LÄS DETTA INNAN DU BÖRJAR FYLLA I FRÅGEFORMULÄRET

1. Fyll inte i något i högermarginalen. Den är till för våra anteckningar.
2. Svara genom att sätta ett kryss i de rutor som finns vid svarsalternativen till frågorna. Vid vissa frågor får Du sätta flera kryss - det anges i så fall i frågan.
3. Kommentera gärna - Vill Du exempelvis av någon orsak inte svara på en fråga så kommentera helst orsaken.
4. Vill Du kommentera mer än vad utrymmet räcker till. Gör det på lösblad och notera vilken fråga kommentaren gäller.

U 0073

FÖRST NÅGRA FRÅGOR OM DIN BAKGRUND

1-3:

1. Vilket år är Du född?

.....

4-5:

2. Är Du?

 Man Kvinna

6:

3. Är Du?

 Gift/sammanboende Ogift Frånskild Änka/Änkling

Kommentar:

.....

7:

4. Har Du hemmavarande barn. När är de födda?

 Har inga hemmavarande barn

... st hemmavarande barn födda 1981-1975

... st hemmavarande barn födda 1974-1968

... st hemmavarande barn födda 1967-1965

Kommentar:

.....

8:

5. Vad har Du för skolutbildning?

 Folkskola, fortsättningskola eller delvis genomgången grund- eller enhetsskola Gått ut enhetsskola, grundskola, realskola, flickskola eller folkhögskola Gått ut gymnasium eller fackskola, studerat vid universitet eller högskola men ej avlagt examen Examen från universitet eller högskola

Kommentar:

.....

9:

6. Har Du därtöver genomgätt någon yrkesutbildning på heltid?

- Nej
 Ja, under kortare tid än ett år
 Ja, under ett år eller längre

Kommentar:

10:

7. Vilket var Din fars yrke under Din uppväxttid?

.....

Kommentar:

11-13:

8. Vilken boendeform har Du för närvarande?

- Villa (innefattar även gård, stuga, kedjehus och radhus)
 Hyresrätt
 Bostadsrätt

Kommentar:

14:

9. Är Du uppvuxen i Gällivare kommun?

- Ja
 Nej

Kommentar:

15:

OM NEJ på fråga 9

10. Var bodde Du längsta tiden under Din uppväxt?

- På landsbygden
 I samhälle med 200-10 000 inneväånare
 I småstad med 10 000-50 000 inneväånare
 I mellanstor stad med 50 000-100 000 inneväånare
 I storstad (Stockholm, Malmö, Göteborg)

Kommentar:

16:

6. Har Du därutöver genomgått någon yrkesutbildning på heltid?

- Nej
 Ja, under kortare tid än ett år
 Ja, under ett år eller längre

Kommentar:

10:

7. Vilket var Din fars yrke under Din uppväxttid?

.....

Kommentar:

11-13:

8. Vilken boendeform har Du för närvarande?

- Villa (innefattar även gård, stuga, kedjehus och radhus)
 Hyresrätt
 Bostadsrätt

Kommentar:

14:

9. Är Du uppvuxen i Gällivare kommun?

- Ja
 Nej

Kommentar:

15:

OM NEJ på fråga 9

10. Var bodde Du längsta tiden under Din uppväxt?

- På landsbygden
 I samhälle med 200-10 000 innevånare
 I småstad med 10 000-50 000 innevånare
 I mellanstor stad med 50 000-100 000 innevånare
 I storstad (Stockholm, Malmö, Göteborg)

Kommentar:

16:

11. Hur länge har Du bott på orten?

- Mindre än 1 år
 1-2 år
 3-4 år
 5-10 år
 Mer än 10 år

Kommentar:

17:

12. På nästa sida hittar Du en karta över Gällivare kommun.
 Sätt ett kryss i det område på kartan där Du för när-
 varande bor.

Kommentar:

18-19:

13. Vad anser Du är positivt med Ditt bostadsområde?

(Kryssa gärna för flera alternativ)

- Bra kontakt med grannar
 Nära till arbetet
 Goda möjligheter till fritidsaktiviteter
 God tillgång till service
 Lugnt område
 Annat,

20-22:

23-25:

26-28:

Kommentar:

14. Vad anser Du är negativt med Ditt bostadsområde?

(Kryssa gärna för flera alternativ)

- Dålig kontakt med grannarna
 Långt till arbetet
 Dåliga möjligheter till fritidsaktiviteter
 Långt till service
 Stökigt/livligt område
 Annat,

29-31:

32-34:

35-37:

Kommentar:

15. Trivs Du med Ditt bostadsområde?

Ja

Nej

Kommentar:

.....

38:

16. Finns det någon i Ditt bostadsområde som Du brukar utbyta små tjänster med, t ex låna saker av?

Ja

Nej

Kommentar:

.....

39:

17. Har Du under de senaste två veckorna besökt eller haft besök av:

Föräldrar Ja Nej Har inga

Barn Ja Nej Har inga

Andra släktingar Ja Nej

Grannar Ja Nej

Arbetskamrater Ja Nej Har inga

Andra bekanta Ja Nej

Träffat bekanta utanför hemmet, t ex varit på dans

Ja Nej

Kommentar:

.....

40-42:

43-45:

46-47:

18. Diskuterar Du politik med Dina:

	Ja ofta	Det händer	Mycket sällan	Aldrig	
Föräldrar	☐	☐	☐	☐	48-50:
Barn	☐	☐	☐	☐	
Andra släktingar	☐	☐	☐	☐	51-53:
Grannar	☐	☐	☐	☐	
Arbetskamrater	☐	☐	☐	☐	54:
Andra bekanta	☐	☐	☐	☐	

Kommentar:

.....

19. Hur många kvällar i veckan är Du i allmänhet upptagen av föreningsarbete eller möten/sammankomster?

- Ingen
 En
 Två till fyra
 Fyra eller fler

Kommentar:

55:

FRÅGOR OM DIN SYSSLSÄTTNING OCH DIN ARBETSSITUATION

20. Vilket av följande alternativ passar bäst in på Din nuvarande situation?

- Förvärvsarbete på heltid, dvs mer än 35 tim/vecka
 Förvärvsarbete på deltid, dvs 20-30 tim/vecka
 Förvärvsarbete med mindre än 20 tim/vecka
 Arbetsökande
 Studerande
 Arbetar i det egna hushållet
 Pensionär
 Annat, ange vilket:

Kommentar:

56:

OM DU ARBETAR I DET EGNA HUSHÅLLET, FORTSÄTT TILL FRÅGA 28
 OM DU EJ ÄR FÖRVÄRVSARBETANDE, FORTSÄTT TILL FRÅGA 30
 FÖRVÄRVSARBETANDE FORTSÄTT MED FRÅGA 21.

21. Vad för slags huvudsakliga arbetsuppgifter hade Du i förra veckan (eller när Du senast var sysselsatt)?

.....

 Kommentar:

57:

22. Till vilket yrke vill Du hänföra detta arbete?

.....

58-60

Kommentar:

23. Arbetar Du:

- Enbart dagtid
- Kvällstid, nattid eller morgontid
- Skiftgång

61:

Kommentar:

24. Är Din arbetssituation:

	Ofta	Ibland	Aldrig
Stressig	☐	☐	☐
Enforwig	☐	☐	☐
Fysiskt ansträngande	☐	☐	☐
Psykiskt ansträngande	☐	☐	☐
Lugn	☐	☐	☐

62-64:

65-67:

Kommentar:

25. Vilken grad av inflytande har Du på Din arbetsplats
 då det gäller:

	Stort	Något	Inget
Ditt arbetstempo	☐	☐	☐
Planeringen av Ditt arbete	☐	☐	☐

68-70:

Kommentar:

26. Har Du i Ditt arbete möjligheter att:

	Ja, stora möjligheter	Ja, vissa möjligheter	Nej
Använda Dina kunskaper och Din yrkesskicklighet	☐	☐	☐
Vidareutbilda Dig	☐	☐	☐
Umgås med trevliga människor	☐	☐	☐
Kommentar:			
.....			

71-73:

74:

27. Har Du möjlighet att samtala med Dina arbetskamrater
under tiden Du utför Dina arbetsuppgifter?

- Ja, stora möjligheter
 Ja, vissa möjligheter
 Nej

Kommentar:

.....

75:

GÄLLER DIG SOM ARBETAR I DET EGNA HUSHÄLLET

28. Vilken är den huvudsakliga anledningen till att Du
för närvarande är hemarbetande?

.....

.....

Kommentar:

.....

76:

29. Är Din arbetssituation:

	Ofta	Ibland	Aldrig
Stressig	☐	☐	☐
Enformig	☐	☐	☐
Fysiskt ansträngande	☐	☐	☐
Psykiskt ansträngande	☐	☐	☐
Lugn	☐	☐	☐

Kommentar:

.....

FRÅGOR OM DITT FACKLIGA OCH POLITISKA ENGAGEMANG

30. Är Du eller har Du varit medlem i någon facklig organisation?

- Ja
 Nej

77:

31. Har Du eller har Du haft något fackligt förtroendeuppdrag?

- Ja
 Nej

Kommentar:

32. Hur många gånger har Du under det senaste året varit på fackligt möte?

- Ingen gång
 1-2 gånger
 Mer än 2 gånger

79:

Kommentar:

33. Är Du medlem i något politiskt parti?

- Ja
 Nej

80:

Kommentar:

34. Har Du eller har Du haft politiskt förtroendeuppdrag?

- Ja
 Nej

1-3:

4:

Kommentar:

35. Hur många gånger under det senaste året har Du varit på politiskt möte?

- Ingen gång
 1-2 gånger
 Mer än 2 gånger

Kommentar:

5:

36. Har Du någon gång talat inför ett möte i en förening eller organisation? (Kryssa för flera alternativ om det är tillämpligt för Dig.)

- Ja, gjort diskussionsinlägg
 Ja, hållit anförande
 Nej

Kommentar:

6:

37. Har Du någon gång skrivit en artikel eller insändare i en tidning eller tidskrift? (Kryssa för flera alternativ om det är tillämpligt för Dig.)

- Ja, skrivit insändare
 Ja, skrivit artikel
 Nej

Kommentar:

7:

38. Har Du någon gång tagit kontakt med person i ansvarig ställning i syfte att påverka ett beslut i någon samhällsfråga, t ex gällande snöröjning eller bussförbindelser?

- Ja
 Nej

Kommentar:

8:

39. Har Du någon gång deltagit i en offentlig demonstration i syfte att påverka en fråga? (Kryssa för flera alternativ om det är tillämpligt för Dig.)

- Ja, i Första-Maj
 Ja, i annan typ av demonstration än Första-Maj
 Nej

Kommentar:

9:

40. Har Du någon gång informellt eller formellt sökt rättelse i myndighetsbeslut? (Kryssa för flera alternativ om det är tillämpligt för Dig.)

- Ja, har gjort formell överklagan
 Ja, har gjort informell överklagan
 Nej

Kommentar:

10:

41. Anser Du att Du skulle kunna överklaga ett myndighetsbeslut?

- Ja
 Nej, men jag känner någon som skulle kunna hjälpa mig
 Nej, och jag känner ingen som skulle kunna hjälpa mig

Kommentar:

11:

42. Anser Du att Du någon gång blivit felaktigt eller orättvist behandlad av myndighet(er) och/eller institution(er)?

- Ja
 Nej

Kommentar:

12:

43. Om Du var röstberättigad vid det senaste valet, röstade Du?

- Ja
 Nej

Kommentar:

13:

44. Om Du är i röstberättigad ålder i nästa val, tänker Du rösta?

- Ja, säkert
 Ja, kanske
 Nej

Kommentar:

.....

14:

NÅGRA FRÅGOR OM HUR DU UPPLIVER SITUATIONEN I MALMFÄLTEN

45. Upplever Du det som om regeringen gör något för att rädda arbetena i Malmfältet?

- Ja, de arbetar hårt med problemet
 Ja, de försöker
 Nej

Kommentar:

.....

15:

46. Upplever Du det som att de styrande i Din kommun gör något för att rädda arbetena i Malmfältet?

- Ja, de arbetar hårt med problemet
 Ja, de försöker
 Nej

Kommentar:

.....

16:

47. Har Du engagerat Dig för att få Malmfältets situation uppmärksammas eller på annat sätt försökt förbättra den?

- Nej
 Ja, nämligen

.....

.....

.....

Kommentar:

.....

17:

48. Om situationen i Malmfältten skulle förvärras, och Ditt arbete skulle komma i farozonen, vad skulle Du då göra?

- Ta ett annat arbete, även om det innebar att flytta
 Ta ett annat arbete, men inte om det innebar att flytta
 Annat, nämligen

.....
 Kommentrar:

18:

49. Om Du har några idéer om hur Malmfältens situation skulle kunna förbättras, skriv gärna ned dem här!

.....

 Kommentrar:

19:

NÅGRA FRÅGOR KRING POLITISKA NORMER OCH VÄRDERINGAR

50. Hur ställer Du Dig till följande påståenden:

	Instäm- mer helt	Del- vis	Instäm- mer ej	Vet ej
De flesta statliga tjänstemän är inte intresserade av den enskilda människan	☐	☐	☐	☐
Huförtiden vet man inte riktigt vem man kan lita på	☐	☐	☐	☐
Huförtiden tvingas man leva för dagen, och låta morgondagen ta hand om sig själv	☐	☐	☐	☐
Även om folk fått det materiellt sett bättre, så har man inte blivit lyckligare	☐	☐	☐	☐
Som världen ser ut idag, tycker jag inte att det är rätt att sätta barn till världen	☐	☐	☐	☐

20-22:

23-25:

Kommentrar:

51. Du ser en 12-åring på gatan som är redlöst berusad av sprit, vad gör Du?

- Följer med barnet hem
 Går förbi
 Ringer polisen och låter dem ta hand om barnet
 Tar med barnet hem och försöker få det nyktert

Kommentar:

26:

52. Har Ditt intresse för politiska frågor förändrats under de senaste åren?

- Ja, det har ökat
 Ja, det har minskat
 Nej

Kommentar:

27:

53. I vilken utsträckning anser Du att politiker i dagens samhälle efter bästa förmåga tillvaratar sina väljares intresse?

- I mycket hög utsträckning
 I ganska hög utsträckning
 I ganska liten utsträckning
 I mycket liten utsträckning
 Har ingen uppfattning i frågan

Kommentar:

28:

54. Anser Du det vara nödan värt att engagera sig aktivt politiskt i dagens samhälle?

- Ja
 Nej

OM NEJ, vilken är Din huvudsakliga motivering till detta ställningstagande?

- På grund av att de politiker som väljs sköter sitt arbete på bästa tänkbara sätt
 På grund av att jag har viktigare saker för mig på min fritid

(OBS! Frågan fortsätter på nästa sida →)

29:

54. Forts

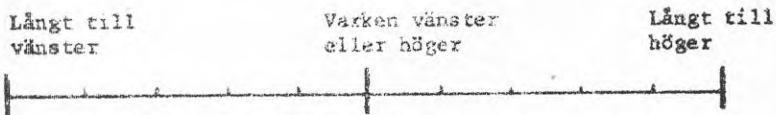
- På grund av att de politiska frågeställningarna blivit så komplicerade att ingen vanlig människa förstår sig på dem
- På grund av att så få problem återstår att lösa att det känns oväsentligt
- På grund av att jag inte vet hur jag skall bära mig åt för att bli politiskt aktiv
- På grund av att jag inte törs
- På grund av att jag inte tror att min insats kommer att få någon som helst betydelse
- På grund av att politik är ett "smutsigt byk" som jag inte vill befatta mig med
- På grund av annan orsak, vilken?
-

Kommentar:

.....

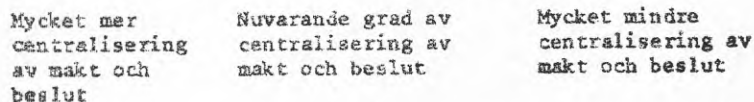
30:

55. Det har länge varit vanligt i svensk politik att gradera politiska partier och åsikter efter en höger-vänster skala. Var skulle Du själv placera Dig på en sådan skala? (Sätt ett kryss på skalan)

31-32:

Kan Du också sätta ett kryss på en skala som uttrycker inställning till grad av centralisering av makt och beslut.

33-34:

Kommentar:

.....

56. Vilken är Din inställning till sambandet mellan ekonomisk tillväxt och livskvalitet?

- Ekonomisk tillväxt är en förutsättning för livskvalitet
- Ekonomisk tillväxt motverkar snarast livskvalitet
- Ekonomisk tillväxt och livskvalitet har ingenting med varandra att göra
- Jag har ingen uppfattning i frågan

35:

Kommentar:

.....

57. Anser Du att människor i kommunen har tillräcklig insyn i planeringen av exempelvis den fysiska miljöns utformning?

- Ja
- Nej

36:

OM NEJ, Vad anser Du vara det/de viktigaste skälen till detta?

- Bristande intresse hos människorna själva
- Bristande information från kommunen
- Oförmåga hos människorna att tillgodogöra sig planeringsproblematiken
- Medvetet undanhållande av information från politiker och planerare
- Annan orsak, vilken?

37-38:

Kommentar:

.....

58. Om Du aldrig deltagit i en offentlig demonstration (med undantag för Första-Maj), vad är då den främsta orsaken till att Du inte gjort det?

- Har deltagit
- Kände mig för oinsatt i frågan det gällde, så därför ville jag inte ta ställning offentligt
- Vill inte befatta mig med den sortens aktiviteter, det är bara långhåriga halvprofessionella demonstrationer som går med där
- Jag tycker inte om att visa vad jag tycker offentligt

(OBS! Frågan fortsätter på nästa sida →)

58. Forts

- Det har inte gällt någon fråga som intresserat mig
- Det finns bättre sätt att visa vad man tycker på. Vill jag ta upp frågan vänder jag mig till mitt fack/parti
- De som går i demonstrationståget tar ju upp frågan, det räcker
- Känner mig dum
- Törs inte på g a mitt arbete, även om frågan skulle intressera mig
- Annan anledning, nämligen

.....

Kommentar:

.....

39:

59. Med aktionsgrupper brukar man mena tillfälliga organisationer som uppstår kring en specifik fråga. Det är oftast lösa organisationer och ej partibundna. (T ex hindra uranbrytning i Pleutajokk.)

Har Du någonsin varit medlem i en sådan aktionsgrupp?

- Ja
- Nej

Kommentar:

.....

40:

60. Det diskuteras mycket om varför nya kanaler att föra fram åsikter uppkommer. Vilket av följande alternativ tycker Du ligger närmast Din uppfattning till att aktionsgrupper bildas?

- Aktionsgrupper bildas därför att existerande kanaler inte kan/vill ta upp frågorna
- Det är vänstergrupper som ligger bakom aktionsgrupper av diverse slag. Det ligger dem väldigt nära till hands att välja demonstrationer, namnsamlingar etc för att visa vad de tycker
- Aktionsgrupper uppstår på g a karaktären på de frågor som det ofta gäller. Det gäller ju oftast att påverka politikerna att direkt fastslå eller upphäva ett beslut. De medborgare som ingår i aktionen har inte förut varit insatta i frågan. Nu finns det inte tid att bilda eller ingå i en redan etablerad organisation. Det gäller att handla snabbt

(OBS! Frågan fortsätter på nästa sida —> .)

60. Forts

- Aktionsgrupper bildas p g a att de flesta etablerade organisationer/partier inte tar ställning i vissa frågor. Man måste på annat sätt söka föra fram frågorna
- Det är helt eller delvis nya frågor/krav som ställs.

41:

Kommentar:

.....

61. Anser Du att fackföreningarna i dagens samhälle:

	Instämmer	Instämmer ej
Väl tillvaratar medlemmarnas intressen	☐	☐
Inte längre är vad de har varit, man känner sig inte längre som en del av den	☐	☐
Centraliserats så mycket att de inte längre har kontakt med medlemmarna och deras intressen, åsikter	☐	☐

42-43:

Kommentar:

.....

62. Hur upplever Du att Du står till Ditt parti?

- Jag står väldigt nära mitt parti
- Jag står ganska nära mitt parti
- Jag står ej nära mitt parti
- Jag har inte något bestämt parti

44:

Kommentar:

.....

63. Hur ställer Du Dig till följande påståenden:

	Instämmer helt	Delvis	Instämmer ej	Vet ej
Generellt sett, så tappar dem som vi röstar fram i valen ganska fort kontakten med den vanliga människan	☐	☐	☐	☐

(OBS! Frågan fortsätter på nästa sida →)

63. Forts

	Instäm- mer helt	Del- vis	Instäm- mer ej	Vet ej
Partierna är endast intres- serade av våra röster i valet, inte vad den vanliga människan tycker och tänker	☐	☐	☐	☐
Politiker som framträder i massmedia, TV och radio, talar om sanningen för mig i olika frågor	☐	☐	☐	☐
Regeringspartierna sätter landets bästa framför sitt parti	☐	☐	☐	☐
Kommentar:				
.....				

45-47:

64. Hur effektiva anser Du att följande metoder att få fram
politiska krav är:

	Väldigt effek- tivt	Ganska effek- tivt	Inte sär- skilt effektivt	Inte. alls effektivt
Skriva på upprop	☐	☐	☐	☐
Demonstrera	☐	☐	☐	☐
Bojkotter	☐	☐	☐	☐
Strejker	☐	☐	☐	☐
Blockader	☐	☐	☐	☐
Occupationer	☐	☐	☐	☐
Skriva insändare	☐	☐	☐	☐
Skriva en motion	☐	☐	☐	☐
Kommentar:				
.....				

48-50:

51-53:

54-56:

NÅGRA FRÅGOR RÖRANDE STUDIECIRKLARNA

65. Varför var Du med i studiecirkelverksamheten?

.....

Kommentar:

.....

57:

66. På vilket sätt hörde Du först talas om studiecirkelverksamheten?

.....

Kommentar:

.....

58:

67. Har Du tidigare deltagit i studiecirkelar kring liknande problemställningar?

Ja

Nej

Kommentar:

.....

59:

68. Fick Du tillräcklig information om studiecirkelverksamheten?

Ja

Nej

OM NEJ, På vilket sätt var informationen otillräcklig?

.....

Kommentar:.....

.....

60:

69. Anser Du att studiecirkelverksamheten har varit organiserad på ett bra sätt?

Ja

Nej

OM NEJ, Hur skulle Du velat organisera den?

.....

Kommentar:

.....

61:

70. Vilken är Din inställning till att studiecirkelarna
organiserats av studieförbund?

- Positiv
 Negativ

OM NEGATIV, Varför?

.....

Kommentar:

.....

62:

71. Hur många gånger var Du frånvarande vid cirkelträffarna?

- Var aldrig frånvarande
 Någon gång
 Flera gånger

Om Du var frånvarande - Vilken var den huvudsakliga orsaken
till Din frånvaro?

- Mitt arbete
 Barnpassning
 Annan mötes- och föreningsverksamhet
 Glömska
 Bristande intresse
 Sjukdom
 Annan, nämligen

Kommentar:

.....

63:

64:

72. I arbetsbeskrivningen till generalplaneprojektet heter det
bl a att planeringen skall ta sin utgångspunkt i människors
behov. I vilken mån snar Du att studiecirkelverksamheten
kommer att bidra till att förverkliga denna målsättning?

- I hög grad
 I ganska hög grad
 I ganska låg grad
 I mycket låg grad

Kommentar:

.....

65:

NÅGRA FRÅGOR OM GENERALPLANEPROJEKTET

65. I Gällivare har sedan en tid pågått ett projekt kring den nya genralplanen för Gällivare, Malmerget och Koskuskulle. Bl a har projektet startat ett stort antal studiecirkelar för att med hjälp av studiecirkeldeltagarnas kunskaper om sitt bostadsområde och dess eventuella brister göra områdesbeskrivningar.

Kände Du till dessa studiecirkelar när de startade?

- Ja
 Nej

OM JA, På vilket/vilka sätt har Du erhållit informationen?

- Direkt i brevlådan
 Affischer eller annonser
 Någon privatperson
 Hört ryktas att det var på gång
 Annat sätt, vilket?

66:

67:

66. Vilken är den huvudsakliga orsaken till att Du inte deltagit i studiecirkelverksamheten?

- Kände inte till den
 Kunde inte p g a mitt arbete
 Kunde inte p g a barnpassningsproblem
 Kunde inte p g a andra praktiska problem
 Bristande intresse
 Trodde inte att studiecirkelverksamheten skulle tjäna någonting till

Kommentar:

68:

67. Studiecirkelarbetet har nu pågått en tid. Har Din inställning till ett deltagande förändrats på denna tid?

- Ja
 Nej

OM JA, Vad är orsaken till detta?

.....

Kommentar:,

.....

69:

70:

BILAGA 6

Ex på beskrivningar - remissomgång 1.

Östra Koskullskulle

Allmänt

Befolkningmässigt har området ett underskott av personer i åldrarna 5-44 år och ett överskott i åldrarna 55-74 år.

Allt sett i relation till tätortens genomsnitt.

Hushållsstrukturen visar ett underskott av hushåll med enbart personer i åldrarna 16-24 år.

Förvärvsintensiteten i området är låg.

Biltätheten är hög.

De 225 bostäderna fördelas på 15 % i flerfamiljshus och 85 % i småhus.

En allsidig befolkningssammansättning bör efterstravas.

Detta innebär att de planerade flerfamiljshusen bör byggas så att bl a de äldre kan bo kvar när de inte orkar med sin villa.

Service i Kullen bör kompletteras, t ex bensinstation och café.

Längre öppethållande hos affärerna och posten så att de som jobbar i Gällivare och Malmberget kan utnyttja servicen bättre.

Bostäder

De planerade bostäderna skall byggas.

Pensionärsbostäderna skall upprustas.

De planerade flerfamiljshusen byggs (ca 60 lägenheter) Området norr om Kronotorpet och idrottsplatsen bebyggs med ca 40 småhus.

Området söder om Ormkullen bebyggs med 60 småhus.

Kommersiell service

Servicen bör utökas.

Offentlig service

Biblioteket görs handikappvänligt

Bibliotekets öppethållandetider utökas.

Ett nytt Folkets Hus byggs eller det gamla rustas upp och byggs till.

Kollektivtrafik

Åtgärder enl Västra Koskullskulle.

Idrotts- och friluftsliv

Det centrala grönområdet ses över.

Fotbollsplanen spolats på vintern.

Skogspartiet mellan järnvägen och Bangatan snyggas upp.

Elljusspåret ses över. Ett nytt motionsspår/elljusspår skapas centralt i samhället.

Motorcrossbanan flyttas.

Skjutbanan flyttas.

Vissa aktiviteter t ex minigolf och kolonilotter förväggs intill pensionärshemmet.

Trafik

Korsning för skolbarn över Kirunavägen förbättras.
Ev flyttning av övergångsställe så att sikten förbättras.

Ev trafiksignal!

Enl Trafikprognosen saknas motiv för nytt vägreservat till Tjautjasjaur och Tväråns såg.

Mark och vegetation

Stoftnedfallet elimineras.

Miljön kring pensionärshemmet förbättras med en park och en damm.

Den gamla jordbruksmarken får utgöra ett centralt grönområde i området. Här kan kolonilotter anläggas.

Fotbollsplanen kompletteras med yta för idrott, lek och spel.

I anslutning till pensionärshemmet anläggs en mera traditionell park.

Markanvändning

Områdets karaktär med stora tomter skall bibehållas.

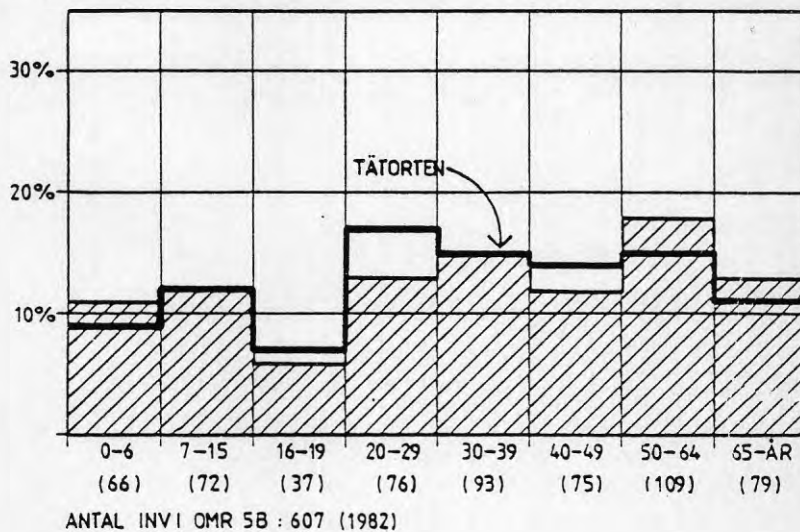
BILAGA 7

Ex på delområdesplanering.
(obs! att den ej är komplett)

5B ÖSTRA KOSKULLSKULLE

Området karakteriseras av äldre villor på stora tomter i ett rutnät. Ett modernt villaområde kompletterar i söder.

Här bor 607 människor fördelade i åldersgrupper på följande sätt.

De 225 lägenheterna fördelas på 35 (15 %) i flerbostadshus och 190 (85 %) i småhus.

Skolan har överkapacitet.

Mål

Att prioritera insatser som gynnar barnfamiljerna och de äldre.

Att ge området ett befolkningstillskott så att servicen kan behållas och utvecklas.

Att förbättra möjligheterna för äldre att bo kvar i området.

ÅTGÄRDER

Arbete

Industrimark behövs i Koskullskulle. Ett nytt område föreslås vid Lina älv.

Boende

De planerade bostäderna bör byggas i första hand flerbostadshusen.

Pensionärsbostäderna bör upprustas och byggas om till servicehus. Det saknas hiss, vilket innebär att hyresgäster som drabbas av rörelsesvårigheter måste flytta.

Föreslagen förtätning:

De planerade flerfamiljshusen bör byggas (ca 40 lägenheter).

Området norr om Kronotorpet och idrottsplatsen bebyggs med ca 40 småhus.

Föreslagen ny bostadsbebyggelse i anslutning till nuvarande bebyggelse:

Området söder om Östermalm kan bebyggas med ca 60 småhus.

Kultur

Nya tidsenliga samlingslokaler behövs. Dessa kan kombineras med andra lokalbehov såsom bibliotek, hobbylokaler, servering, förskola etc.

Trygghet och service

Samhällsservice och omsorg

Ett daghem planeras i Koskullskulle.

En träffpunkt bör ordnas i Koskullskulle.

Kommersiell service

Service bör utökas. Det behövs bl a bensinstation och café i Koskullskulle.

Offentlig service

Bibliotekets öppethållandetider bör utökas.

Kollektivtrafik

De kollektiva kommunikationerna med Malmberget och Gällivare förbättras. Se Västra Koskullskulle.

Fritid

Det centrala grönområdet mellan Mossgatan och Hedgatan bör ses över.

Fotbollsplanen bör spolas på vintern

Skogspartiet mellan järnvägen och Bangatan bör snyggas upp.

Elljusspåret bör ses över.

Miljön kring pensionärshemmet bör förbättras med lekredskap, plantering, kolonilotter, dammar etc.

Friområden

Den största lekplatsen på Solbackenområdet bör förses med fler lekredskap, särskilt gungor.

Nya lekplatser bör planeras vid korsningen Falkgatan - Östra Rundgatan och vid det nya småhusområdet i Östra Koskullskulle.

Parklek bör anordnas sommartid.

De äldres villkor

Pensionärshemmet bör upprustas och ev byggas till med servicehus. Lägenheterna bör göras större och förses med dusch. Vid förfrågan har samtliga pensionärer på det nuvarande pensionärshemmet uttalat sig för att pensionärshem är den bästa boendeformen. Ingen önskar flytta till blandat flerfamiljshus. Reserverade lägenheter för pensionärer och handikappade i flerbostadshuset ger alternativ till boende i pensionärshemmet.

Bebyggelse

Områdets karaktär med stora tomter skall bibehållas.

Trafik

Enligt Trafikprognosen saknas motiv för nytt vägreservat till Tjautjasjaur och Iväråns såg.

Linaälsvägen får ny anslutning till Myrgatan.

BILAGA 8

Genomförandedirektiv i generalplanen.

GENOMFÖRANDE

Kapitlet visar hur generalplanen skall förverkligas och hur dess målsättningar och arbetssätt skall föras vidare i annan planering. Ett genomförande kan ske på två sätt dels genom att föreslagna åtgärder genomförs direkt och dels genom att konstaterade problem blir föremål för ett fördjupat planeringsarbete varefter åtgärder kan vidtagas.

För att ett genomförande skall vara möjligt och att generalplanarbetet skall bli inledningen till det genomgripande förändrings- och förbättringsarbete som det är tänkt, krävs ett fortsatt stort engagemang av kommunens politiker och tjänstemän. Generalplanen måste överföras till kommunens handlingsprogram, både de enskilda nämndernas och kommunens gemensamma.

Förvaltningarna måste samarbeta över förvaltningsgränserna. De sektorsvisa åtgärderna måste sättas in i en helhet där generalplanarbetets målsättningar utgör en gemensam referensram.

Det yttersta ansvaret för denna samordning har kommunstyrelsen men det är av största vikt att detta "helhetstänkande" också präglar nämndernas och förvaltningarnas arbete.

Alla planeringsfrågor som griper in i människornas liv måste, så långt det är möjligt, diskuteras med dem det berör.

Även den tjänstemannaorganisation som ska leda genomförandet måste stå för den nämnda helhetssynen. Därför måste denna grupp ha representanter från planeringskontoret, arbetskontoret, socialbyrån, skolförvaltningen, fritidskontoret och kulturkansliet.

Denna tjänstemannagrupp måste göra kontinuerliga avrapporteringar till de politiker som styr genomförandeskedet.

Det måste klargöras vem som bär huvudansvaret för att olika frågeställningar blir behandlade. Ansvarsfördelningen mellan förvaltningarna och samordningen av genomförandet i tid och rum är frågor som det är nödvändigt att klara ut.

I generalplanarbetets tidigare skeden krävdes speciella insatser för att upprätthålla den sociala ambitionen. Så är också fallet i genomförandeskedet som därför kommer att kräva stora arbetsinsatser.

Planeringsprocessen som började "hertill" hos kommuninvånarna slutar nu "upptill" i kommunfullmäktige. I genomförandet är kopplingen tillbaka nödvändig för att genomförandet ska kunna ske tillsammans med och med hjälp av invånarna i Gällivare, MalMBERGET och Koskullskulle.

Till grund för genomförandediskussionen måste ligga en resursprioritering utifrån en social grundsyn.

Frågor som "Vad ska åtgärdas? - "Hur ska det åtgärdas?" och "När ska det åtgärdas?" måste besvaras utifrån sociala behov, dvs vilka grupper av människor, vilka problemområden och vilka geografiska områden, som bäst behöver resurserna.

Den sociala problemprofil som redovisas i "Analys" anger familjekonflikter, ekonomi, ungdomsproblem, missbruk och isolering som de allvarligaste sociala problemen förutom sysslöshet. De geografiska områden som har störst behov av resursförstärkningar är av västra och östra Malmberget. Därefter kommer Mellanområdet och sedan centrala Gällivare.

Genomförandet av planen baseras på traditionella styrmedel som kommunen förfogar över. Dessa är i vissa fall otillräckliga. Därför bör man analysera i vilka avseenden dessa är otillräckliga och när andra former av styrmedel och beslut av andra myndigheter krävs.

LITTERATURFÖRTECKNING

- Atkin, M, (1978), Evaluation Theory Development, in: Evaluation Action Program: Readings in Social Action and Education, NY.
- Amná, E, (1983), Stadens förvaltning, i: Sociologisk forskning nr 8/84.
- Bell, R, (1975), Att utvärdera sociala program. Om olika sätt att studera socialpolitiska åtgärder och arbetsmetoder och bedöma deras verkningar, Sthlm.
- Britten, N, Heath, A, (1983) "Women, Men and Social Class", in: Gamarnikow, E, m fl (Eds), Gender, Class and Work, London.
- Bülund, C, (1984), Arkitekten i skolan, i: Arkitekttidningen nr:8/84.
- Dahlgren, L, Lindgren, G, Lundström, I, (1984), Familjekollektivet, RR:80, Soc inst Umeå Univ.
- Dahlgren, L, (1984), Samhällsplanering och lokalsamhälle, RR:79, Soc inst Umeå Univ.
- Dahlgren, L, Mårtensson, B, (1983), Sårbarhet och självtillit. Tankar om krisen och lokalsamhället, NordREFO, Oslo.
- Dahlgren, L, (1981), Utvärdering av stadsdelsarbete kring Gällivare Generalplan, Soc inst Umeå Univ, (stencil).
- Grahm, L, (1979), Arbetsfördelning, specialisering och teknikval som utgångspunkt för regionala analyser av strukturomvandlingen, i: NordREFO 1979:2.
- Gällivare generalplan, Eglers stadsplanebyrå AB, Sthlm, 1965.
- Gällivare generalplan med underlagsmaterial, 1984.
- Habermas, J, (1984), Den rationella övertygelsen. En antologi om legitimitet, kris och politik, Sthlm.
- Habermas, J, (1981), Theorie des Kommunikativen Handelns I och II, Frankfurt.
- Holmberg, S, Westerståhl, J, Branzén, K, (1977), Väljarna och kärnkraften, Sthlm.
- Ingelstam, L, (1984), Öppningen. Om lönearbetets kris och den informella sektorn, Arbetsnotat 9 Tema-T, Linköpings univ.
- Kaase, M, March, A, (1979), Political Action, A Theoretical Perspective, in: Barnes, S, Kaase, M, et al, Political Action. Mass Participation in Five Western Democracies, Beverly Hills.
- Inghe, G, Inghe, M-B, (1968), Den ofärdiga välfärden, Sthlm.

- Johansson,S, (1978), Regionala medborgarrapporter, R:5 Levnadsnivåprojektet vid Sofi, Sthlm.
- Knoke,D, Burke,P, (1980), Log-linear Models, Beverly Hills/London.
- Kristensen,H, (1982), Det lønnede och olønnede arbejdes betydning for regionalpolitikken, Oslo.
- Korpi,V, (1981), En ny dimension?, i: Sociologisk forskning nr:3.
- Källtorp,O, (1983), Stadsförnyelse - Mål, metoder och erfarenheter av planering, Statens institut för bygg forskning, M83:15.
- Miljø, samfundsplanlægning, borgernes hverdag, (1981), Miljøministeriets planlægningsrapport nr 6.3, København.
- Miller,T, m fl, (1982), Lokalt inflytande i boende och planering. 70-talets erfarenheter, Byggforskningsrådet R82.
- Miller,T, Burell,U, (1978), Kunskaper och inflytande: Utvärdering av planeringssamråd i Hedemora 1975-77, Byggforskningsrådet R82.
- Mårtensson,B, Orrskog,L, (1983), Samhällskooperativ. En organisation för lokal utveckling? Oslo.
- Offe,C, (1972), Strukturprobleme des kapitalistischen Staates, Frankfurt am Main.
- Piore, M, (1975), Notes for a Theory of Labor Market Stratification, in: Edwards,R, et al, Labor Market Segmentation, Lexington.
- Scriven,M, (1971), Evaluating Educational Programs, in: Caro,F, Readings in Evaluation Research, NY.
- Social utvecklingsplanering i Norrbottens län, Rapporterna R:10 och R:17, Levnadsnivåundersökning i Norrbottens län I och II, (1979,1980), Luleå.
- SOU 1981:100, Stadsförnyelse - kontinuitet, gemenskap, inflytande. Underlag för diskussion och fortsatt utrednings- Arbete. Publicerat av stadsförnyelsekommittén.
- Socialstyrelsen redovisar 1981:3, Stadsförnyelse för vem?.
- Svensson,C, (1973), Utvärdering - några arbetsmodeller, Företags- ekonomiska inst Lunds univ, (stencil).
- Så gjorde vi. Arbetssätt och metoder i projektet Social utvecklingsplanering i Norrbottens län, Socialstyrelsen redovisar 1982:9
- Vedung,E, (1981), Tillväxt - ekologi igen, i: Sociologisk forskning nr:3.
- Wikforss,Ö, Fridell,K, (1980), Medborgarinflytande i kommunal planering, Byggforskningsrådet, T:32.

Zetterberg, H, m fl, (1983), Det osynliga kontraktet - en studie i
80-talets arbetsliv, Sifo, Sthlm.

**Denna rapport hänför sig till forskningsanslag 801186-2
från Statens råd för byggnadsforskning till Sociologiska
institutionen, Umeå universitet.**

R104: 1985

ISBN 91-540-4427-8

Statens råd för byggnadsforskning, Stockholm

Art.nr: 6705104

**Abonnemangsgrupp:
X. Samhällsplanering**

**Distribution:
Svensk Byggtjänst, Box 7853
103 99 Stockholm**

Cirka pris: 45 kr exkl moms